

סדר קריאת המגילה

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיהָ, בְּדַחֲלֵנוּ וּרְחִימֵנוּ, וּרְחִימֵנוּ וּדְחִילֵנוּ, לִיְחֻדָּא שֵׁם יו"ד ק"י בּוֹא"ו ק"י בְּיַחְוֵדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקִים מִצְוֹת מִקְרָא מְגִלָּה, כְּמוֹ שֶׁתִּקְנוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּהּ, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַכְּלוּלוֹת בָּהּ, לְתַקֵּן אֶת שְׂרָשָׁהּ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאָנוּ. וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָהּ.

השליח ציבור אומר: **בְּרָשׁוֹת מוֹרֵי וְרַבּוֹתֵי. הַצִּיבּוֹר עוֹנִים: שְׁמִיָּם.**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו,
וַצִּוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבּוֹתֵינוּ
בְּיָמֵים הָהֵם בְּזִמְנָן הַזֶּה:**

בני ספרד מברכים 'שהחיינו' רק בליל פורים. ובני אשכנז מברכים 'שהחיינו' גם ביום. ויכוין בברכת 'שהחיינו' לפטור את סעודת פורים ומשלוח מנות.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיֵּינוּ וְקִיַּמְנוּ
וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנָן הַזֶּה:**

אחר קריאת המגילה, גוללה, ואחר כך מברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הָרַב אֶת רִיבֵנוּ, וְהִדָּן
אֶת דִּינֵנוּ, וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתֵנוּ, וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשָׁנוּ,
וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַנִּפְרָע לַעֲמוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל
צָרֵיהֶם הָאֵל הַמוֹשִׁיעַ:**

**אֲרוּר הָמָן. בְּרוּךְ מְרַדְכִי. אֲרוּרָה זָרַשׁ. בְּרוּכָה אֶסְתֵּר. אֲרוּרִים כָּל
הַרְשָׁעִים שׁוֹנְאֵי ה'. בְּרוּכִים כָּל הַצַּדִּיקִים הַמְּאֲמִינִים בָּהּ. וְגַם
חֲרַבּוֹנָה זְכוּר לְטוֹב:**

ואומרים "ואתה קדוש", והחזן אומר קדיש תתקבל, וגומרים התפלה, והולכים לבתיהם, בשמחה וחדוה, באהבה ואחוה שלום וריעות, לחיים טובים ולשלום.

מגילת אסתר

פרק א א ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה: ב בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה: ג בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו: ד בהראתו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום: ה ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת בית המלך: ו חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בויג וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף על רצפת בהט ויש ודר וסחרת: ז והשקות בכלי זהב וכלים מפלים שונים ויין מלכות רב כיד המלך: ח והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש: ט גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: י ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר למהומן בזאת חרבונא בגתא ואבגתא ותר וכרפס שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך אחשורוש: יא להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא: יב ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו: יג ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים כי כן דבר המלך לפני כל ידעי דת ודין: יד והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן שבעת שרי פרס ומדי ראי פני המלך הישבים ראשנה במלכות: טו כדת מה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש ביד הסריסים: טז ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש: יז כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן באמרם המלך אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה: יח והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה לכל שרי המלך וכדי בזיון וקצף: יט אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה: כ ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו כי רבה היא וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן: כא וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר ממוכן: כב וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו להיות כל איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו:

פרק ב א אחר הדברים האלה כשך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה: ב ויאמרו נערי המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה אל שושן הבירה אל בית הנשים אל יד הגא סריס המלך שמר הנשים ונתון תמרקהן: ד והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתי וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] ה איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני: ו אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל: ז ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: ח ויהי בהשמע דבר המלך

ודתו ובהקבץ נערות רבות אל שושן הבירה אל יד הגי ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי שמר הנשים: ט ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את תמרוקיה ואת מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים: י לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד: יא ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה: יב ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשוורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וישנה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים: יג ובוזה הנערה באה אל המלך את כל אשר תאמר ינתן לה לבוא עמה מבית הנשים עד בית המלך: יד בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשגו סריס המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם: טו ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דד מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר הגי סריס המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה: טז ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו: יז ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושת: יח ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך: יט ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי ישב בשער המלך: כ אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו: כא בימים ההם ומרדכי ישב בשער המלך קצף בגתן ותירש שני סריסי המלך משמרי הסף ויבקשו לשלח יד במלך אחשוורוש: כב ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי: כג ויבקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על עץ ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך:

פרק ג א אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו: ב וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כרעים ומשתחווים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: ג ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות המלך: ד ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי: ה וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה: ו ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש עם מרדכי: ז בחדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שנים עשרה למלך אחשוורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר: ח ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם אחד מפור ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתייהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם: ט אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כפר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גזי המלך: י ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן המדתא האגגי צרר היהודים: יא ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך: יב ויקראו ספרי המלך בחדש הראשון בשלושה עשר יום בו ויכתב ככל

אשר צוה המן אל אחשדרפני המלך ואל הפחות אשר על מדינה ומדינה ואל שרי עם ועם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו בשם המלך אחשורש נכתב ונחתם בטבעת המלך: יג ונשלח ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חודש אדר ושללם לבו: יד פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים להיות עתדים ליום הזה: טו הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשמות והעיר שושן נבוכה:

פרק ד א ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק וזעקה גדלה ומרה: ב ויבוא עד לפני שער המלך כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק: ג ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים: ד ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל: ה ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניו ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה: ו ויצא התך אל מרדכי אל רחוב העיר אשר לפני שער המלך: ז ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם: ח ואת פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם נתן לו להראות את אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה: ט ויבוא התך ויגד לאסתר את דברי מרדכי: י ותאמר אסתר להתך ותצוהו אל מרדכי: יא כל עבדי המלך ועם מדינות המלך ידעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחייה ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום: יב ויגידו למרדכי את דברי אסתר: יג ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים: יד כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות: טו ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי: טז לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי: יז ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צוהה עליו אסתר:

פרק ה א ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית: ב ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עמדת בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט: ג ויאמר לה המלך מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך: ד ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו: ה ויאמר המלך מהרו את המן לעשות את דבר אסתר ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר: ו ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש: ז ותען אסתר ותאמר שאלתי ובקשתי: ח אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך: ט ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם

ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי כמה: י ויתאפק המן ויבוא אל ביתו וישלח ויבא את אהביו ואת זרש אשתו: יא ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו ואת כל אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו על השרים ועבדי המלך: יב ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אותי וגם למחר אני קרוא לה עם המלך: יג וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך: יד ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבה חמשים אמה ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשתה שמח ויטיב הדבר לפני המן ויעש העץ:

פרק 1 [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] א בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך: ב וימצא כתוב אשר הגיר מרדכי על בגתנא ותירש שני סריסי המלך משמרי הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחשוורוש: ג ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר: ד ויאמר המלך מי בחצר והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו: ה ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמד בחצר ויאמר המלך יבוא: ו ויבוא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבו למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני: ז ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו: ח יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו: ט ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים והלבשו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרכבהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: י ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי הישב בשער המלך אל תפל דבר מפל אשר דברת: יא ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: יב וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש: יג ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו: יד עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר:

פרק 2 א ויבא המלך והמן לשחות עם אסתר המלכה: ב ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני במשתה היין מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש: ג ותען אסתר המלכה ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי: ד כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אין הצר שוה בנזק המלך: ה ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן: ו ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה: ז והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הבית והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר המלכה כי ראה כי כלתה אליו הרעה מאת המלך: ח והמלך שב מגנת הבית אל בית משתה היין והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו: ט ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן

למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך תלכו עליו: וניתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה:

פרק ח א ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צר היהודים ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה: ב ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן וניתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן: ג ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים: ד ויושט המלך לאסתר את שרבת הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני המלך: ה ותאמר אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך: ו כי איכבה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיכבה אוכל וראיתי באבדן מולדתי: ז ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים: ח ואתם כתבו על היהודים פטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב: ט ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב בכל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל היהודים ככתבם וכלשונם: י ויכתב בשם המלך אחשורוש ויחתם בטבעת המלך וישלח ספרים ביד הרצים בסוסים רכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכים: יא אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם להשמיד להרג [ולהרג] ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבו: יב ביום אחד בכל מדינות המלך אחשורוש בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר: יג פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם: יד הרצים רכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] טו ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] טז ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר: יז ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב ורבים מעמי הארץ מתייחדים כי נפל פחד היהודים עליהם:

פרק ט א ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאיהם: ב נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד בפניהם [לפניהם] כי נפל פחדם על כל העמים: ג וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם: ד כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול: ה ויכו היהודים בכל איביהם מפת חרב והרג ואבדן ויעשו בשנאיהם כרצונם: ו ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש: ז ואת פרשנדתא ואת דלפון ואת אספתא: ח ואת

פורתא ואת אדליא ואת ארידתא: ט ואת פרמשתא ואת אריסי ואת ארדי ואת ויזתא: י עשרת בני המן בן המדתא צרר היהודים הרגו ובבזה לא שלחו את ידם: יא ביום ההוא בא מספר ההרועים בשושן הבירה לפני המלך: יב ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש: יג ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ: יד ויאמר המלך להעשות כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני המן תלו: טו ויקהלו היהודים אשר בשושן גם ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן שלש מאות איש ובבזה לא שלחו את ידם: טז ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח מאיביהם והרג בשנאיהם חמשה ושבעים אלף ובבזה לא שלחו את ידם: יז ביום שלשה עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: יח והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: יט על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרוזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלח מנות איש לרעהו: כ ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש הקרובים והרחוקים: כא לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: כב כימים אשר נחו בהם היהודים מאיביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאכל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלח מנות איש לרעהו ומתנות לאבינים: כג וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם: כד כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם והפל פור הוא הגורל להם ולאבדם: כה ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אתו ואת בניו על העץ: כו על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם: כז קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנולדים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה: כח והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם: כט ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תקף לקים את אגרת הפרים הזאת השנית: ל וישלח ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש דברי שלום ואמת: לא לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם: לב ומאמר אסתר קים דברי הפרים האלה ונכתב בספר:

פרק י א וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ ואיי הים: ב וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] ג כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו:



שער האגדה

הרקע למלכות אחשוורוש

בז' יס"ד

ז' סופר של מלכות בבל. מי דשה אשכנז ואשכנזי הגבול.
מנצח דין בלשאי מלכה והילול. ומה שן קרה שנים לו בנה.
איך אפסד הוא (סל וקיס. והשליטון דבר מלכות מדי וקיס.
מה נדי דיוש הקיסר בל ניהל. ולי אבסל הצחי ז' בניו ביר המוקדש.
מי הסגל ז' כל זה בשנא. ואיך נא אהויא 13 הקסאה.

גלות בבל

סיפור המגילה מתרחש בתקופה סוערת בתולדות עמנו. העולם עובר אירועים מסעירים - מאבק ממושך ניטש בין מעצמות העל, על השלטון בכיפה, ומביא עימו גל של מלחמות, כיבושים, וחילופי שלטונות. במבט ישר ואמיתי, ניתן לראות כיצד כל המהלכים העולמיים סובבים סביב נקודה אחת, כולם מכוונים ביד ה' בדקדוק מיוחד - למען הנהגתם של עם ישראל.

היתה זו התקופה שבין חורבן בית המקדש הראשון [שנת ג' של"ח לבריאת העולם] - לבנינו של בית המקדש השני [ג' ת"ח].

כידוע, בית המקדש הראשון נבנה על ידי שלמה המלך ע"ה, ונשאר קיים ארבע מאות ועשר שנים. ועוונותינו גרמו שהחריב הקב"ה את בית המקדש, על ידי מלכות בבל הרשעה, כשבראשה עמד המלך העריץ נבוכדנצר.

נבוכדנצר עלה לשלטון בשנת ג'שי"ט [3,319], ושנה לאחר מכן - עלה לארץ ישראל והכניע את המלך יהויקים. כעבור 18 שנים נוספות, גרמו עוונותינו והוא החריב את בית המקדש, כשהוא לוקח עימו בשבי את המלך צדקיהו ועוד עם רב, וגם את כלי המקדש הקדושים והיקרים - בזו והביא עימו לבבל.

כבר בשנות שלטונו הראשונות, השתלט נבוכדנצר בעריצות וביד רמה על עמים ומדינות רבות, והפך את בבל למעצמת על אדירה, אשר שמה נישא ברטט ובחלחלה בעולם כולו. מי יכול היה להאמין, שאימפריה חזקה ואדירה זו, תיפול אי פעם! אלא שדווקא עם ישראל, ידעו בוודאות גמורה, כי בעתיד הלא מאוד רחוק, בעוד שבעים שנה - בבל המעצמה האדירה - נפול תיפול, שכך ניבא ירמיהו הנביא ואמר:

"וְהָיְתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחָרָבָה לְשָׁמָה, וְעָבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל שְׁבָעִים שָׁנָה; וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נֶאֱמַר ה' אֶת עֲוֹנָם וְעַל אֶרֶץ כְּשָׁדִים, וְשָׁמַתִּי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם..." (ירמיה כה)

ועוד נאמר: "כי כה אמר ה', כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה". (ירמיה כט י')

גם מלכי בבל שמעו על נבואה זו, וחששו מאוד לעתיד ממלכתם. הם ציפו בחשש לראות האם וכיצד תתקיים נבואה זו, וניסו לקוות בכל ליבם שהנבואה לא תתממש.

חלפו עברו שנים, בהן מלך נבוכדנצר ביד רמה במשך 45 שנה, אחריו מלך בנו אוּלִי מְרוּדַךְ 23 שנה, ולאחריו מלך בנו בלשצאר. כעבור שנתיים למלכותו של בלשצאר, נערכה מלחמה קשה בין מלכות בבל למלכות מדי ופרס, ובראש מלכות מדי ופרס עמדו דריוש וחתנו כורש. בלשצאר היה מלא חששות במלחמה זו, כי הנה לפי החשבון, בדיוק כעת מלאו לבבל שבעים שנה!

אלא שחששותיו הלכו ונמוגו - ההצלחה האירה לו פנים, והוא הצליח לדכא ביד רמה את חילות פרס ומדי! דווקא ביום בו מלאו לבבל שבעים שנה, נחל בלשצאר ניצחון מזהיר במלחמתו נגד דריוש! שיכור ניצחון התהלך בלשצאר וחשב לעצמו: הלוא בדיוק ביום זה, לפי נבואתו של ירמיהו, היתה ממלכתי צריכה ליפול, והנה קרה ההיפך הגמור - דווקא ביום זה ניצחתי! אין זאת אלא שמזלנו עדיין בתקפו, ונבואת ירמיה לא התממשה ואף לא תתממש, כי עבודת האלילים שלנו ניצחה את אלוהי ישראל, חס ושלום.

משתה בלשצאר

לאור המסקנה הזאת, החליט בלשצאר לעשות משתה של שמחה והוללות לעבודה זרה, יחד עם כל שרי הצבא שהביאו לניצחון הגדול במלחמה. במשתה זה צויה בלשצאר להביא את כלי המקדש ולהשתמש בהם, להראות שתש כוחו של האלוה ח"ו, ואין לחוש לקדושת כלי קדשו. ואכן הובאו אל המשתה כל כלי הזהב והכסף אשר הוציא נבוכדנצר מן ההיכל אשר במקדש ה' בירושלים, ושתו בהם המלך ושריו ונשיו ופלגשו, התהוללו והשתכרו, שבחו והיללו לעבודה זרה, אשר התגברה כביכול על אלוהי ישראל.

יד מן השמים

עוד הם יושבים ומתהוללים במסיבתם, והנה קרה דבר מופלא ונורא: מן השמים יצאו אצבעות של יד אדם, וכתבו מספר מילים על הקיר שבארמון המלך. המלך בלשצאר - נבהל עד מאוד, פניו חוורו, מחשבותיו התבלבלו, ושיניו נקשו זו לזו באימה ופחד. מיד קרא הוא בקול גדול לכל חכמיו ויועציו ואמר להם: מי שיקרא כתב זה ויגיד את פתרונו, אלביש אותו בגד ארגמן, ורביד הזהב אתן על צווארו, ובשליש המלכות ימשול! נכנסו כל חכמי בבל ולא ידעו לקרוא את הכתב ולא להגיד את הפתרון. ראה בלשצאר שאין שום תקוה שידע את הדבר, ובהלתו הלכה וגדלה.

או אז נכנסה המלכה - אשת נבוכדנצר, סבתו של בלשצאר - ואמרה למלך: אדוני המלך, אל תיבהל, יש איש אחד במלכותך, אשר רוח ה' בקרבו, וחכמתו כחכמת המלאכים. ונבוכדנצר עצמו העריך מאוד את חכמתו, ומינה אותו לשר וראש על כל יועציו וחכמיו. שמו הוא דניאל, והוא בודאי יוכל לפתור את חידתך. הובא דניאל לפני המלך, אמר לו המלך: אתה הוא דניאל אשר שמעתי שמעך הטוב, אשר יש בך חכמה יתירה ורוח אלוקים, אנא פתור לי את חידתי, ואכבד אותך בכבוד גדול, בשליש מלכותי תמלוך, ובגדי ארגמן תלבש.

פתרון החידה

אמר לו דניאל: את מתנותיך תן לאחרים, לא איש מתנות אנכי, אך דע לך כי פתרון חידתך כך הוא: האלוקים נתן גדולה וחזק רב לאבי אביך נבוכדנצר, עד אשר כל העמים פחדו וחרדו למוצא פיו. ברצונו השפיל וברצונו רומם, ברצונו המית וברצונו החיה. והנה רם לבבו על הקב"ה והיה מרשיע דרכיו מאוד, ולכן החליט ה' להשפילו על ידי שהוריד אותו מגדולתו והפך אותו לחיית הארץ במשך שבע שנים (כפי שמסופר באריכות בספר דניאל פרק ד). והנה אתה ידעת את כל זאת, ובכל זאת לא לקחת מוסר והתגאית על הקב"ה, והוצאת את כלי בית המקדש והתהוללת עימדם. לכן מן השמים יצאה כמין פיסת יד שכתבה על כותל ביתך כך: "מִנָּא מְנָא תְּקֵל וּפְרָסִין", ואבאר לך את פירוש המילים: מִנָּא - מנה [ספר] ה' את ימי מלכות בבל, וראה שהושלמו ותמו שנותיה. תְּקֵל - שקל ה' את מעשיך, ונמצאת חסר מכל צדקה ומעשים טובים. וּפְרָסִין - פעמיים 'פרס', היינו ש'פרס' [חתך] ה' את מלכותך, ונתן אותה למלכות 'פרס' ומדי. (כמבואר בספר דניאל פרק ה)

סופו של בלשצאר

נבהל בלשצאר מאוד מדברי דניאל, והבין כי הלילה הזה עלול הוא ליפול בידי כורש ודריוש. כצעד הגנה ראשון, הוא החליט לבצר היטב את ארמונו בשמירה הדוקה, ואף הכריז, כי כל מי שיכנס הלילה הזה לארמון יומת מיד, אפילו אם יאמר שהוא המלך. והנה במשך הלילה נתקף בלשצאר בקלקול מעיים, והוצרך בדחיפות לצאת לנקביו, אלא שאין דרך המלכים להתפנות בתוך הטרקלין כי אם בחוץ, ולכן מיהר לצאת מארמונו. בצורה פלאית וניסית, שומרי הארמון לא שמו לב ליציאתו, אך כאשר רצה לחזור, הרגישו בו ותפסוהו כדי להורגו. התחיל בלשצאר לצעוק: אני המלך, אני המלך. אך לפי פקודתו, אף אחד לא שעה לדבריו והרגוהו מיד. כן יאבדו כל אויביו ה'. (שיר השירים רבה פ"א)

אחד מעבדי המלך שראה כי מת המלך, הבין שבודאי יתקיימו דברי דניאל, ומלכי מדי ופרס - כורש ודריוש, יעלו לגדולה. כדי להינצל מהם החליט ללכת אליהם בעצמו ולספר להם כי מת בלשצאר. מיד כשומעם את הדברים הללו, באו כורש ודריוש אל הארמון, וציוו את חייליהם להרוג את כולם, כולל כל בני משפחתו של בלשצאר. (יוסיפון)

נאמן בבריתו וקיים במאמרו

כך הגיע סופה של מלכות בבל הרשעה, בדיוק במלאת לה שבעים שנה, כדבר ה' ביד ירמיה הנביא: "וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נָאֵם ה'..."

ואולם - האם בשנה זו אף הגיע הזמן שבו יפקדו עם ישראל, יעלו לירושלים ויבנו את בית המקדש? הלוא כאמור התנבא ירמיהו אף: "כִּי לְפִי מְלֹאֶת לְבָבְךָ שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם, וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". (ירמיה כט ז)

שאלה זו העסיקה רבים. כאשר נוכחו לראות כי בשנה זו לא חזרו ישראל לאדמתם, ולא החל בית המקדש להיבנות, עורר הדבר תמיהה ומבוכה רבה בקרב רבים. היו שניסו להבין את דברי הנבואה ולערוך חשבונות כיצד ומתי היא תתממש [וכפי שאומר הנביא דניאל (דניאל ט ב): "אני דניאל בינתי בספרים, מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא..."] אך היו רשעים שרצו להבין מכך, שהקב"ה חלילה עזב את ישראל ואינו חפץ יותר להחזירם לממלכתם ולתפארתם.

אך כמובן שהקב"ה "נאמן בבריתו וקיים במאמרו", וכל דברי הנבואה התקיימו בדיוק נמרץ. אלא שהמילים "פי לפי מלאת לבבל שבעים שנה", אינן מתייחסות למלכות בבל, כי אם לגלות בבל [התקופה שבה גלו ישראל מעל אדמתם על ידי מלכות בבל הרשעה]. ויוצא שלמעשה, חשבון השבעים שנה התייחס לשלושה מהלכים באופן נפרד: א. למלכות בבל. ב. לגלות בבל. ג. לחורבן בית המקדש.

- א. **מלכות בבל** נפלה כעבור שבעים שנה מאז עלייתה, כמסופר לעיל, ובכך התקיימה הנבואה: "והיה כמלאות שבעים שנה אפקד על מלך בבל ועל הגוי ההוא נאם ה'..." (ירמיה פרק כה)
- ב. **גלות בבל** נמשכה שבעים שנה [מגלות יהויקים ועד הכרזת כורש שאפשר לעלות לירושלים ולבנות את בית המקדש, כמסופר להלן], ובכך התקיימה הנבואה: "פי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה" (ירמיה כט י)
- ג. **בית המקדש** בפועל נבנה רק כעבור שבעים שנה מאז שנחרב, וכך התקיים הפסוק: "למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה" (דניאל ט ב)

ועתה נשוב ונראה, איך וכיצד התגלגלו הדברים...

תולדות ושתי

בלשצאר היתה בת בגיל שתים עשרה, ששמה ושתי. באותו ליל בלהות שבו מת אביה, היתה ושתי ישנה במיטתה, ולפתע התעוררה בבהלה לשמע קולות וצעקות נוראיות. מיד רצה בבהלה אל כסאו של אביה, אך על הכסא כבר היה יושב דריוש המלך הפרסי. היא נפלה לרגליו, כי סבורה היתה שהוא בלשצאר אביה, כיון שהיה חושך. כשראה אותה דריוש ריחם עליה, וצויה שלא להורגה. הוא הביא אותה עימו לפרס, וכעבור שש שנים נישאה למלך אחשורוש. (ילקוט שמעוני אסתר א תתרמט)

נדרו של דריוש

כשראה דריוש את הנס הגדול שנעשה עמו, שנהרג בלשצאר על ידי שריו ועבדיו בפקודתו, חשב בליבו: אין ספק בדבר, כי בלשצאר נהרג על עוון ביזוי וחילול כלי בית המקדש. ובאותה שעה נדר נדר, שמיד כשישב על כסא המלכות, יצווה לבנות את בית המקדש ולהחזיר לשם את כלי המקדש!

אך לא כמחשבותי מחשבותיכם, אמר ה'. בשעה זו טרם הגיע הזמן הקצוב מאת ה' שיחזרו ישראל לאדמתם, שכן נבוכדנצר כבש את ישראל רק בשנה השניה למלכותו, ולכן סיבב הקב"ה כי לעת עתה ישכח דריוש את נדרו.

ברוך שומר הבטחתו

עברה חלפה שנה.

הקב"ה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, נאמן בבריתו וקיים במאמרו, חישוב את הקץ, שאכן בדיוק בשנה זו הושלמו שבעים שנה לשעבוד ישראל על ידי בבל, וכעת עם ישראל צריכים לחזור לירושלים. אלא שמאידך, עדיין לא תמו שבעים שנה מאז שנחרב בית המקדש, כי כאמור, בית המקדש נחרב שמונה עשרה שנה לאחר הכיבוש - בזמן גלות המלך צדקיהו. ולכן סיבב הקב"ה את הענין בצורה כזאת שבשנה זו אכן יחזרו עם

ישראל לירושלים ויבנו את היסודות של בית המקדש, אך לא ימשיכו בבנייתו, אלא רק כעבור עוד שמונה עשרה שנה נוספות, אז יוקם בית המקדש על מכונו, וכך יתקיימו בדיוק שבעים שנות גלות, ושבעים שנות חורבן בית המקדש. (מגילה יא ע"ב, דניאל ט ובמפרשים. רש"י עזרא א א. סדר הדורות הקצר להרה"ג מוכה הרבים ר' שלמה בניזרי שליט"א עמוד 48)

נמשיך ונתבונן כיצד זה התרחש.

הכרזת כורש

למלך דריוש היה יועץ יהודי חכם, ששמו זרובבל בן שאלתיאל, והמלך אהב אותו אהבה גדולה, כי היה נהנה מאוד מחכמתו ותבונתו. פעם אחת בשעת רצון, כשטוב לב המלך עליו, אמר לזרובבל אהובו: "בקש ממני כל דבר אשר תחפוץ, ואמלא בקשתך!", ענה לו זרובבל: "זכור אדוני המלך את הנדר אשר נדרת לה' אלוקי השמים, אתה וכורש המלך רעך, לבנות את ביתו ולהשיב את כלי מקדשו אל מקומם, ולשחרר את גלות עם ה' ולשלחם לשלום לעבוד את ה' בבית מקדשו אשר נקרא שמו עליו, למען יתפללו אל אלוקי השמים בעד המלך ובעד מלכותו, כי אין לאחר הנדר לאלוקי השמים!"

שמע זאת דריוש ולקח את הדברים לליבו. הוא קרא לכורש חתנו, המליך אותו תחתיו בחייו, ואף בקש ממנו להיות אחראי על בניית בית המקדש. (יוסיפון)

ואכן בשנה הראשונה למלכותו, הוציא כורש כרוז, בכתב ובעל פה, לכל יהודי ממלכתו, שיקומו ויעלו לירושלים לבנות את בית המקדש. הוא אף הודיע בכרוז, כי יהודי אשר אין לו די כסף כדי לעלות לירושלים, אנשי מקומו מתבקשים לנדב לו כסף ורכוש, כדי שיוכל לעלות ולסייע בהקמת בית ה'. כמו שנאמר בתחילת ספר עזרא:

"וּבְשָׁנָה אֶחָת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָל דָּבָר ה' מִפִּי יִרְמְיָה, הָעִיר ה' אֶת רוּחַ פָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וַיַּעֲבֵר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ וְגַם בְּמִכְתָּב לֵאמֹר: זֶה אָמַר פָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בַּיָּת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה: מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיִּבְנֶן אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: וְכָל הַנְּשָׂאֵר מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הוּא גָר שָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אֲנָשֵׁי מְקוֹמוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְרִכּוּשׁ וּבְבִהֶמָּה עִם הַנֶּדֶבָה לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם."

אכן בשנה זו עלו לירושלים 42,360 יהודים, מלבד הנשים והטף, ולקחו עימם את רכושם, יחד עם רכוש נוסף שנידבו להם אנשי מקומם, כדי להתחיל בבניית בית המקדש. המלך כורש בעצמו הוציא אף הוא את כלי בית המקדש אשר לקח נבוכדנצר, 5,400 כלים במספר, והביאם לדניאל שיקחם עימו לירושלים. כמו כן הבטיח שהוא ישלם את שכר הפועלים.

שמחה והודיה בירושלים

בחודש תשרי של אותה שנה היתה שמחה גדולה בירושלים. ראשי העם, ישוע בן יוצדק וזרובבל בן שאלתיאל, בנו מזבח לה', עוד טרם שנבנה בית המקדש עצמו, וכך חגגו את חג הסוכות כמשפטו, עם מספר קרבנות הפרים והכבשים המיוחדים לו. מאותו היום והלאה, המשיכו בהקרבת הקרבנות דבר יום ביומו. בד בבד היו עושים מאמצים רבים והכנות מרובות, כדי להתחיל לבנות את בית המקדש. הם שכרו בעלי מלאכה שונים:

חוצבים, חרשים, והביאו ארזים מן הלבנון. לאחר כחצי שנה בחודש אייר רצו להעמיד את היסודות לבנין בית המקדש. מעמד גדול היה זה, הלויים עמדו בדוכנם, ניגנו ושוורו את שירי דוד המלך ע"ה, וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל ובהודיה לה' יתברך, עת יוסד יסוד בית המקדש. קולות התרועה והשמחה, התערבו בקולות הבכי של הזקנים, אשר ראו וחזרו את בית המקדש הראשון בתפארתו. כמו שנאמר (עזרא ג יא): "וְאֵין הָעָם מְכִירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשְּׁמִיחָה, לְקוֹל בְּכֵי הָעָם, כִּי הָעָם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקוֹל נִשְׁמָע עַד לְמֶרְחֹק".

השבתה הבניה

אלא שכפי שאמרנו, טרם הגיע העת לבנות את בית המקדש, שהרי לא הושלמו עדיין שבעים שנה לחורבנו. והקב"ה גלגל את הדברים באופן שונה:

"וַיִּשְׁמְעוּ צָרֵי יְהוּדָה וּבְנֵימָן כִּי בָנִי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכַל לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּגְשׁוּ אֶל זְרִבְבָּד וְאֶל רֹאשֵׁי הָאָבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנָה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרֹשׁ לְאַלְהֵיכֶם... וַיְהִי עִם הָאָרֶץ מְרַפִּים יָדַי עִם יְהוּדָה וּמִבְּהָלִים אוֹתָם לְבָנוֹת: וְסִכָּרִים עָלֵיהֶם יוֹעֲצִים לְהַפֵּר עֲצָתָם כָּל יְמֵי כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וְעַד מַלְכוּת דָּרְיוֹשׁ [דְּרִיּוֹשׁ הַשֵּׁנִי בֶּנוֹ שֶׁל אַחֲשֻׁרוּשׁ] מֶלֶךְ פָּרַס: וּבְמַלְכוּת אַחֲשֻׁרוּשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שְׁטֵנָה עַל יוֹשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם". (עזרא פרק ד פסוקים א-ו)

הגויים אשר ישבו סביבות ירושלים, צרה היתה עיניהם בבניית בית המקדש, ומצאו כל מיני תחבולות להשבית את מלאכת הבנייה. וכך הושבתה הבנייה כל ימי מלכות כורש.

אגרת שטנה לאחשורוש

באחת ממלחמותיו של כורש, הוא נהרג בקרב, ואת המלוכה תפס במקומו אחשורוש. רצו צוררי ישראל לנצל הזדמנות זו כדי להשבית את בניית בית המקדש באופן רשמי. ועל כן כתבו הם אל אחשורוש, בעצתו של המן, אגרת שטנה על יושבי יהודה וירושלים. אחד מכותבי האגרת היה שְׁמִשִּׁי הסופר - בנו של המן הרשע. (עזרא ד כד וברש"י)

וכך היה תוכן האגרת: "דבר ידוע יהיה למלך, כי היהודים שעלו מפרס ובאו לירושלים - עיר מורדת וחוטאת הם בונים! אם העיר הזאת תִּבְנֶה והחומות יהיו מיוסדות, הרי שיושבי יהודה, לא יתנו עוד מס. ומשום שאיננו רוצים לראות את בזיון המלך, על זאת שלחנו והודענו למלך שתבקש ותדרוש בספר הזכרונות של אבותיך המלכים הראשונים, ותמצא כי העיר הזאת היתה מאז ומתמיד עיר מורדת ומזקת את המלכים והמדינות, ומרד היו עושים יושביה בתוכה. שישאל מורדים הם תמיד במלכי האומות מימות העולם מימים קדמונים, ועל כך נחרבה העיר הזאת. מודיעים אנחנו למלך, אשר אם העיר הזאת תבנה, וחומותיה יהיו מיוסדים, הרי שלא יהיה לך חלק בארץ ישראל, ועם ישראל יהיו מורדים בך, ויקחו הכל מידך". (כמסופר בעזרא פרק ד)

אכן פתח אחשורוש את ספר הזכרונות, ומצא כי העיר ירושלים הינה עיר חזקה, מתנשאת ומתרוממת, ואנשיה סרבנים ומרדנים, ומלכים חזקים היו לה, אשר הגויים באזור, היו מעלים אליהם מיסים.

גם ושתי אשת אחשורוש, נינתו של נבוכדנצר, קִנְאָה את קנאת אבותיה ואמרה לבעלה המלך כדברים האלה: "בית שהרסו אבותי, ולא נחה דעתם עד שראו אותו הרוס, אתה רוצה להסכים לבנייתו?! (מעם לועז עמוד ו)

לאור הדברים, שלח אחשורוש מיד אגרת תשובה לצוררי עם ישראל, שיבטלו את העם ממלאכתם, וכך הושבתה סופית ורשמית מלאכת בניית בית המקדש. אחשורוש לא הסתפק בזאת, אלא אף לקח את כלי בית המקדש מידי היהודים ונתנם בארמונו. (הבנייה התחדשה לאחר מכן על ידי בנו של אחשורוש דריוש השני, שהיה בנה של אסתר המלכה, בשנה השנייה למלכותו, כאשר תמו 70 שנה מחורבן בית המקדש). (עזרא ד. מע"ל ה)

"יחוסו" של אחשורוש

מי היה אחשורוש? יש אומרים, שהיה זה בנו של כורש מלך פרס. אך הדעה הרווחת היא שאחשורוש לא היה כלל וכלל מזרע המלוכה, אלא שימש בעבר כשומר הסוסים של בלשצאר. ואולם על ידי הכסף הרב שהיה לו, הוא הצליח במשך השנים לטפס בדרג המדיני של מלכות פרס, עד אשר תפס את השלטון בכוחות עצמו. אך מכיון שלא היה מזרע המלוכה, לא היתה מלכותו מספיק יציבה, ורק בשנה השלישית למולכו התיישב די הצורך במלכותו. [נוהו שפותחת המגילה: "בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה. בשנת שלוש למלכו עשה משתה..."] - ושואלת הגמרא: מהו "כשבת המלך..", שמתבאר שעכשיו ישב, והלוא נאמר "בשנת שלוש למולכו"? אלא שבאמת רק בשנה השלישית נתיישב במלכותו די הצורך. (מגילה יא ע"א. רש"י אסתר א א)

❧ סיפור מגילת אסתר ❧

❧ פרק א ❧

אחשורוש שונא ישראל

"ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה".

אחשורוש היה מלך רשע ועריץ, ולא נפל ברשותו מהמן הרשע (אסתר רבה ז ב). אלא שהמגילה עצמה לא מתארת את רשעותו, כיון שהמגילה נכתבה עוד בימיו, על ידי מרדכי ואסתר, ומפני שלום המלכות לא רצו לכתוב בפירוש דברי גנאי על אחשורוש, וכתבו זאת רק ברמזים (מערבי לב).

משל למה הדבר דומה? לאריה שראה מרחוק עדר כבשים, וחשקה נפשו לערוך לו מבשרם סעודה דשנה ומטעמים כאשר אהב... אלא שהיתה לו בעיה: לצד הכבשים הלך רועה מזוין בכלי זין, והאריה חשש ממנו. מה עשה? טרף כלב אחד שנקרה בדרכו, הפשיט את עורו מעליו, לבש את עור הכלב, וכך כשהוא מחופש לכלב התחיל להתקרב אל העדר - הנה כעת לא יחשוש ממנו הרועה, ולא ידע להזהר ממנו! בא אחד ולחש לאוזנו של הרועה: "דע לך, כי כלב זה אינו אלא אריה...!".

כך לוחשת לנו המגילה כבר בהתחלה: "ויהי בימי אחשורוש - הוא אחשורוש!" דעו לכם, אומנם הוא מחפש יפה, הוא עורך משתה בנדיבות לב, מגלה פתיחות וליברליות, הכל כרצון איש ואיש, עם שוויון זכויות מוחלט ויחס נפלא כלפי היהודים. אבל אל תאמינו לכל זה, הכל רק תחפושת, דעו לכם כי במהותו שונא יהודים גדול הוא, וגם הארת הפנים שלו כלפי היהודים היא מוטעית, מתוך כוונה ורצון להפיל אותם בפח. "אחשורוש - הוא אחשורוש!" - מתחילתו ועד סופו, כשם שבסוף צרר את היהודים, כך כבר מתחילה שונא יהודים הוא. (מגילה יא ע"א. מע"ל יב)

גם בשמו - "אחשורוש", רמוזה רשעתו: אמר רבי יהושע בן קרחה, אחשורוש - שהשחיר את פניהם של ישראל כשולי קדירה, דהיינו שנשתנו פניהם מרוב צער. ורבי ברכיה אמר, שהכחיש [החליש] את ראשם של ישראל בצום ותעניות. רבי לוי אמר, שהשקה אותם רוש ולענה [מיני עשבים מרים]. רבי תחליפא אמר: שהיה אחיו של 'ראש' - אחיו של נבוכדנצר ברשעותו [כי נבוכדנצר החריב את בית המקדש הראשון, ואחשורוש השבית את מלאכת הבניה של בית המקדש השני, ונאמר: "גם מתרפה במלאכתו - אִחָּהּ הוּא לְבַעַל מִשְׁחִיתוֹ!"]¹. וחכמים אמרו: אחשורוש - שכל מי שזוכרו חש בראשו [כואב לו הראש]. ועוד אמרו: אחשורוש - שנעשו כולם רשים ודלים בימיו, מפני שהיה מרושש את אזרחיו במיסים כבדים. (אסתר רבה א א. מגילה יא ע"א)

הכסא המלכותי

"בַּיָּמִים הָהֵם כָּשָׁבַת הַמֶּלֶךְ אֲחִישֶׁרוּשׁ עַל כֶּסֶּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה".

כסא מלכותו של אחשורוש היה ב'שושן הבירה', ותמוה הדבר, שהרי לא מצאנו בתקופה זו ששושן היתה עיר הבירה, אם כן היאך הגיע מקום מושבו של המלך לשושן?

אלא כך אמרו חז"ל: לשלמה המלך ע"ה היה כסא מיוחד במינו, אשר לא היה דומה לו בעולם כולו. שבע מדרגות של זהב היו לו, וכל מדרגה היתה משובצת באבני חן נפלאות. בשני צדי הכסא עמדו עצי גפנים מזהב, ועל ראש הכסא היתה מנורת זהב. כאשר היה המלך מגיע כדי לעלות על הכסא, היה מתחיל לפעול מנגנון מיוחד במינו: אריה מזהב היה פושט ידו מימין, ונשר פושט ידו משמאל, ושניהם תומכים במלך ומעלים אותו. ריחות ערבים של מיני בשמים, אשר היו נתונים בתוך אריות זהב חלולים, היו מתפזרים על המלך. וכשהיה מגיע לראש הכסא, היו הנשרים פורשים כנפיהם מעל ראשו, ויונה של זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון ולוקחת את ספר התורה ונותנת לתוך ידו של המלך. ואריה היה מושיט את ידו ונותן הכתר בראשו של המלך. כאשר היו עדים באים להעיד בפניו, היו האריות נוהמים, והנשרים פורחים, והטווסים רצים - זאת כדי לחטוף לבם של העדים בשביל שיעידו עדות אמת.

לאחר מלכותו של שלמה המלך, באחת המלחמות בין ירושלים למצרים, נלקח כסא זה בשבי למצרים על ידי המלך פרעה. כאשר ניסה פרעה לעלות ולשבת עליו, הכה אותו אריה הזהב על ירכו, ונעשה נכה כל ימי חייו. מאז הוא כונה 'פרעה נכה'. לאחריו, ניסה לשבת עליו נבוכדנצר, אשר הגלה את הכסא לבבל, אך אף הוא לא ידע את טיבו של המנגנון, ובעלותו על הכסא יצא תנין של כסף והפיל אותו ארצה, וסבל נבוכדנצר ממכה זו עד יום מותו. מאז לא העיז עוד איש לנסות לעלות על הכסא, ואף מלכי פרס ומדי אשר הגלו את הכסא לארצם, לא ישבו עליו כלל, לקיים מה שאמרו (מסכת סופרים פ"ג ה"ב): 'על כסאו לא ישב זר'.

ואולם כעת, כאשר עלה אחשורוש לשלטון, חפץ היה להפגין גדולה יתירה, דווקא משום שלא היה מזרע המלוכה, אלא בא ממשפחה נחותה ופחותה, ולכן רצה לבנות לעצמו כסא מלכותי כדוגמת כסא זה. האומנים לבניית הכסא נמצאו בעיר שושן, ולכן שם נעשתה מלאכת בניית הכסא. משהושלמה המלאכה נוכחו לראות כי הכסא גדול וכבד, ולא יוכלו להעבירו לעיר הבירה מחשש שישבר בדרך, אי לכך החליט אחשורוש לקבוע את בירתו בשושן. "לב מלכים ושרים ביד ה'" - כל זאת סיבב הקב"ה, כדי להקדים רפואה למכה, שהרי "איש יהודי היה בשושן הבירה, ושמו מרדכי..." ועל ידו רצה ה' יתברך לסובב את נס הצלתם של עם ישראל. (ילקוט אסתר א תתרמו. מע"ל טו)

משתה אחשורוש

בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו.

בשנה השלישית למלכותו [שנת ג' שצ"ה] עורך אחשורוש משתה מיוחד מסוגו, במשך כששה חודשים תמימים, שבהם מגיעים אל הארמון המלכותי המוני שרים ונתינים מכל 127 מדינות מלכותו, חוכים לאירוח מפואר ומלכותי שאין כדוגמתו.

למעשה, בכל שנה היה אחשורוש עורך משתה גדול ביום שבו עלה לשלטון, ואולם בשנה זו - הפריז ביותר בעריכת משתה ארוך, מפואר וראוותני במיוחד. מה הביא אותו לכך? שתי סיבות עיקריות היו לו, האחת - אישית, והשנייה - מדינית.

הסיבה האישית היא - חגיגת הנישואין. בשנה זו נשא אחשורוש את ושתי לאשה, שהרי כאמור, בעת כיבוש בבל על ידי דריוש, היתה ושתי עדיין ילדה קטנה כבת 12, והיה על אחשורוש להמתין עד שתגדל ותוכל להינשא לו.

ומבחינה מדינית, בשנה זו חלה הכרעה משמעותית מאוד בביסוס שלטונו של אחשורוש, שכן עד עכשיו היו כמה מדינות שניסו למרוד בו, וכעת בשנה זו שלחו הם צי של אוניות מלחמה כנגדו, ובקרב שנערך ביניהם לבין חיל הים הפרסי - נחל אחשורוש ניצחון גדול. כעת חש אחשורוש שמלכותו יציבה ומבוססת דיה, וחפץ היה להפגין את שלטונו קבל עם ועולם. (ילקוט שמעוני אסתר א תתרמו. מע"ל טז)

המה בקשו חשבונות רבים

ואולם חכמינו ז"ל מגלים, כי לאמתו של דבר, לא רק הניצחון בקרב הוא שהביא את אחשורוש להאמין שדווקא כעת, יותר מבעבר, מלכותו מבוססת ואיתנה, אלא היתה לו לאחשורוש סיבה נוספת משלו, סיבה חזקה ומשמעותית ביותר, שגרמה לו כעת לחוש תחושת גאווה ובטחון בשלטונו האדיר.

לנגד עיניו של אחשורוש עמדה כל העת נבואתו של ירמיה הנביא, ורבות העסיקה את מחשבתו. הלוא כך התנבא ירמיה: **"כִּי כֹה אָמַר ה', כִּי לִפִּי מְלֹאֵת לְבָבְךָ שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם, וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה"**. (ירמיה כט י)

הרהר אחשורוש: אם אכן תתקיים נבואה זו, ויעלו כל היהודים לארצם, יבססו את מלכותם מחדש, ויבנו את בית המקדש - אין ספק שהדבר עלול לפגוע ולערער את מלכותי באופן משמעותי! ואולם, מתי וכיצד אמורה הנבואה להתקיים? הלוא בלשצאר מלך בבל עשה חשבון מדויק מתי מלאו לבבל שבעים שנה, וכשראה שבית המקדש לא נבנה, ערך משתה לאיליו והוציא את כלי המקדש לראווה. אך הוא נענש על כך מיידית! אין זאת אלא שהוא טעה בחישובו, ושמחתו היתה מוקדמת מידי! מה היא אפוא טעותו של בלשצאר? היכן שגה בחשבון? כך חכך אחשורוש בדעתו.

והנה עלתה 'הברקה נפלאה' במוחו: 'אדה... הלוא כתוב בנבואת ירמיהו: **"לִפִּי מְלֹאֵת לְבָבְךָ"**, ובלשצאר חשב כי הכוונה למלכות בבל, ולכן מנה שבעים שנה מעת עלותו של נבוכדנצר לשלטון. אבל טעות היא בידו! שהרי **"לִפִּי מְלֹאֵת לְבָבְךָ"** הכוונה לגלות בבל, כלומר יש למנות את השנים מעת שגלו ישראל לבבל!

לאור מסקנה זו, לא נותר לו לאחשורוש אלא לערוך חשבון 'פשוט': הנה, לאחר שבע שנים שמלך נבוכדנצר, הוא הגלה לבבל את המלך יהויכין, ועמו עוד 10,000 איש מעם ישראל [זוהי גלות "החרש והמסגר" שבה גלו רבים רבים מגדולי ישראל, ובתוכם יחזקאל הנביא, מרדכי היהודי, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה ועוד], ואם כן יש למנות את מנין השבעים שנה - משנה זו! לכן עלי להוסיף על חשבוננו של בלשצאר עוד שבע שנים. הנה - דריוש וכורש, אשר עלו לשלטון לאחר נפילת בלשצאר, מלכו יחד 5 שנים. ואני - מולך כבר שנתיים תמימות. ואם כן כעת, בשנה השלישית למלכותי, כבר חלף זמן הנבואה מלהתקיים, שהרי כבר חלפו שבעים שנה מגלות בבל ועדיין לא נגאלו ישראל!.

כשראה אחשורוש שחלף הזמן שבית המקדש צריך להיבנות [לפי חישובו] ועדיין לא נבנה, התגאה בלבבו ואמר: "כיון שעברו שבעים שנה ולא נבנה בית המקדש, שוב לא יבנה יותר!".

[ואולם אף הוא טעה בחשבון, ועוד רבים אשר ניסו לחשב, טעו. ובסופו של דבר החשבון היה כך: כעבור שבעים שנה מאז שכבש נבוכדנצר מלך בבל את ירושלים, אכן נפקדו עם ישראל בכך שעלו רבים לירושלים בעקבות "הכרות כורש", כמובא לעיל. ואולם הפקידה הגדולה יותר, שבה אף נבנה בית המקדש, היתה רק לאחר שתמו שבעים שנה מעת חורבן בית המקדש וגלות צדקיהו, דהיינו כעבור שמונה עשרה שנים נוספות, בימי דריוש השני בנה של אסתר המלכה, וכפי שבארנו לעיל. (עיין מגילה יא ע"ב והלאה וברש"י)]

אחשורוש מחלל את כלי המקדש

כעת, כשכבר 'סר האיום' מנבואת ירמיה הנביא, חש אחשורוש כי מלכותו מבוססת וחזקה. תחושת גאווה ושררה מילאו את ליבו, בפרט לאור העובדה שהוא זה שעלה בידו לפני כשנתיים לבטל את מלאכת בניית בית המקדש!

בגאוותו, החליט לערוך משתה והילולה, ולהוציא לראווה את כלי בית המקדש אשר לקח מירושלים, כאות ניצחון וזכרונה פומבית שהכלים עכשיו כבר ברשותו, ולא יחזור עוד לפאר ולשמש בבית המקדש. עוד הגדיל לעשות והעזי בחוצפתו ללבוש את בגדי הכהן הגדול! (מגילה יב ע"א ועיי' רש"י והגהות הב"ח)

בשעה שלקח אחשורוש את כלי בית המקדש להשתמש בהם בסעודתו, חרדו מלאכי השרת, ואמרו: "רבונו של עולם, בית המקדש חרב, ורשע זה יושב ועושה חניגאות?!"

יצאה בת קול מן השמים ואמרה כלפי אחשורוש: "כלום אין אתה יודע שבלשצאר ואנשיו שקדמו לך, נאבדו מן העולם בעוון זה שהשתמשו בכלי המקדש, ואתה חוזר ועושה דבר זה?!"

ואכן ראוי היה אחשורוש להיאבד מן העולם, כדרך שאבד בלשצאר, אלא שרצה הקב"ה להשאירו בחיים, כדי שיקח את אסתר שתלד את דריוש, אשר יחזור ויבנה את בית המקדש. ומכל מקום היה עונשו שנעברה שמחתו בגלל הריגתו ושת"י. (מגילה יב ע"א. אסתר רבה א. ילקוט שמעוני אסתר תתרמח. מע"ל כט)

מצעד ראוה

"בְּהִרְאֹתוֹ אֶת עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יְקַר תַּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמֵאָת יוֹם... חוֹר כְּרֶפֶס וְתַכְלֶת, אֲחוּז בְּחֻבְלֵי בּוץ וְאַרְגָּמָן, עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ, מִשּׁוֹת זָהָב

וכסף, על רצפת בֶּהט וְשֵׁשׁ וְדָר וְסִחָרְתָּ: וְהִשְׁקוּת בְּכָלִי זָהָב וְכָלִים מִכֶּלִים שׁוֹנִים, וַיֵּין מַלְכוּת רַב פֶּיַד הַמֶּלֶךְ".

במשתה הפאר שערך אחשוורוש, נהג הוא בראוותנות ובפזרנות באופן מופרז ביותר. רצה הוא להבליט ככל היותר את גודל עושרו העצום, כדי שכל תושבי ושרי ממלכתו ידעו ויבינו, באיזה מלך אדיר ועצום הם זכו, אשר עושרו האגדי עולה על כל המלכים שלפניו, והוא אף נדיב וטוב עין מאין כמוהו!...

ובאמת, מניין היה לו לאחשוורוש עושר כה רב?

מספר המדרש, כי נבוכדנצר הרשע, במסעות כיבושיו בעולם כולו, בזז וצבר לעצמו עושר עצום ורב. אך מכיון שהיה צר עין בממונו, כאשר הגיעה שעתו למות, אמר: האם אניח את כל הממון הזה לבני אויל מרודך, שיתכבד בממוני? לא ולא! ועל כן ציוה לעשות לו אוניות גדולות מנחושת, ומילא אותם כסף וזהב, וחפר והטמינם בנהר פרת. אוצר גדול זה מצא כורש, ואחר כך התגלגל לידי של אחשוורוש. (ילקוט שמעוני אסתר א תתרמו. אסתר רבה ב א)

אחשוורוש ברוב "ענוותנותו" המופלגת, לא שמר את העושר רק לעצמו, אלא ניסה בכל דרך להפגין ולהראות לכל אזרחיו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו... לא לחינם אמרו חז"ל: "עשרה קבין של גסות הרוח ירדו לעולם, ותשעה נטלה עילם" (קידושין מט ע"ב). [שושן היא עיר הבירה של עילם, כמו שנאמר (דניאל ח): "בשושן הבירה אשר בעילם המדינה" (תורה תמימה אסתר א הערה מה)].

מאה ושמונים יום ארך "מצעד הראווה", כשאחשוורוש בוחר דווקא את ימי הקיץ הארוכים [נחל מחודש ניסן], כדי שיהיה לו די זמן להפגין את עושרו ולהראות את אוצרותיו. במשך הימים הללו מגיעות משלחות ממדינות וממחוזות שונות ברחבי הממלכה, ואחשוורוש לא נלאה - בכל יום היה מוציא כמה מאוצרותיו, וחושף אותם לראווה לעין כל.

הסעודה

רמת האירוח לה זכו הקרואים - היתה אגדית ממש! ולא הלכה ופחתה ככל שחלפו הימים, אלא יום אחרון - כיום ראשון! בכל יום ויום הוגשו לפני המסובים מעדני מלכים, מינים ממינים שונים. אין תבשיל של יום אחד דומה לתבשיל של יום האתמול, בכל יום תבשילים חדשים.

יין נשפך כמים. כל אחד ואחד - קבל יין לפי טעמו האישי, לפי הרגליו ורצונותיו. ולא עוד, אלא שאף כיבדו כל אדם לפי גילו, והביאו לפני כל אחד ואחד יין ישן נושן שִׁצֵּר כמה שנים לפני שהוא נולד: לאדם בן ארבעים - נתנו יין בן חמישים, לאדם בן חמישים - נתנו יין בן שישים, וכך הלאה.

וכלי הסעודה והשתיה - אלו כלים הם היו? לא יאומן... כלים חד פעמיים! אך אין הכוונה לכוסות קרטון או פלסטיק... היו אלה כוסות זהב וכסף יקרים ביותר, בדוגמאות ועיצובים שונים ומגוונים, אלא שבכל זאת לא השתמשו בהם יותר מפעם אחת! בכל יום היו מביאים כלים חדשים, וכל מי שרוצה, יכול היה לקחת את הכלים ה'משומשים' לעצמו, שהרי אין זה נאה למלך כה עשיר להדיח ולהשתמש באותם כלים פעם נוספת...

בכך רצה אחשוורוש להתרברב בזהבו הרב, שעולה כביכול אפילו על עושרו של שלמה המלך [שבימיו נאמר: "כִּסְף לֹא נִחְשַׁב בְּיָמַי שְׁלֹמֹה לְמֹאמָה"], אך מה מאוד נכזב, כאשר בהביאו לסעודה אף את כלי בית המקדש, אשר יוצרו על ידי שלמה המלך, מיד הבחינו כולם בהבדל הגדול שבין הכלים - הללו האחרונים הבהיקו בזהר נפלא, עד שכלי הזהב של אחשוורוש נדמו לעומתם כמו כלי עופרת עלובים. זאת משום ששלמה המלך ע"ה היה מייצר את הכלים מ"זהב מזוקק", דהיינו שהיה לוקח אלף ככרות זהב ומזקקם ומוציא מהם כבר אחד, זך ונקי (ירושלמי שקלים פ"ו ה"ב). לעומתו אחשוורוש השאיר את הזהב כמו שהוא כדי שייראה מרובה יותר... "גִּאֲוֹת אָדָם - תִּשְׁפִּילְנָו...!" (מגילה יב ע"א. אסתר רבה ב אותיות א, ג, יא. ילקוט שמעוני אסתר תתרמח)

כבודה של אכסניה...

מלבד הסעודה המלכותית, דאג אחשוורוש לאורחיו אף לאכסניה נאה... מיטות יקרות העשויות מזהב ומכסף הוצעו לפני האורחים להסב עליהם בנחת. וכדי שתהיה לאורחים גם פרטיות להסב כל אחד ואחד עם אשתו וילדיו - נפרסו ברחבי הארמון וילונות רבים, עשויים יריעות יקרות של חור כרפס ותכלת, תלויים על חבלים השזורים בבזבז וארגמן, הקשורים לעמודי שיש ולגלילי כסף.

אבן יקרה ונדירה ביותר - "דרה" שמה, נתלתה ממעל, והיתה מאירה למסובים באור יקרות, כשמש בצהריים.

גולת הכותרת של האירוח המלכותי המפואר היתה דווקא ... הרצפה! הרצפה היתה עשויה מלאכת מחשבת של אבני חן, מרגליות ויהלומים יקרים, משובצים ויוצרים דוגמאות מרהיבות עין! אוצר עצום שכזה - היה נתון ברצפה, עליו דרכו ברברנותו רצה אחשוורוש להוכיח לכולם, שאף אוצרות שכאלה אינם נחשבים בעיניו מאומה... (אסתר א ו ובמפרשים. מגילה יב ע"א)

פטור מס

כמחווה נדיבות, הכריז אחשוורוש בימי המשתה, אף על פטור מתשלומי מכס לכל הסוחרים. (מגילה יב ע"א)

המשתה בשושן

לאחר המשתה הגדול שערך אחשוורוש לכל שריו ועבדיו אשר בכל מדינות מלכותו במשך מאה ושמונים יום, תכנן אחשוורוש לערוך משתה נוסף, מיוחד לכל בני העיר שושן, למשך שבעה ימים, אליו הוזמנו בהזמנה מיוחדת ברוב כבוד - כל יהודי העיר שושן [אשר היו למעשה את אוכלוסייתה העיקרית של העיר שושן (אבן עזרא)].

משתה זה התעתד להיערך החל מיום ד' בתשרי. [כאמור, המשתה הכללי התחיל בא' בניסן, ונמשך 180 יום. ומתוך ששה חודשים אלו, ישנם שלושה חודשים מלאים של 30 יום, ושלושה חודשים חסרים של 29 יום, ואם כן יוצא שהמשתה הסתיים בג' בתשרי (יערות דבש ח"ב עמוד טו)].

אותות התרגשות ותכונה ניכרו בקרב יהודי שושן לשמע ההזמנה המלכותית. הלוא אין זה עניין של מה בכך! - משמעות ההזמנה היא, שאחשוורוש, המלך הטרי, מעוניין בקשרי ידידות עם היהודים. רוח של פתיחות וגישור מנשבת בארמון המלוכה. מועד הקהילה היהודית נמסר כי יש לקבל את מגמת ההתקרבות בידים מושטות, וכי יש לעשות כל

מאמץ כדי להוביל ולקדם את המהלך, ולפתח מערכת יחסים נאותה וידידותית עם הממשל הפרסי.

שמועות מבוססות, מאת גורמים בכירים בארמון המלוכה, בישרו כי נערך לכבוד היהודים מערך מיוחד של אוכל כשר למהדרין, בהשגחתו של מרדכי הצדיק! אפילו יין מיוחד, שיוצר על ידי יהודים בלבד, וחתום חותם בתוך חותם, יובא לפני היהודים, כך שאין שום חשש של יין נסך! (ילקוט שמעוני תתרמח. אסתר רבה ב יג. מע"ל לא)

הפסק ההלכתי

ההתרגשות בקרב יהודי שושן גאתה. התכונה ניכרה היטב. כמה מחברי הקהילה הציעו, שלפני צעד כה משמעותי וגורלי, כדאי לגשת ולקבל ברכה והסכמה מגדולי הדור. ואכן משלחת מכובדת מאת ועד הקהילה ניגשה לפני מרדכי היהודי. הם שטחו לפניו את ההתפתחויות האחרונות, פרסו את הפרשנויות הברורות, וציפו לקבל דברי הדרכה וברכה לקראת הליכתם אל המשתה המלכותי. אלא שכאן, נעצרו בתדהמה לשמע הוראתו הפסקנית של מרדכי: "אין ללכת אל המשתה!".

חברי המשלחת היו בטוחים כי מרדכי לא הבין אל נכון את דבריהם, הם חזרו שוב על פרטי הדברים ומשמעותם, הדגישו את ההשלכות החיוביות שיתפתחו מהשתתפותם במשתה, אל מול ההשלכות החמורות העוללות חלילה להתפתח מאי היענות להזמנה המלכותית. ציינו אף את העובדה שאין חשש של מאכלות אסורות. אך הפסק הנחרץ לא השתנה: "אין ללכת אל המשתה!". [ומה שהשיג מרדכי על כשרות המאכלים, היה זה כדי להציל מה שניתן, בידעו כי רבים לא יעמדו בניסיון וישתתפו במשתה. אך לא היה בכך אישור והסכמה להשתתפותם] (מדרש"א מגילה יב ע"א)

היהודים עוברים על דברי מרדכי

המשלחת יצאה מביתו של מרדכי נסערת. הדעות היו חלוקות לכאן ולכאן. היו שסברו: פסק זה פסק. עלינו לציית להוראתו של גדול הדור, גם אם היא אינה נראית בעינינו. אך אחרים טענו לעומתם: מדוע שנביא על עצמנו צרות? הלא אין כל הגיון בפסק הדין של מרדכי! ובכלל - מה לרבנים להכניס את ראשם ולהחליט בסוגיות מדיניות? הרבנים כוחם יפה בפסיקה לעניינים הלכתיים נטו, אך בענייני פוליטיקה - אין להם הבנה מספיק רחבה. מסוגרים ומצומצמים הם בין כותלי בית המדרש, ואינם מעורבים בהליכים המדיניים. אין ספק, כי לטובת העניין, עלינו להיות מציאותיים, ולנהוג לפי השכל הישר, המחייב להיענות להזמנת המלך!

אכן, מעטים היו היהודים אשר צייתו להוראתו של מרדכי, וכדי שלא ייראה שהם מזלזלים בכבוד המלכות, הקדימו ויצאו מן העיר שושן בטרם החל המשתה. אולם רוב יהודי שושן, 18,544 במספר, העדיפו לנהוג לפי "השכל הישר" ולפי ראייתם ה"מפוכחת", והלכו להשתתף במשתה אחשוורוש. (אסתר רבה ז יג. ילקוט שמעוני אסתר תתרנו, תתרמח. אל המקורות ח"א עמ' 84)

טעו הם במה שצייתה התורה: "ועשית ככל אשר יורוך, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" - שאפילו יגידו לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, יש לשמוע לדברי החכמים. כי לימוד התורה נותן לחכמי ישראל מבט מעמיק, אמיתי וישר על כל מאורעות החיים, ולכן אף אם יגידו לך על ימין שהוא שמאל, עליך לדעת שרק בעיניך אתה חושב שזה ימין, בעוד שלאמתו של דבר, אכן הוא שמאל!

ואכן יהודי שושן לא ידעו את מה שידע וצפה מרדכי הצדיק...

חסד לאמים - חטאת!

מה באמת הסתתר מאחורי הזמנתו הנדיבה של אחשוורוש ויחסו הנלבב כלפי היהודים? הלוא כבר אמרנו: "אחשוורוש - הוא אחשוורוש" - מתחילתו ועד סופו, כשם שלבסוף צרר ושנא את היהודים, כך כבר מתחילה צרר ושנא...

אכן, בל נטעה, יחסו הנפלא של אחשוורוש ליהודים - נבע דווקא מתוך רשעות וכוונה להרע. הלוא אחשוורוש תמיד ראה ביהודים - איום על ממלכתו. זכר את עברם המפואר, וידע את תקוותם וציפיותם לעתיד, לכונן מחדש את ממלכתם בירושלים. נכון, כעת כבר ניתן לומר שסר האיום, זמן הנבואה חלף, והנבואה לא התקיימה, וזו סיבה אמיתית למסיבה. אך שמא עוד יש להם תקווה?

למה הדבר דומה?

לחולה שבא אל הרופא. בדק אותו הרופא, אבחן את מחלתו, ונתן לו הוראות מפורטות: אלו תרופות לקחת, אלו פעילויות לעשות, ומאלו מאכלים עליו להימנע. הוסיף ואמר, כי לפי הערכתו, בעוד כחודש ימים בעזרת ה' יבריא. שמח החולה לשמע הדברים, וציפה שתחלוף המחלה, אלא שאת ההוראות לא הקפיד לקיים. כעבור חודש, החמיר מצבו, פנה בתלונה אל הרופא ואמר: הלוא אמרת לי שאבריא, ומדוע המחלה רק הולכת ומחמירה? ענה לו הרופא: לא עלי תלונתך, כי אם עליך: מדוע לא צייתת להוראות? אם תשוב ותיצית להוראות - יש לך סיכוי להירפא.

כך, הרהר אחשוורוש, עם ישראל - לא נגאלו בעת שהובטחו [לפי חשבונו המוטעה!], אך אולי היה זה רק מפני שלא היו ראויים לכך במעשיהם. אם ישובו ויהיו ראויים - אולי אכן יפקוד אותם אלוקיהם ויגאלם? ומלכותי - מה תהא עליה?

מתוך מחשבה כזאת, ניסה אחשוורוש למצוא דרכים, כיצד להחטיא את עם ישראל ככל היותר ולהרחיקם מדרך הישר. יעץ לו המן: אלוהיהם של אלו שונא זמה. הכשילם ועשה להם משתה של הוללות ופריצות, וגזור עליהם שיבואו ויאכלו וישתו, והם מתוך שכרון חושים כבר יעשו כרצונם...

ליברליזם וחופש דת

ואכן המשתה נערך באופן מתוחכם וערמומי, כך שהיהודים לא ירגישו שיש כאן כוונה להחטיאם ולהכשילם. האוכל כאמור היה כשר בתכלית. אפילו יין כשר ללא חשש יין נסך ניתן היה לקבל נהיה זה יין שהובא אל המלך מאת היהודים כתשלום מס, כי היה נהוג שמשלמים מיסים למלך על ידי סחורות שונות. יין זה, שיוצר כמובן על ידי יהודים בלבד, נשמר כשהוא חתום חותם בתוך חותם, וכך לא היה בו שום חשש מגע נוכרי (מע"ל לא). בנוסף לכך, כל המעוניין קיבל מחיצה נפרדת לו ולמשפחתו, כך שניתן היה לשמור אף על גדרי צניעות נאותים. (מע"ל כה. מהר"מ אלשיך)

אך מנגד, בכוונה תחילה, הושם דגש חזק על אווירה קלילה ונינוחה, ללא שום מתח של מורא מלכות. ניתן לראות זאת מהעובדה הבאה: מנהג קשה היה נוהג במדינת פרס - בסעודות מלכותיות היו מביאים לשולחן כוס גדול מאוד של יין, ומגישים אותו לפני אחד המסובים, ומי שהיה הכוס נופל בחלקו, היה חייב לשתות את כולו, אפילו הוא

מת, אפילו הוא משתגע. [שרי המשקים הפרסיים היו מתעשרים מתפקיד זה, שכן רבים מן המסובים היו נותנים להם בחשאי שוחד רב, כדי שלא יגישו לפנייהם כוס זו]. אולם אחשורוש - נמנע מלהביא כוס זו אל המשתה, כדי שלא ליצור אווירה של מתח וכפייה. (ילקוט'ש תתרחמח)

כמו כן הובא לפני כל אחד יין של מדינתו, שירגיש בנוח לשתותו. מי שרגיל לאכול תחילה ואחר כך לשתות - הגישו לפניו אוכל ואחר כך שתייה. ומי שרגיל לשתות ואחר כך לאכול - הביאו לו שתייה ואחר כך אוכל. כוהני דת הכותים, המקפידים שלא לשתות יין השמור בנאדות, הביאו להם יין השמור בכדי חרס. (אסתר רבה ב יג)

המטרה היתה, לתת ככל היותר הרגשה חופשית של פורקן. כי כאשר יש מורא של מלכות, אין היצר מסית כל כך לחטוא, מה שאין כן באווירה פתוחה ונוחה - בה יכול היצר להדיח את האדם בקלות רבה ולהביא אותו לידי פריקת יצרים. (יערות דבש ח"ב דף י"ב)

הגדיל אחשורוש לערוך ליהודים סעודה מיוחדת כפי הנהוג בארץ ישראל, עם מאכלים המיוחדים לארץ ישראל וסדרי סעודה הנהוגים בה, כדי לשמח ולהרחיב את לבבם, כשהמטרה - כאמור, להביאם ולגררם לידי פורקן וחטא. (אסתר רבה ב א. תורה תמימה אסתר א מז)

כאשר הובאו כלי בית המקדש לסעודה - ראה אחשורוש שהדבר מפריע ליהודים, ומתוך 'התחשבות ברגשותיהם', ציוה למשרתיו לתת להם מקום נפרד למסיבה, שלא יחושו חלילה איזו תחושת אי נוחות... (ילקוט'ש אסתר תתרמו)

משתה ושתי

גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: אף חלקן של הנשים לא קופח במשתה המלכותי. מראש כתבו בהזמנות המלכותיות שההזמנה היא זוגית - כל אחד יכול לבוא עם אשתו. אל דאגה, יש מחיצה. מקום נפרד הוקצה למשתה הנשים - בבית המלכות הסמוך, בניצוחה של ושתי המלכה, אשר פקחה עין והשיחה שגם הנשים תרגשנה בנח ככל היותר...

כמובן שהכל תוכנן מראש, כדי להכשיל אף את הנשים.

קלקול וירידה

האווירה הנעימה עשתה את שלה, היין שנמזג בשפע אף הוא מילא את תפקידו... המזימה המרושעת, לדאבון הלב, הצליחה.

אמר רבי ישמעאל: שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו. מיד עמד השטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו: "רבונו של עולם, עד מתי תדבק באומה זו, שהם מפרישים לבבם ואמונתם ממך? אם רצונך, אבד אומה זו מן העולם, כי אינם באים בתשובה לפניך!". (אסתר רבה ז יג)

האמת הכואבת

היהודים החוגגים במשתה - כלל לא העלו בדעתם מהן ההשלכות הכל כך חמורות שהתפתחו עקב השתתפותם במשתה. בסך הכללי נראה היה שהכל הלך חלק, פחות או יותר... 'מביני דבר' ידעו לספר על הצלחה גורפת, על קירוב לבבות חסר תקדים... חברי הוועד היו מרוצים...

אבל מרדכי הצדיק... הוא - אשר אסר ומחה, התריע והזהיר - הוא אשר ידע כעת את האמת הכואבת. גזירה קשה מרחפת על העם, מידת הדין מתוחה ומקטרגת.

לא עת לחשות. מיד ביום הראשון למשתה, שהיה יום ראשון בשבוע, כינס מרדכי את חכמי הסנהדרין, וערך עימדם תפילות ותעניות למען תתבטל הגזירה מעל עם ישראל. מיום ראשון ועד יום שישי התענו והתפללו, וניסו לעורר זכות ורחמים על עם ישראל, אך מידת הדין המשיכה לקטרג.

עד שהגיע היום השביעי למשתה. היה זה י' בתשרי - יום הכיפורים שחל בשבת. ביום זה כמובן נמנעו היהודים מלהשתתף במשתה, כי קדוש היום לאדונו, ואז מצאה מידת הרחמים פתח ללמד זכות וסנגוריה על עם ישראל. הגם שעדיין לא התבטלה הגזירה, מכל מקום זימן ה' יתברך ביום זה רפואה למכתם, על ידי מעשה ושתי. (וע"ע מע"ל כג, מא)

מעשה ושתי

"ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר למהומן ... להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא"

חז"ל מספרים כי כאשר היו המלך ושריו מסובים אל השולחן, התחילו לפטפט פטפטי הבל ותפלות, בדברים המעסיקים את ראשם. הפרסיים אומרים הפרסיות יפות, המדיים אומרים המדיות יפות, וכך כל אחד ואחד משבח את יופי נשות מדינתו. אמר להם אחשוורוש: כלי שאני משתמש בו - אינו פרסי ואינו מדי אלא בבלי, שהרי ושתי המלכה היא בתו של בלשצאר שהיה מבבל. ומיד ציוה להביא אותה לפניו בחוסר צניעות, להראות לכולם את יופיה. (מגילה יב ע"ב)

היה זה מתוכנן מראש בעצה אחת עם ושתי, כדי להשרות אווירה של פריצות והפקרות, וכך אחרים יסחפו עימדם, ויגררו גם את היהודים. ובוזה יובטחו שלא יבנה בית המקדש ולא יצאו מן הגולה. (מע"ל מג)

סירובה של ושתי

"ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים"

ושתי פרוצה היתה, ובודאי היתה חפצה להראות את יופיה, ובכך אף להחטיא את ישראל, אלא שהעניש אותה הקב"ה שבאותו רגע פרחו בגופה צרעת, ובא המלאך גבריאל והצמיח לה זנב, ולכן מאנה לבוא מחמת הבושה.

אך ברוב גאוותה היא נימקה את סירובה להגיע באמצעות תשובה מחוצפת. וכך שלחה לומר לאחשוורוש: הלוא אני ושתי - מזרעו של המלך נבוכדנצר, שהיה מלך אדיר המולך ביד רמה על כל העולם, ואתה לא היית ראוי להיות אפילו כשוטר הרץ לפני מרכבתו! ואבא שלי, המלך בשלצאר, היה מלך נבון ומיושב - במשתאות שהיה עורך, היה שותה הרבה יין, כנגד אלף איש, אך היה נשאר צלול ומיושב בדעתו, ואילו אתה רק שתית מעט יין, וכבר אתה מדבר דברי שטות והבל ומתנהג כאחד הפוחזים. אילו היה אבא שלי עדיין בחיים - בודאי שלא הייתי נישאת לך, הלוא אתה היית בסך הכל שומר הסוסים של אבא שלי!... (מגילה יב ע"ב. ילקוט שמעוני תתרב)

"וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד, וַחֲמָתוֹ בָּעֶרְהָ בּוֹ". אחשוורוש לא ידע את נפשו מרוב כעס. לא רק שהיא מסרבת לפקודתו, לא רק שהיא מקלקלת לו את התוכניות שתכננו יחד, אלא אף מבזה ומשפילה אותו כך, בדברי חוצפה כה נועזים, ומעמידה אותו כאיזה נער פוחז וריק.

אכן ביזיון מחפיר זה נשלח לו משמים כעונש על כך שניסה להוריד מכבוד בית המקדש חלזל בכלי הקודש היקרים. (מע"ל מוד)

אחשוורוש מבקש עצה מחכמי ישראל

אחשוורוש היה נתון בדילמה קשה: מצד אחד - אין ספק שושתי עברה כל גבול בדבריה המחוצפים. אם לא יגיב בכל חומרת הדין - יפגע הדבר בסמכותו ובמעמדו בעיני שריו ועבדיו, ואף בעיני העם כולו. אבל מצד שני - הן זה עתה נשא אותה לאשה, והוא כה חפץ בה, ואינו מעוניין להחליפה באחרת.

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יִדְעֵי הָעֵתִים". החליט המלך להתייעץ עם חכמי ישראל [המכונים "יודעי העיתים" על שם חכמתם לעבר שנים ולקבוע חודשים], אולי הם בתבונתם ובחכמתם המיוחדת, יוכלו למצוא לו מוצא מן הסבך שאליו נקלע. ואולם חכמי ישראל לא רצו לענות לו, כי ידעו שכל תשובה שיענו תכניס אותם למלכודת: אם יגידו לו לפטור את ושתי מן העונש - אחשוורוש יפרש זאת כולזל בכבוד המלכות, עיתונאים ופרשנים פוליטיים יתחילו לחגוג, ויערכו לינץ' תקשורתי נגד החרדים [סליחה, נגד היהודים]. אבל מצד שני - אם יחייבו אותה בעונש מוות כדין המורד במלכות - מי יודע לאן זה יוביל? אם אכן יהרגוה מיד, לאחר זמן יתפכח אחשוורוש ויתחרט ויצטער על כך, וכל רגשות השנאה והנקמה שלו יהיו מופנות כלפי היהודים. ואם לא יהרגוה מיד - הלוא כבר אומר הפתגם "מלך חזק - יין חזק ממנו. יין חזק - אשה חזקה ממנו". ודאי תנסה ושתי המלכה לפייס את המלך ולבקש חנינה, והוא ברוב חשקו בה, ייעתר לבקשתה. ואז - אבוי, איזו נקמה היא תרצה לעשות בהם על שהעזו לגזור עליה גזר דין מוות...

התחכמו חכמי ישראל להתחמק מתשובה, ואמרו לאחשוורוש: אדוננו המלך, מיום שנחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, וטולטלנו ממקום למקום - ניטלה עצה מאיתנו, ואין אנו יודעים לדון דיני נפשות, מחמת טרדת הגלות. תלך אל עמון ומואב, אשר יושבים שקטים ושאננים בארצם, אינם מיטלטלים ממקום למקום, ודומים הם ליין ישן השוקט על שמריו שהוא צלול. הם בודאי יוכלו לתת לך עצה נכונה וטובה. (מגילה יב ע"ב)

הדיוט קופץ בראש

כשראה אחשוורוש שחכמי ישראל אינם יכולים לענות לו, החליט להתייעץ עם שבעת שריו ויועציו - "פְּרָשְׁנָא, שְׁתֵּר, אֲדָמְתָא, תְּרִשִּׁישׁ, מְרָס, מְרָסְנָא, מְמוּכָן - שְׁבַעַת שְׂרֵי פְּרָס וּמְדִי".

ממוכן, הוא המן [המוכן לפורענות], היה הפחות מכולם. אך שיגעונות גדלות מילאו את לבבו. בחושיו הפוליטיים הריח, שיתכן כי טמונה כאן הזדמנות פז עבורו להתקדם. הוא חשב בליבו: 'אם ושתי תצא להורג - אוכל להציע לאחשוורוש את בתי המהוללה לאשה. מלבד הכבוד הגדול שיהיה לי בכך - הלוא תמיד טוב להיות קרוב יותר לצלחת, ומי יודע איך יתקדמו הדברים הלאה, אולי ברבות הימים אף אצליח לרשת את הכסא'...

כדי שהזדמנות מצוינת זו לא תחמוק מתחת ידי, החליט המן לחטוף לעצמו את רשות הדיבור לפני כולם. הוא עטה על פניו ארשת של אכפתיות ונאמנות, ופתח את נאומו בפאתוס:

אדוני המלך, אין ספק שנעשה כאן מעשה מחפיר. כולנו כואבים את כאבו של המלך! כבודו של המלך הוא כבודנו, ואף כבוד הממלכה כולה! אני רוצה להבהיר את משמעות הדברים שקרו כאן. דברי החוצפה שיצאו מפיה של ושת - אינם סתם פליטת פה. אין זו תקרית שולית שניתן להעביר אותה על סדר היום. יש כאן בעיה יסודית ועמוקה. יושבת כאן על כסא המלוכה מלכה גאה, בת לעם שהיה אויב לנו. היא אף אינה מנסה לטשטש את מוצאה ולהתמזג בעמנו, אלא מדברת בשפת מדינתה ומתהללת בייחוסה. אין ספק שמגמתה לחתור תחת המלך ולהביא להרס מוחלט של הממלכה!

כבוד אדוני המלך! כבוד השרים החשובים! עלינו להיות גאים ואמיצים! אין להסתפק בהתראה בלבד או בעונש חלקי. עלינו למצות את כל חומרת הדין! יש להוציא אותה להורג כאן ועכשיו, לעיני כולם, למען יראו וייראו. אין לתת לה חנינה.

ובזאת פונה אני אל אדוני המלך, שאף יואיל לחקוק חוק, לפיו על כל אשה ואשה, בכל רחבי הממלכה, לציית לבעלה ולדבר בשפתו - **לְהִיּוֹת כָּל אִשׁ שֶׁרָר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עַמּוֹ**, למען תיכון בידינו ממלכה מתוקנת וישרה!

ושת מוצאת להורג

הדברים המשכנעים התקבלו על ליבו של המלך, מה גם שהיה עדיין מטושטש מן היין.

מיד צוה לשלוח אגרות לכל העמים, וכתב בהן: אשה זו שהיא המלכה ובת מלכים מיוחסת, יוצאת להורג על כך שלא שמעה בקול המלך, וניסתה להשתרר עליו. ועל כן החוק קובע, מהיום הזה והלאה, כי כל אשה צריכה לשמוע בקול בעלה, לדבר בשפת מדינתו ולקבל עליה את מרותו!

ואכן, במעמד רב רושם, הוצאה ושת להורג - בשריפה.

היא נשרפה ביום השבת - כעונש משמים על כך שהיתה נוהגת לצער ולבייש את בנות ישראל, ולהעבידן דווקא בשבת, בצורה מבוישת (מגילה יב ע"ב, פרקי דרבי אליעזר מח). במותה התקיימו דברי הנבואה אודות מלכות בבל: **"וְקָמְתִי עֲלֵיהֶם נָאָם ה' צָבָאוֹת, וְהִכֵּיתִי לְכָבֶל שֵׁם וְשָׂאֵר וְנִין וְנָכְד" (ישעיה יד כב).** כן יאבדו כל אויביה.

פדות שלח לעמו

מאורע מסעיר זה לבטח הכה גלים בעולם כולו. כולם דיברו ודשו בפרשיה המסעירה. מה בדיוק היה ואיך היה, מה היא אמרה ואיך הוא הגיב, כן מוצדק או לא מוצדק, מי יעץ ומדוע יעץ, כיצד יתגלגלו העניינים הלאה, ומי תהיה המלכה הבאה...

אבל שום פרשן פוליטי לא ידע את האמת שעומדת מאחורי הדברים. למעשה, במאורע זה, הטמין הקב"ה כמה זרעים ראשונים להצלחת העתידית המופלאה של היהודים:

וַיֵּרָא בְּרָאשׁ וּבִרְאשׁוֹנָה, כַּעַת הַתְּפִנָּה כִּסֵּא הַמַּלְכוּת עֲבוּר אֶסְתֵּר, שְׂבָאֲמַצְעוֹתָהּ יִגְלַל הַקֶּבֶ"ה אֶת נֶס הַהֲצִלָּה.

וְהִנֵּה, לְאַחַר שֶׁהִתְפַּכַּח אַחֲשׁוּרוּשׁ מִיֵּינוּ, הוּא הִצְטַעַר מְאֹד מְאֹד עַל הַרִיגַת וְשִׁתִּי. הִצְעַר וְהִכָּאֵב הִפְכוּ עִם הַזְמָן לַתְּחוּשׁוֹת כַּעַס וְשִׁנְאָה, אֲשֶׁר הִלְכָה וְהִתְפַּתְּחָה בְּלִיבּוֹ שֶׁל אַחֲשׁוּרוּשׁ כִּלְפֵי הַמֶּן יוֹעֲצוֹ. אוֹמְנָם בְּהַמְשָׁךְ הַדֶּרֶךְ הוּא הֵעֵלָה אֶת הַמֶּן לַגְדוּלָה - אֵךְ הִיָּה זֶה מִתּוֹךְ אֵינְטֵרֶסִים וְשִׁיקוּלִים שׁוֹנִים. אוֹלָם בְּלִיבּוֹ נָטַר לוֹ שִׁנְאָה, וְהִיָּתָה זֶה הַכֶּנֶת הַקֶּרֶקֶע לְהוֹצֵאתוֹ לְהוֹרֵג. [וְלִכֵּן מִמּוֹכֵן שֶׁהוּא הַמֶּן, נִכְתָּב שְׁמוֹ בְּמַגִּילָה כֵךְ: "מוֹמֵכֵן" - "מוֹם כֵּאֵן", שֶׁהִחַל מִמַּעֲשֵׂה זֶה שֶׁמֶר לוֹ אַחֲשׁוּרוּשׁ טִינָה חֹזֶקֶה.]

- "הוּא שֶׁהִרְגָּ אֶת אִשְׁתּוֹ [וְשִׁתִּי] מִפְּנֵי אֲהוּבּוֹ [הַמֶּן], הוּא שֶׁהִרְגָּ לְבִסּוֹף אֶת אֲהוּבּוֹ [הַמֶּן] מִפְּנֵי אִשְׁתּוֹ [אֶסְתֵּר]".

וְיִתִּירָה מִזֶּה: הַמֶּן כַּעַת הִכִּין לְעַצְמוֹ אֶת הַפֶּחַ שְׁאֵלֵיו הוּא יִפּוֹל! בְּאוֹמְרוֹ "אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, יֵצֵא דָּבָר מִלְּכוּת מִלְּפָנָיו, וְיִכָּתֵב בְּדִתִּי פֶּרֶס וּמִדִּי וְלֹא יַעֲבוּר" - בְּזֹאת הִגִּישׁ הַמֶּן הִצְעַת חוֹק חֲדָשָׁה בְּמַלְכוּת פֶּרֶס, לִפְנֵי תִינָתֵן לְמֶלֶךְ סְמִכּוֹת עֲלִיוֹנָה וּבִלְעֵדִית לְחֶרֶץ מִשְׁפָּט בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, מִבְּלִי לְהִתִּיעֵץ עִם הַשְּׂרִים וְהַשּׁוּפְטִים. וְהִצְעַת הַחוֹק הַזֶּה אֵכֵן אוֹשֶׁרָה! וּבִקְדֶּרֶה שְׁבִישֵׁל בָּהּ נִתְבַּשֵּׁל: כֹּאשֶׁר בְּהַמְשָׁךְ קֶצֶף עֲלֵיו הַמֶּלֶךְ וּרְצָה לְהוֹרֵגוֹ, מִיד יִכּוֹל הִיָּה לְהִצְבִּיעַ עַל הָעֵץ וּלְצוּוֹת: "תִּלְוֶהוּ עֲלִי". אִילּוֹ לֹא נִחַקֵּךְ חוֹק זֶה, הִיָּה צָרִיךְ הַמֶּלֶךְ לִכְנֹס וְעֵדֶת יוֹעֲצִים וְלִהְיֶיךָ תְּבִיעָה בְּבֵית הַמִּשְׁפָּט הָעֲלִיוֹן, וְהַמֶּן הַדִּיפְלוֹמָט כִּבֵּר הִיָּה יוֹדֵעַ אֵיךְ לְצַאֵת מִזֶּה. הוּא הִיָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקִשְׁרֵי הַרְבִּים, מוֹחֵק רֵאיוֹת מִפְּלִילוֹת מִפָּה וּמִשֵּׁם, מַעֲבִיר כִּמָּה מַעֲטָפוֹת מִתַּחַת לְשׁוֹלְחָן, דּוֹאֵג לְגִיִּס אִיזָה עַד מִדִּינָה מִפּוֹקֶפֶק, וְהִבֵּג "כִּבֵּר הִיָּה מוֹצֵא אֶת הַדֶּרֶךְ לְהוֹצִיא אוֹתוֹ וְכֹאִי... (רִבִּי שְׁמוּאֵל דִּי אֲחִיזָא בְּפִירוּשׁ לְמַגִּילָה עֲמוּד נוֹ)

וְאִיגְרוֹתֵיו שֶׁל אַחֲשׁוּרוּשׁ, הִתְקַבְּלוּ בְּקֶרֶב הָאֲזוּרָחִים - תַּחֲלִילָה בְּגִיחוֹךְ מָה: אִיזָה מֶלֶךְ כִּסִּיל, הֲלוֹא מִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כִּי כָּל אָדָם שׁוֹרֵר בְּבִיתוֹ! אִפִּילוֹ קָרַח אוֹ מוֹכָה שָׁחִין - בְּבִיתוֹ הוּא מֶלֶךְ. [טוֹב, אוֹ עֵדִיךְ לֹא קָמוּ אֲרֻגוֹנִים לְמַעַן זְכוּיוֹת הָאִישָׁה (שֶׁשִּׁכְּחוּ קֶצֶת גַּם אֶת זְכוּיוֹת הַגִּבּוֹר. טוֹב, לֹא מִשְׁנָה)]. זֶה הַמֶּסֶר הַחֲשׁוֹב שֶׁהַמֶּלֶךְ רֹצֵחַ לְהַעֲבִיר בְּאִיגְרוֹתֵיו הַמַּלְכוּתִּיּוֹת?

הַגִּיחוֹךְ הַתַּחֲלָף בִּלְעַג שֶׁל מִמֶּשׁ, כֹּאשֶׁר כַּעֲבוּר תְּקוּפָה קִצְרָה פִּשְׁטָה הַשְּׁמוּעָה כִּי הַמֶּלֶךְ שְׂרוּי בַּצַּעַר רַב עַל אוֹבְדֵן הַמַּלְכָּה. אִיזָה מֶלֶךְ הַפֶּכֶפֶךְ! אִם הוּא כָּל כֵּךְ אוֹהֵב אוֹתָהּ - מִדּוּעַ הַסִּכִּים לְהוֹצִיאָהּ לְהוֹרֵג?

כֵּךְ קִיבְּלוּ אִיגְרוֹתֵיו שֶׁל אַחֲשׁוּרוּשׁ הַתִּיחֲסוֹת וְרוּשֵׁם שֶׁל הַפֶּכֶפֶכִּיּוֹת. וְהִיָּה זֶה הַנֶּס שֶׁל הַיְּהוּדִים! כַּעֲבוּר שָׁנִים, כֹּאשֶׁר קִיבְּלוּ אֲזוּרָחֵי הַמִּדִּינָה אֲגָרוֹת נוֹסְפוֹת - "לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים... בְּיוֹם שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר...". שׁוֹנָאֵי יִשְׂרָאֵל חֲגִגּוּ. הִיָּה קֶשֶׁה לָהֶם לְהַמְתִּין לְמוֹעֵד הַנִּקּוֹב, שִׁיחּוֹל בַּעֲד כִּמְעַט שָׁנָה. הֵם רָצוּ וְהִשְׁתַּקְּקוּ לְבַצֵּעַ אֶת הַכְּתוּב - מִיד וְעַכְשִׁיו. וְאִז חֲלִילָה לֹא הִיָּה נִשְׁאָר מִ[שׁוֹנָאִיהֶם שֶׁל] יִשְׂרָאֵל שְׂרִיד וּפְלִיט. אֲלֹא שֶׁדָּבָר אֶחָד מִנֵּעַ מֵהֶם לַעֲשׂוֹת זֹאת - זִכְרֵן שֶׁל הָאֲגָרוֹת הָרַאשׁוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁלַחוּ לְפָנָיו כִּמָּה שָׁנִים. הֵיטֵב זָכְרוּ כִּי הַמֶּלֶךְ הַתַּחֲרַט לְבִסּוֹף עַל מָה שֶׁגָּזַר עַל וְשִׁתִּי. וְאִם כֵּן אוֹלֵי גַם עַכְשִׁיו הוּא עֵתִיד לְהַתְּחַרֵּט, וְאִז הוּא יִדְרוֹשׁ אֶת דָּמָם שֶׁל הַיְּהוּדִים. כֵּךְ נִאֲלָצוּ שׁוֹנָאֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲכוֹת בְּסִבְלָנוֹת, עַד הַיּוֹם הַמִּיּוֹעֵד, אֲשֶׁר הִתְהַפֵּךְ לְבִסּוֹף לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה. (מַגִּילָה יב ע"ב)

פרק ב

אחר הדברים האלה פשן חמת המלך אחשוורוש זכר את ושתו ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה: ויאמרו נערי המלך משרתיו ויקשו למלך נערות בתולות טובות מראה: ויקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקבצו את כל נערה בתולה טובת מראה אל שושן הבירה אל בית הנשים אל יד הגא סריס המלך שמר הנשים ונתון תמריקהן: והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתו ויטב הדבר בעיני המלך ויעש כן:

לאחר שהתפכח אחשוורוש מיינו, ואף כעסו פג, הוא הצטער צער רב על הריגתה של ושתו. תמונתה היתה מצויירת לפניו מעל מיטתו, ובכל פעם שהיה מסתכל בה, היה מתמלא צער וחרטה על כך שהוציא אותה להורג.

ראו נערי המלך את צערו, והבינו כי עליהם לדאוג בהקדם למלכה חדשה. הם דיברו על ליבו, כי אין זה טוב עבורו לחפש כעת בת מלכים מיוחסת, שלא יחזור הסיפור על עצמו. עליו לחפש נערה נאה וטובה, מבלי לבדוק כלל מהו ייחוסה. ולשם כך, יעצו לו להפקיד פקידים בכל מדינה ומדינה ממדינות מלכותו, אשר הם יאספו ויביאו לשושן "כל נערה בתולה טובת מראה", ומתוכן יבחר לו המלך את אשר תשא חן בעיניו.

ואכן יצאו פקידי המלך והתחילו לקבץ אל שושן הבירה נערות רבות. שני כרוזים יצאו מטעם המלך, לזרז את הנערות להתקבץ - הראשון בלשון עריבה, בדברי פיוס וריצוי, שכל נערה אשר תיטב בעיני המלך, תהיה מלכה חשובה ותזכה ביקר וגדולה. ואכן נערות רבות מיהרו לקשט את עצמן ולצאת אל הפקידים למצוא חן בעיניהם. ואולם היו הורים רבים שלא רצו לשלוח את בנותיהם למלך אחשוורוש ההפכפך, אשר אף נהג באכזריות נוראה כלפי אשתו ושתו, לכן יצא כרוז נוסף, אשר בו הוכרז בתקיפות, כי נערה אשר תחביא את עצמה מפני הפקידים, תתחייב במיתה. והפקידים אכן עברו בין הבתים, הוציאו בכוח נערות מביתן, והובילו אותן כשבויות מלחמה... (מלבי"ם ב ח)

איוז בושח לאחשוורוש לבחור לעצמו מלכה בצורה כזאת! להשתמש באמצעי כפייה ולחטוף נערות מביתן... בושח. והוא אפילו לא בודק את מי הוא לוקח! וכי איזה מלך היה מסכים לקחת לו למלכה אסופית מהשוק, נאה וטובה ככל שתהיה? אין זאת אלא עצת ה' כדי שתיבחר אסתר, ואף יתאפשר לה להסתיר את זהותה היהודית.

כל הנערות שהובאו לשושן, רוכזו ב"בית הנשים", כשעליהן מופקד הגי. בין הנערות נדחפה בתו של המן, כמובן. אבל משמים גרמו שקבלה מחלת מעיים מבישה והיה נודף ממנה ריח רע, ולכן שלח אותה הגי בבזיון גדול לביתה... (מע"ל סח, קסג)

מרדכי היהודי

איש יהודי הנה פשוטן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני: אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל:

מרדכי היהודי, היה משריו החשובים של אחשוורוש. בהיותו בירושלים היה מחשובי

הסנהדרין [בית הדין הגדול של ישראל], וככל חכמי הסנהדרין, היה יודע את כל השבעים שפות. הוא הוגלה בחורבן בית המקדש על ידי נבוכדנצר מלך בבל, ונשאר שם עד שבאו כורש ודריוש וכבשו את בבל. כשחזר כורש לארצו פרס, עלו עמו הנביא דניאל ופמלייתו יחד עם חברי הסנהדרין ואף מרדכי הצדיק עימם, והתיישבו בשושן.

עניו וצנוע היה מרדכי, והיה המדריך של עם ישראל בגלותם. מעלותיו ופעולותיו למען אחיו היהודים רמוזים בשמו - "מְרַדְּכִי בֶן יֵאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶן קִישׁ": בן יאיר - בן שהאיר את עיניהם של ישראל בתפילתו. בן שמעי - בן ששמע אל את תפילתו. בן קיש - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו. [שם כוונת המגילה במילים אלו היתה רק להראות את הייחוס שלו, היה צריך להמשיך ולייחסו עד בנימין. משמע שיש כאן משמעות נוספת מעבר לייחוס. (מגילה יב ע"ב)]

אסתר - הדסה

"וַיְהִי אֲמֵן אֶת הַדָּסָה הַיָּא אֶסְתֵּר בַּת דָּדוּ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנֶּעֱרָה יָפֶת תֹּאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה וּבְמוֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מֶרְדֳּכִי לֹו לְבַת".

יתומה היתה אסתר מיד בהיוולדה: כשהתעברה אמה של אסתר - מת אביה, ומיד כשנולדה - מתה אמה (מגילה יג ע"א). וזהו שאמרה אסתר במזמור "אילת השחר" שבתהילים: "עליך השלכתי מרחם, מבטן אמי אלי אתה!". ואסף אותה מרדכי דודה אל ביתו וגידל אותה ברחמים ובחמלה, האכיל והלביש, ממש כמו אם המטפלת בתינוקה, בחום לב ובאהבת נפש, עם חינוך טהור ואיתן לתורה ולמצוות. [נוה מראה על גדולתו וענותנותו הרבה, שעשה כן על אף שהיה מראשי הסנהדרין ומקורב למלכות.]

שמה המקורי של אסתר היה "הדסה" - מלשון "הדס", שמטבעה היתה ירקרקת כמו ההדס, ולא היתה כל כך יפה, אלא שחוט של חן וחסד נתן עליה הקב"ה, ומכך נהיתה יפת תואר וטובת מראה. ועוד טעם שנמשלה להדס, כמו הצדיקים שנמשלו להדס, אשר הוא רענן ורטוב, הן בימות החמה והן בימות הגשמים, כך אסתר תמיד היתה עומדת בצדקותה, בכל המצבים, הן בהיותה בבית מרדכי, והן בהיותה בבית אחשורוש.

ועוד אמרו שכשם שההדס נראה מבחוץ כחסר ריח, שאין ריחו נודף, אלא רק כשממשמים בו מרגישים בריחו, כך אסתר, כלפי חוץ היה נראה שהיא התרחקה כלילה לגמרי מן היהדות: נישאה למלך גוי! ומי יודע אף אלו מאכלים היא אוכלת שם בארמון המלכות? ומסתמא גם אינה יכולה לשמור שם את השבת. אם לא די בזה - היא עורכת בהמשך סעודות ומשתאות למלך ולהמן צורר היהודים, דווקא בשעה שהיהודים נתונים בצרה! אין זאת אלא שחיי המלוכה השכיחו ממנה כליל את מוצאה היהודי ואת דרך התורה... כך היה נראה כלפי חוץ. אך כשמסתכלים אנו יפה ומפשפשים במעשיה של אסתר, רואים אנו כי כל מה שעשתה, יפה עשתה. וה' יתברך, בוחן לבות וכליות, ידע כי כל מעשיה היו לשם שמים. היא נישאה למלך גוי בעל כורחה, אך ידעה שיש לה בכך שליחות, וכל מגמתה היתה להציל את עם ישראל. ובארמון המלוכה - עשתה תחבולות שונות, כדי לשמור את כל המצוות כדת וכהלכה! היא לא טעמה כלל מכל המאכלים שהגישו לה בבית המלך, אלא אכלה אך ורק מיני ירקות וקטניות, בטענה שהיא צמחונית. גם בשמירת השבת נוהרה עד מאוד, על ידי שמינתה לעצמה שבוע שפחות, שכל אחת מהן היתה מגיעה ביום מסוים בשבוע, ולכל אחת קראה שם המזכיר את היום בשבוע, למשל: לראשונה קראה "יהלותא" [מלשון אור

יהל, שביום הראשון ברא ה' את האור], לשניה קראה "רקועתא" [מלשון רקיע] וכדומה, ולשביעית קראה על שם השבת. לאסתר היתה מכך תועלת כפולה: ששם השפחה הזכיר לה כי היום שבת, וגם כי אותה שפחה לא הרגישה בשום שינוי במעשיה של אסתר מיתר ימות השבוע, כי היתה מגיעה רק בשבתות, והיתה חושבת שכך מנהגה בכל יום ויום, שלא לעשות מלאכה. גם המשתה אשר ערכה אסתר לאחשוורוש והמן היה לשם שמים, כפי שנראה בהמשך. (תוספות השלם עח בשם תרגום)

נאה ויאה היה לה השם "הדסה". אלא שמרדכי הצדיק צפה ברוח הקודש שהיא תינשא לאחשוורוש, ומכך תצמח תשועה לעם ישראל. ומכיון שהשם "הדסה" הינו שם יהודי, ומרדכי רצה לטובת הענין להסתיר את מוצאה ועמה, לכן עמד והסתיר את שמה האמיתי וקרא את שמה "אסתר", מלשון הסתרה [וכן בלשון ארמית ההדס נקרא "אסא"]. באותם ימים השם 'אסתר' [אסתר] היה מקובל אצל הגויים במדי ופרס, ומשמעותו - כוכב נוגה.

לקיחת אסתר

"וַיְהִי בַּהֶשְׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהַקְבֵּץ נְעוּרוֹת רְבוֹת אֶל שׁוֹשַׁן הַבֵּיָרָה אֶל יַד הַגִּי וְתִלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הַגִּי שְׁמֵר הַנָּשִׁים".

כאשר יצאו כרוזי המלך, מיהרה אסתר, מתוך צניעותה וצדקותה, להחביא את עצמה. אף מרדכי עזר לה בכך. ואכן במשך שלוש שנים הצליחה אסתר להסתתר מידם של פקידי המלך. ואולם כעבור שלוש שנים השיגה אותה יד הפקידים, והיא נלקחה בעל כורחה אל בית הנשים. מרדכי, אשר עד עתה ניסה ככל יכולתו למנוע את לקיחתה, הבין כעת ברוח קודשו, כי מאת ה' היתה זאת, ובודאי לא לחינם אירע כן לצדקת זו, שתילקח למלך גוי. אין זאת אלא שרוצה הקב"ה לזמן תשועה לעם ישראל על ידה. ומי כמוהו יודע כמה יהיו זקוקים ישראל לישועה בקרוב! [בגלל הקטרוג על השתתפותם במשתה אחשוורוש], לכן שמר מרדכי את הדברים בליבו וציפה לראות כיצד יפול דבר. (הגר"א, רש"י)

טרם נלקחה, ציוה ואמר לה, שתזהר לא לספר לאף אחד על מוצאה היהודי ועל ייחוסה המשפחתי, מכמה שיקולים:

- ❖ כדי שלא ידעו על ייחוסה המלכותי, שהיא מזרעו של שאול המלך, שדבר זה יכול לגרום למלך לרצות בה יותר. אבל אם יחשבו אותה לאיזו אסופית מחוסרת בית, שאסף אותה מרדכי לביתו מרחמנותו - אולי יש תקוה שהיא לא תילקח כלל אל אחשוורוש. (רש"י)
- ❖ כדי שאם אכן בסופו של דבר היא תיאלץ להילקח לארמון, תוכל לפחות לשמור את תורת ה' בסתר, שלא תאכל נבילות, ותשמור השבתות, ולא ירגישו בכך המשרתים. (אבן עזרא)
- ❖ במידה שהיא אכן תזדקק בבוא הזמן לעמוד לימין היהודים ולהצילם, טוב יותר שהמלך לא ידע את זהותה היהודית, וכך לא יפגע כושר ההצלה שלה.

הנוהל בבית הנשים

הובאה אסתר אל "בית הנשים", שבו שהו הנערות שהתאספו מכל רחבי הממלכה. כיאה למלך עשיר כאחשוורוש, היה בית הנשים - בית מלון מפואר ומרווח, מאובזר

ומפנק. כל נערה קיבלה חדר ומשרתת צמודה, ארוחות כיד המלך, בגדים, תכשיטים ותפנוקים, ובנוסף - טיפולי יופי וקוסמטיקה המתקדמים ביותר, לפי מיטב המסורת הפרסית! "שֵׁשֶׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הָמֹר" - בחודשי החורף סכו בשמנים המחממים את הגוף, "וְשֵׁשֶׁה חֳדָשִׁים בְּבָשְׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים" - בחודשי הקיץ התרעננו בבשמים ובתכשירים המסירים זיעה ומשרים רעננות.

שנים עשר חודשים שהתה כל נערה בבית הנשים, עד אשר הובאה אל המלך! היה זה כדי לבחון את בריאותן של הנערות, אם הן אכן בריאות ונאות במשך כל ימות השנה - ללא מחלות חורף, וללא תופעות קיץ, ללא אלרגיה באביב, וללא יובש בסתיו...

כאשר הושלמו שנים עשר חודש - הגיע תור הנערה לבוא אל המלך. בשלב זה היא זכתה ליחס מועדף - "כָּל אִשָּׁר תֵּאֲמַר יִנָּתֵן לָהּ!" - נתנו לה מתנות כאוות נפשה, תפנוקים שונים, וכן מיני זמר ומוסיקה טובה הערבה עליה... זאת כדי לרצותה שתבוא אל המלך בלב שלם ובנפש חפצה.

כל ההצגה הנפלאה הזאת הסתיימה ביום שלמחרת. כאשר חזרה הנערה מבית המלך - לא חזרה עוד אל בית הנשים, אלא כעת הפנו אותה אל "בית הפילגשים", עליו היה מופקד 'שעשגו'. כעת היא יכולה רק לייחל שאולי ירצה בה המלך שוב - "לֹא תָבוֹא עוֹד אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי אִם חֶפֶץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם". ומאידך היא הוגבלה שלא להינשא לעולם לאדם אחר, שאין זה מכבודו של המלך. (רש"י ומלבי"ם ומפרשים שם)

שרוי בלא אשה...

כך חולפות שלוש שנים. משלחות של נערות ממשיכות להגיע מכל רחבי הממלכה, בית הנשים פועל בתפעול מלא, עוד ועוד נערות נשלחות אל המלך, ומשם אל בית הפילגשים [שכבר נמצא בתפוסה מלאה...] - אך מכל הנערות עדיין לא בחר לו המלך את האחת והיחידה שתהיה אשתו!

מבחינה חיצונית - מאף אחת הוא לא התרשם מי יודע מה... עדיין היתה תלויה על קיר חדרו תמונתה של ושותי, זיכרונה לא לברכה, וכל אחת שנכנסה - הוא היה משווה ביניהן - ומחליט ש"זה לא זה"... (ספרי דאגדתא על אסתר, מדרש אבא גוריון פרשה ב)

וחוץ מהיופי - הוא חיפש גם אופי! הרי כבר נכזה ברותחין מהתנהגותה הקלוקלת של אשתו הראשונה, ולא חפץ ליפול בפח פעם נוספת! הוא חפש אשה נאה ונעימת הליכות, ואף אחת מכל הנשים שהיו אצלו לא התיישבה כראוי על לבבו...! אומנם היו נשים שקצת נראו לו מתאימות, אבל הוא לא מיהר להחליט! הוא ביקש שירשמו את שמן, ורק אם לא ימצא אשה אחרת טובה מהן - ינסה לבחור לו אחת מתוכן... (אבן עזרא ועוד)

אסתר בבית הנשים

והנה כעבור שלוש שנים מגיעה אל בית הנשים - אסתר. מיד כאשר רואה אותה הגי, הוא מחליט בלבבו - שהנה הנה זוהי המלכה המיוחלת! כה מצאה היא חן בעיניו, עד שהוא משוכנע לגמרי שהיא זו שתיבחר!

היה זה חן מיוחד ששפך עליה הקב"ה, למרות שלא היתה נאה מצד עצמה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה יג ע"א): "אסתר - ירקרוקת היתה". היא אף לא התאפרה ולא התקשטה כיתר הנערות, אלא באה בפנים נפולות בלי חשק ורצון. אך - "חן וכבוד יתן ה'!" (תהלים פד יב), "חוט של חסד משוך עליה", וכך היתה נושאת חן בעיני כל רואיה.

"והיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו, ויבהל את המרוקיה ואת מנותה לתת לה". מיד הוא מעמיד לרשותה את מיטב שירותי ותפנוקי בית הנשים, ודואג שהיא תתחיל מיידית בטיפולי השמנים והבשמים כנהוג, כדי לזרז את מועד בואה אל המלך. "וְאֵת שִׁבְעַת הַנְּעוּרוֹת הָרְאִיּוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ" - הוא לא נותן לה סתם משרתת רגילה מהצוות של בית הנשים, אלא ממחר להביא לה מבית המלך את שבע הנערות שתפקידן לשרת את המלכה. הן היו מובטלות תקופה לא קצרה - עכשיו הגיע הזמן שהן תחזורנה לתפקידן! עד כדי כך היה הגי בטוח בבחירתה של אסתר למלכה! "וַיִּשְׁנֶה וְאֵת נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב" - כמובן שכמלכה לעתיד, הוא העניק לה ולנערותיה תנאים מועדפים - חדרים הכי טובים, אוכל הכי משובח. (מלבי"ם, הגר"א)

אבל אסתר לא שתה ליבה לכל זאת. צנועה היתה ובצניעותה נשארה, לא התרשמה מרושם חיצוני, מאסה בכל סממן של ראוותנות. "לֹא בִקְשָׁה דָּבָר, כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמֶר הַגִּי סָרִיס הַמֶּלֶךְ שִׁמְרֵי הַנָּשִׁים" - עשתה רק מה שהתבקשה והיתה מוכרחה. אפילו באוכל המשובח לא נגעה, אלא אכלה רק קטניות וירקות, כדי שלא להיכשל במאכלים אסורים.

מרכיבי דאג מאוד לשלומה של אסתר. הוא ידע את גודל צניעותה וצדקותה, וחשש מאוד שהיא תחלה מרוב צער על שנלקחה אל המלך. הוא אף חשש שמא התנהגותה המסויגת והמצטנעת תכעיס את הממונים עליה, עד שירצו חלילה להורגה. לכן - "וַיְבָכֵל יוֹם יוֹם מֶרְדֳּכָי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֹצֵר בֵּית הַנָּשִׁים, לְדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר [אם היא זקוקה לרופאים] וַיִּמָּה יַעֲשֶׂה בָּהּ [שלא יהרגוה]". (הגר"א, אבן עזרא)

אסתר נבחרת למלכה

"וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֶת בְּשָׁנָה שִׁבְעָה לְמַלְכוּתוֹ".

כעבור שנה, מגיע הזמן שעליה להיכנס אל המלך. אנשי הצוות התווכחו ביניהם בידי מי תיפול הזכות להביאה, ואף הציעו לשלם על כך כסף רב. אחד אמר אני אתן מאה דינרים, והשני הציע מאתיים... (אסתר י ז) אולם כל הכבוד והגדולה הללו, וכל הפאר והיקר שליוו אותה במשך כל השנה האחרונה - לא הטו כלל את לבבה. היא פסעה אל המלך בצעדים כבדים, בעל כורחה, בפנים נפולות ועצובות.

אך ראה זה פלא -

"וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים וַתִּשָּׂא חֵן וְחֶסֶד לִפְנֵי מֶלֶךְ הַבְּתוּלוֹת וַיִּשֶׂם כְּתָר מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ וַיְמַלִּכָהּ תַּחַת וְשִׁמְיָהּ". מיד כשרואה אותה אחשוורוש הוא מחליט שזוהו. הוא מצא את מה שחיפש. אין צורך להמתין ולא לבדוק - בטוח שהיא האשה הכי טובה ונאה בעולם!

הוא עצמו לוקח את כתר המלכות ושם בראשה - ממליך אותה מיידית למלכה. ללא היסוס - הוא אף מסלק מן הקיר את תמונתה של ורתי, ומזמין תמונה חדשה - של אסתר...

להגי שומר הנשים הוא נותן פקודה חד משמעית: לפזר ולפרק את בית הנשים! אם מגיעה משלחת חדשה - בבקשה: אחורה פנה קדימה צעד, אין צורך. גם את הנערות שכבר נמצאות - בבקשה להחזיר הביתה. אין יותר משלחות, אין יותר נערות. יש רק אחת ויחידה שבה הוא חפץ, האחרות כבר לא מעניינות אותו!

משתה אסתר

"וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֶּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתֶּה אֶסְתֵּר, וְהִנָּחָה לַמְּדִינֹת עֲשֵׂה, וַיִּתֵּן מִשְׁאַת פֶּיֶד הַמֶּלֶךְ". לרגל הכתרת המלכה החדשה - הוא עורך משתה גדול. שמחה רבה ומיוחדת היתה לו במשתה זה, הרבה יותר מן השמחה שהיתה לו במשתה הקודם, שנערך לפני ארבע שנים. אבל הפעם הוא מחליט לא לעשות משתה ראווה מידי - עדיין יש לו טעם מר בפה מן המשתה הקודם. הפעם הוא מחליט לערוך משתה בפורום מצומצם יותר - לכל שריו ועבדיו. אולם גם את האזרחים הוא לא מקפח, ומשתף אותם בשמחתו בצורה מיוחדת: הוא שולח להם חבילות שי מהודרות ומלכותיות, וכן נותן להם לאותה שנה הנחות משמעותיות במיסים ובארנונה.

זהות מטושטשת

אבל רק דבר אחד הפריע לאחשוורוש: הוא לא ידע מהו מוצאה של אסתר. כמה שניסה להפציר בה ולשדל אותה, היא היתה מתחמקת ממנו בתשובות שונות. פעם אחת אמרה לו בהתחננות, שמה איכפת לו מי היו אבותיה, העיקר שיסתכל עליה כמה היא טובה ונחמדה... ופעם אחת טענה שהיא יתומה מקטנות, ואינה מכירה כלל את אביה ואת אמה. והוא כבר לא יודע מה לחשוב, אם להאמין לה או לא. אולי באמת היא לא יודעת את מוצאה? ואולי היא מתביישת במשפחה שלה, מפני שבאה ממשפחה נחותה, ולכן היא מנסה להסתיר זאת?

אכן בעזר ה', הצליחו מרדכי ואסתר להסתיר ולטשטש את מוצאה של אסתר. היו שלא ידעו כלל מאין הגיעה אסתר, כי מרדכי השתדל להבליע אותה בין הנערות. והיו שידעו שאסתר גדלה בביתו של מרדכי, אך לא ידעו שהיא בת דודו, אלא חשבו שהיא אסופית שלקחה מרדכי מרוב רחמנותו. גם מי שטען [ובהגיון רב!] שאסתר יהודיה - דבריו התקבלו בחוסר אמון, שכן מרוב שנשאה חן בעיני כולם, "כל אחד ואחד - נדמתה לו כאומתו" (מגילה יג ע"א). הסינים התרברבו שאִיסְטִירִינָה היא סינית, המצריים דווקא ידעו לספר כי אִיסְטִירָא היא מצרית, ואילו הפרסים טענו בלהט שאִיסְטִירָה היא כמובן פרסית. אז איך אפשר להאמין ליהודים שכמובן טוענים שאסתר יהודיה?!

"אין אסתר מגדת..."

אחשוורוש לא השלים עם זה כל כך בקלות. בכל ליבו השתוקק לגלות את זהותה של אסתר, אשתו היקרה והאצילית. פעולות רבות עשה כדי לגלות זאת: כדי שלא תחשוש שמה יחליף אותה באחרת מפני מוצאה הבזוי - הקפיד כאמור לפזר ולשלוח את כל הנערות שבבית הנשים, להראות לה שהוא רוצה אותה בכל מצב, גם אם היא ממשפחה בזויה. גם המשתה הגדול שערך לכבודה - נערך מתוך מגמה שהיא תפתח ותגלה את זהותה. מן הסתם - בתוך כל הכבוד הגדול שיקף אותה - לא יהיה לה נעים

להישאר איזו אסופית חסרת זהות. אז היא לפחות תגלה באופן חלקי מאיזה עם היא. מה גם שיגיעו אל המשתה שרים, שגרירים ומשלחות מכל 127 מדינות, ובודאי כשתראה את הנציגים של העם שלה היא לא תישאר אדישה, אלא תכבד אותם ותסביר להם פנים.

הוא אף פתח לכבודה את אוצרותיו, והתחיל לחלק מתנות יקרות ערך לאזרחיו. מסתמא כשתראה שהוא משחרר מתנות כה רבות ויקרות, היא תעשה לו איזה רמז - לאיזה מדינות כדאי למען את החבילות, כדי שהמשפחה שלה תקבל חלק יפה. (מלבי"ם)

אבל שום דבר לא עזר!

- "אין אַסתר מַגֶּדֶת מוֹלֶדֶת וְאֵת עַמָּהּ, פֶּאֶשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מֶרְדֵּכִי. וְאֵת מֵאֶמֶר מֶרְדֵּכִי אֶסְתֵּר עָשָׂה פֶּאֶשֶׁר הִיְתָה בְּאֻמָּנָה אֲתוֹ".

הכבוד, העושר, הפיתויים - שום דבר לא מזיז אותה. היא נשארת בצניעותה, בענוותנותה, נאמנת לדבריו של מרדכי הצדיק, ותופסת בפלך השתיקה.

אומרים חז"ל, כי את תכונת הצניעות והשתיקה [היפך הגילוי, ההבלטה וההחצנה] - היא ינקה משורשים עמוקים: מרחל אמנו ומשאל המלך. "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל [שמסרה לאחותה את הסימנים ושתקה ולא ביישה את אחותה] - זכתה ויצא ממנה שאל. ובשכר צניעות שהיה בו בשאל [אשר בהוראת שמואל - "אֵת דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד"] - זכה ויצאה ממנו אסתר". (מגילה יג ע"ב)

מעשה בגתן ותרש

אמר רבי יוחנן: הקציף הקב"ה עבדים על אדוניהם - לעשות נס לצדיק!

(מגילה יג ע"ב)

תסיסה!

"בַּיָּמִים הָהֵם וּמֶרְדֵּכִי יָשָׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קֶצֶף בְּגָתָן וְתִרְשָׁ שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַסֶּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ".

הנה נראה, כי החיים בשושן שבו למסלולם הרגיל. אחשוורוש כבר מצא בשעה טובה את המלכה המיוחלת, נערכה אף חגיגת נישואין 'צנועה', ומה שחשוב - יש הנחות טובות בארנונה ובתשלומי המס, ואפילו מתנות יפות. הכל טוב ויפה.

אבל מתחת לפני השטח רחשה התסיסה!

ראשית - איך יתכן שאחשוורוש מפזר כך את הנערות אשר בבית הנשים ומחזיר אותן לארצן כלעומת שבאו? אין זו רק פגיעה אישית בנערות, שלא זכו לשום יחס מן המלך, אלא מעבר לכך, יש כאן פגיעה בכבוד המדינות שמהן הגיעו. הלוא כל מדינה שלחה את מיטב נערותיה, יחד עם משלחת מכובדת של נציגים ושגרירים, וכל הענין הזה של בחירת המלכה - כבר הפך למין תחרות בינלאומית: מי תהיה המדינה שממנה תיבחר המלכה.

אז נכון שאסתר מצאה חן בעיני אחשוורוש, אבל יש כאן נהלים ברורים: הרי כל נערה שמוצאת חן בעיני המלך, צריכה ללכת לבית הפילגשים, ורק אם יתברר שמבין כל הנערות אין טובה ממנה - אז תיבחר היא למלכה. אז מדוע המלך משנה לפתע את הנהלים? מדוע הוא לא מוכן לתת ליתר הנערות שבבית הנשים שום צ'אנס? כך הוא שולח את המשלחות המכובדות בבושת פנים בחזרה לארצן?

שלא לדבר על כל ההוצאות הרבות שהשקיע בנערות [מכספי המיסים שהוא סוחט מאיתנו, כמובן, אלא מה?!!] - שירדו עכשיו לטמיון!

המן מחפש שותפים

יותר מכולם - כעס המן. עדיין עומד בפיו טעם האכזבה, ההחמצה, והתסכול הנורא, שאחזוהו כאשר נשלחה בתו בביזיון הביתה על ידי הגי. כל עוד לא נבחרה מלכה אחרת, היתה לו עוד איזו אפשרות להשתעשע בספק, שאולי הוא יצליח למצוא איזו תרופה או איזה תכשיר פלא - להסיר את הריח הנורא הנודף מבתו, ולהביאה שוב אל בית הנשים. אבל עכשיו כבר אפסה כל תקוה - המלך בחר באסתר, ועל המקום נעל את הרשימה, ואינו מוכן לשמוע שום הצעה אחרת. אבל מה שהכי הכי מרגיז הוא - שכמעט בטוח שאסתר הזאת היא יהודיה! כמעט לא יתכן אחרת: הרי היא נלקחה מבית מרדכי. וחץ מזה - איזו אשה יכולה ככה לעמוד על שלה, בכזו עקשנות, ואפילו להעמיד את חייה ואת מעמדה בסכנה, כדי לא לגלות את מוצאה? זה יכול להיות רק אצל היהודים העקשנים, שחוקי הדת שלהם עומדים אצלם מעל הכל! אז נכון שויתא הבן החמוד שלו מריע כל היום לכבוד המלכה הפרסיה אסתר, וחבריו הסינים מתגאים במלכה הסינית איסטינה... אבל אותו אף אחד לא יוכל לבלבל - יש לו הרגשה חזקה שאסתר היא יהודיה! 'אי...אי...' חשב המן בליבו, 'יש לי חשק להרוג את המלך והמלכה הזאת גם יחד!...'.

'אבל איך עושים את זה? איך שופכים את הדם ונוזהרים לא להתלכלך ממנו? לא, העבודה הזו מידי מסוכנת בשבילי, צריך למצוא מישוהו שיעשה במקומי את העבודה!'. אכן, לא רחק היום בו הצליח המן למצוא את האנשים המתאימים...

תהפוכות בממשלה

שרי הממשלה גם הם רתחו מזעם. המלך אחשוורוש השתגע! מרוב אהבתו לאסתר, הוא מתחיל להיכנס לפחדים! הוא מפחד שמא יסיתו אותו השרים להרוג חלילה את אסתר, כמו שהסיתו אותו להרוג את ושתי. ולכן הוא מחולל תהפוכות בממשלה, ועורך חילופי תפקידים בצורה בוטה. את השרים הכי חשובים שלו - הוא משפיל, ונותן להם תפקידים פחותים ובזויים, למען יראו וייראו - ששום שר ושום מינוי אינו חשוב בעיניו - לנגד המלכה היקירה!...

ואת מי הוא מעלה לגדולה? לא להאמין... את מרדכי היהודי!

אכן מרדכי היהודי הפך כעת ליועצו של המלך, על פי עצתה של אסתר המלכה, אשר אמרה לפני המלך: "אדוני המלך, בעלי היקר! הלוא תראה כי כל הצרה שבאה עליך בהריגת ושתי היתה על פי עצתם הנמהרת של יועצין הפוחזים. לעומת זאת, המלכים שקדמו לך, היו מתונים ושקולים, מפני שהיו להם יועצים מיוחדים במינם. יועצים אלו

הם חכמי ישראל, אשר רוח אלוקים בקרבם, ואף בקיאים הם בגינוני ובטכסיסי המלכות. הנה קח לדוגמא את המלך העריץ נבוכדנצאר - היודע אתה מי היה היועץ האישי שלו? דניאל! נבוכדנצאר הושיב את דניאל על פתחו, והיה נועץ בו בכל ענייניו. גם נכדו, המלך בלשצאר, התייעץ עם דניאל. ומי היה יועצו של המלך הפרסי כורש? זרובבל בן שאלתיאל! כורש היה ממש מתענג על חכמתו, אשר עלתה על חכמת כל השרים, והיה מתייעץ בו רבות. לכן ראוי גם לך, כמלך כה אדיר וגדול, לקחת לך יועץ יהודי, אשר יתן לך עצות נבונות ושקולות בכל ענייני המלכות, היאך לכונן את מלכותך ביד רמה ובדרך ישרה, ותמצא חן ושכל טוב בעיני הכל."

דברי החן הללו התקבלו על ליבו של אחשוורוש, ואכן על פי עצתה הוא לקח את מרדכי היהודי והושיב אותו כיועץ בשער המלך. (ילקוט שמעוני אסתר ב תתרג. מע"ל פט)

עבור השרים הפגועים - היה זה כזריית מלח על פצע פתוח! הם לא יכלו לסבול זאת. ובמיוחד שמרדכי היהודי הגאה - דן דיני ממונות לפי דין ישראל! יהודים רבים מגיעים אל פתחו כדי לשאול שאלות הלכתיות. מה המלך רוצה לפתוח כאן - ישיבה?... האווירה בארמון נעשתה מתוחה וממורמרת.

אבל אף אחד לא העיז לדבר!

אוי ואבוי למי שיעז לפצות את פיו נגד המלך, או להעיר איזו הערת ביקורת! מי יודע מה המלך המשוגע הזה מסוגל לעשות לו? אי אפשר אפילו לפרוק את המועקה הכבדה באוזני חבר לצרה - לך תדע אם הוא לא יחליט פתאום להלשין עליך למלך, כדי למצוא חן בעיניו. כולם תוססים, כולם רותחים, אך אף אחד אינו מעיז לדבר.

בגתן ותרש

אבל היו שניים - שדי, כבר התפוצצו מרוב כעס. היו אלה שני שומרי השער, בגתן ותרש. היה להם עבר מפואר, משרות מעולות. הם היו בעבר מקורבים אל המלך בלשצאר, אך גם בממשלתו של אחשוורוש הם קיבלו משרות מצוינות: 'בגתן' - הוא "בגתא", היה בעבר ממשרתיו האישיים של המלך - הוא זה שנמנה על המשלחת החשובה, שהתבקשה להביא את ושותי המלכה לפני המלך, [כעת השתנה שמו לבגתן - כמו 'בזתן' (האותיות ג' ו' בלשון הקודש לעיתים מתחלפות) - שראוי הוא להתבזות]. ו'תרש' הוא "שתר", היה משבעת היועצים הבכירים של המלך. והנה עתה הורדו שניהם מגדולתם, ועליהם לעמוד על המשמר בשער כשוערים זוטרים! התפקיד ה"נכבד" הזה מחייב אותם לעמוד דום במשך כל המשמרת, ומידי פעם להגיש משקאות לפני המלך.

הרגליים כואבות, העלבון צורב - ועיניהם כלות בראותם את מרדכי היהודי יושב לו בנחת בשער המלך, בתפקיד בכיר ומכובד!

ואז עלה הרעיון הנועז!

חורשים מזימות

בעצם הם לא העיזו לחשוב על זה לבד. היה זה המן הערמומי והמתוחבל, שראה בבגתן ותרש את האנשים המתאימים לביצוע מזימתו השפלה. אין יותר מתאימים מהם: ממורמרים, מתוסכלים, ומה שחשוב לא פחות - יש להם גישה זמינה אל המלך.

אבל המן היה זהיר. הוא לא ילכלך את צווארוננו הלבן. הוא ידע שבגתן ותרש בעצם יכולים לעשות את העבודה היטב גם בלעדיו, מה שחסר זה רק לתווך קצת ביניהם ו'להדליק' אותם. וזה מה שהוא עשה - הניח גפרור בוער על חבית הנפט ומיהר להתרחק לפני פרוץ הדליקה...

כמה רמזים וקריצות בעיניים, עד שהמן נתן להם להבין שהם בעצם 'משדרים' על אותו גל. כעת התחילו בגתן ותרש לדבר ביניהם ישירות וגלויות: זהו זה. צריך לשים קץ לשיגעונות של המלך הזה. הגיע הזמן שאנו נקום ונעשה את מה שכולם מפחדים לעשות: לחולל כאן מהפכה! להרוג את המלך אחשוורוש ההפכפך, ולהשיב את הסדר על כנו.

אין מה לדאוג: לאחר שנצליח להרוג את המלך, אף אחד לא יתבע אותנו על כך. להיפך, כולם ישמחו, ועוד יבואו ויוקירו אותנו על כך! שהרי חוץ מאתנו, עוד שרים רבים בממשלה היו קרובים וידידים למלך בלשצאר. כולם כואבים כמונו את המהלכים האחרונים של הריגת ושתי ולקחת אסתר. גם השרים המדיים והפרסיים אינם אוהדים את המלך, במיוחד לאחר פיזור הנערות, כך שאין לנו ממי לפחד.

אבל איך עושים את זה? זה באמת קצת מורכב. הדרך האפשרית ביותר עבורנו להרוג את המלך היא על ידי שנכניס ארס של נחש לתוך המשקה של המלך, וכך נרעיל אותו. אבל זה לא פשוט, כי חליבת הארס מן הנחש והכנתו והבאתו אורכת שעות ארוכות, ואילו אנחנו עובדים במשמרות יום ולילה - כל אחד 6 שעות ביום ו-6 שעות בלילה. לא נוכל בזמן החופשי להספיק להכין את הארס. אם כן הטוב ביותר, שאחד מאתנו ישמור שתי משמרות רצופות, ובזמן הזה ילך השני להכין את הארס.

אכן נודע הדבר

"וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכָי, וַיֵּגֵד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְמָלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי". טורסיים היו בגתן ותרש, ואת דברי מזימתם דיברו בשפה הטורסית, שאינה מקובלת בפרס. הם לא חששו לדבר ליד מרדכי, בחושבם כי הוא אינו מבין את שפתם. אך הם לא ידעו שמרדכי היהודי, כמו יתר חברי הסנהדרין, היה בקי בשבעים לשונות, ומבין יפה יפה את שפתם. [מרדכי היה מצטיין בזה במיוחד, ובספר עזרא (ב ד) נקרא שמו "בלשן", שהיה בולל הלשונות ודורשן - דקדקן].

כששמע זאת מרדכי, הבין כי טמונה כאן סכנה - לא רק לחייו של אחשוורוש, אלא אף ליהודים. אם ימות המלך - תתחולל מהפכה, ומהפכות תמיד מסוכנות הן ליהודים [ההיסטוריה הוכיחה זאת רבות, לצערנו הרב]. היהודים הם שתמיד ימצאו האשמים, ובפרט לאור העובדה שבדיוק לאחרונה נתמנה מרדכי ליועץ בכיר למלך! הלוא זה יהיה ברור כשמש שהוא זה שעמד מאחורי הדברים. ומי יודע - אולי אף יגלו את זהותה היהודית של אסתר, ואז העלילה כבר תהיה מושלמת: לאף אחד לא יהיה ספק בדבר, שההתנקשות לחיי המלך נעשתה מתוך שיתוף פעולה מלא של המלכה הבוגדת. עובדה: בימיה של ושתי - מי העז לשלוח יד במלך?!

הבין מרדכי, שאם משמים דאגו ליידע אותו על ההתנקשות המתוכננת, אות הוא שעליו לפעול למען סיכולה, וליידע על כך את המלך. הוא העדיף לעשות זאת על ידי אסתר, כדי להיטיב לה, שתמצא חן בעיני המלך. אבל אסתר - רצתה להיטיב למרדכי, ולכן

אמרה את הדברים למלך בשם מרדכי.

”כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם” - על ידי שאסתר אמרה את הדברים בשם מרדכי, נכתב מרדכי לטובה בספר דברי הימים אשר למלך, ולעת פקודה - התגלגל מכך רווח והצלה לעם ישראל. (מגילה טו ע”א)

המזימה מתגלית

”וַיִּבְקֶשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצָא” - מיד בקש המלך לחקור את הענין. כהוכחה ראשונה מצאו שאחד מן השניים אכן 'התנדב' לפתע למשמרת שאינה שלו... זה כבר התחיל לאמת את הדברים. אך כמובן לא הסתפקו בכך. ציוו משרתי המלך מבגתן ותרש - להגיש את ספל השתיה לפני המלך. הללו - שכבר חשו בתכונה חשודה, ניסו להוציא את הארס מבעוד מועד, אבל בהיכנסם לפני המלך נחרדו להיווכח כי משום מה הארס מוטל עדיין בתוך הכלי! אכן באורח נס המציא הקב”ה את הארס לתוך הספל, למען מרדכי, שלא יואשם בהוצאת דיבה. (ילקוט שמעוני אסתר ב תתרג)

בגתן ותרש נלחצו, וניסו נואשות להציל את עצמם. אמרו למלך: אדוננו המלך, הצלחנו להשיג היום למלך מי מעיין זכים וצלולים במיוחד. לכן הבאנו אותם בכלי של זהב, המשמח את הלב [לאמתו של דבר כלי הזהב נועד כדי להסוות את הארס שלא יבלוט]. אבל לחרדתם ציווה המלך: ”שיפכו מיד את המים על הרצפה!”

”חבל מאוד, אדוננו המלך”, ניסו נואשות בשנית. ”מים כה זכים וצלולים - אינם מזדמנים לנו בכל יום. חבל על כל טיפה!“. המלך גיחך: ”אדרבה ואדרבה, כיון שהמים כה צלולים - נעים לי לראות את זרם המים הניגר ארצה...“.

ראו השניים כי כלתה אליהם הרעה, וניסו לשפוך את המים בחזקה, כדי שהארס יימחה בזרם, אבל הדבר לא הועיל. בתוך שלולית המים - התגלה ארס! וכדי לאמת יותר את הדבר, הביאו צבי שישתה מן המים [שדרך מלכים ועשירים לגדל בבייתם צבי מחמד], ואכן הוא נפל תחתיו ומת (סנסן ליאיר יג).

פניהם של בגתן ותרש חפו. הם ניסו להצטרף, לומר שלא ידם היתה במעל. אבל כל טענותיהם נסתמו - כאשר לפתע מצאו עבדי המלך באמתחתם - סכינים מושחזים...

סוף גנב לתליה

אחשוורוש נרעש. נעשה כאן נסיון התנקשות חמור ומסוכן! אלמלא אסתר אשתי היקרה, שהיתה ערנית וחשה להציל את חייו - מי יודע מה היה קורה? הלוא המזימה תוכננה היטב לפרטי פרטים! אי... אי... מי היה מאמין שדווקא השרים הותיקים הללו - חרשו עלי מזימות כה מרושעות. עלי להגיב לכך בחומרה רבה!

”וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ”. אכן, על פי פקודת אחשוורוש, ניטע בחצר הארמון עץ גבוה, עליו נתלו השרים הסוררים. למען יראו וייראו!

ואסתר היקרה - עלי להשיב לה כגמולה הטוב! אך מה אוכל להעניק לה? הלוא היא המלכה, ואינה חסרה דבר. לפחות אביע את הערכתי בכך שאגדל את השושבין הראשי של הנישואין - הלוא הוא המן, שנתן לי עצה להרוג את ושתי ולחפש מלכה אחרת.

"וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר הַדְּבָרִים הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ". דווקא מרדכי, הגיבור הראשי של הסיפור, לא זוכה להוקרה מיוחדת. אחשוורוש מסתפק בכך שיכתבו את פעולתו בספר הזיכרונות שלו. בינו לבין עצמו חשב אחשוורוש, שמרדכי באמת לא ראוי להוקרה, כי היה עליו לספר את הדברים בעצמו למלך. מדוע הוא לקח סיכון וגילה זאת רק לאסתר? אולי אסתר לא היתה מגלה מספיק נאמנות, ולא היתה מגלה את הסוד למלך? לכן עכשיו ההוקרה ראויה דווקא לאסתר שגילתה נאמנות, ולא למרדכי שהתרשל בהצלת המלך! ומה גם שאם ארצה להשיב למרדכי טובה - הוא יתחיל להפציר בי לבנות את בית המקדש. ואני לא מעוניין בכך!

❧ בלי הרבה הגיון ובלי הרבה קשר - מחליט אחשוורוש לתגמל דווקא את המן. הוא לא עושה זאת בלב שלם, כבר מזמן אין לו סימפטיה כלפיו. אך ה' שם זאת בלבו, בבחינת "יֵכִין רֹשַׁע וְיִלְבֹּשׁ צְדִיקָה" - המן כעת יעלה לגדולה, יצבור עושר ונכסים ומעמד - ולבסוף יבוא מרדכי ויירש את הכל נכמו שכתוב בהמשך: "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן", וינצל את מעמדו הרם כדי להביא לבנין בית המקדש.

זאת ועוד - התגמול למרדכי ישמר לו ליום שבו הוא יזדקק לו. מרדכי אפילו לא ידע ששמו נכתב בספר הזיכרונות. לימים, יעלה זיכרונו לטובה אצל המלך - "וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרַדְכִּי" - יהיה זה עבור מרדכי כמציאה של דבר שהוא לא ידע כלל על קיומו. מציאה שתגיע בדיוק ברגע הנכון.

(מגילה יג ומהרש"א שם. פרקי דרבי אליעזר נ. מדרש לקח טוב ג ב. מפרשים: רשב"ם, אלשיך, מלבי"ם. רווח והצלה ברוידא עמ' 30. מעם לעז צג. תוספות השלם)

פרק ג

גדולת המן

"אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ אֶת הָמָן בֶּן הַמִּדְיָהּ הָאֶגְגִּי וַיִּנְשְׂאֵהוּ, וַיִּשֶׂם אֶת בְּסָאוֹ מֵעַל כָּל הָשָׂרִים אֲשֶׁר אֵתוֹ".

במהלך חמש השנים הבאות, מתחיל אחשוורוש להעלות את המן לגדולה. הוא נזהר לא להעלות אותו בבית אחת, אלא דרגה אחר דרגה. ככה בשקט, שלא תעלה קנאת השרים עליו.

והנה מגלה המן כישרונות חבויים: הוא מתגלה כמגיד עתידות מוכשר במיוחד. עורך גורלות, ומגלה נסתרות על ידי קוביות, קלפים ומטבעות... זה הולך לו כל כך טוב, עד שהוא הופך לאליל ההמון. מטבע מיוחדת נחקקת על שמו, והוא מכריז על עצמו כאלוה.

אחשוורוש מתרשם עמוקות מחכמתו ומעמדו של המן, ואף מעושרו הרב [אותו השיג מאוצרות מלכי יהודה ומאוצרות בית המקדש] ומחליט לגדלו ולהקפיץ אותו לדרגת המשנה למלך! אבל לא סתם משנה! אחשוורוש ממש יוצא מגדרו כדי לכבד ולייקר את המן. הוא נותן לו במתנה את מרכבת המשנה שלו, ומוציא כרוז שכולם צריכים לכרוע ולהשתחוות לו.

בישיבת הממשלה - הוא דואג לו למקום מכובד במיוחד. עד כה היה נהוג, שכסאות השרים מסודרים לפי סדר חשיבותם: כל הגדול יותר - קרוב יותר אל המלך, והמשנה למלך יושב בסמוך למלך. אבל אחשוורוש החליט שעבור המן זה ממש עלבון! מה, המן ירום הודו ישב על כסא רגיל כמו של כולם? כמו שר בין השרים? לא בא בחשבון! יש לעשות לו כסא מיוחד, מוגבה כמה וכמה מטרים על ידי בימה מיוחדת, שכולם יסתכלו עליו ככה מלמטה למעלה... (ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנג. פרד"א נ. אלשי"ך. מע"ל. תוספות השלם)

יש תרופה!

הנה כעת עולה המן לגדולה, ומכאן בעצם מתחילים כל הצרות! אבל, רק רגע, אל דאגה...

רופא מסור הולך להקזיז דם לחולה לצורך רפואתו. הוא איננו מתחיל מיד. מכין הוא תחילה על שידת הטיפולים חומר חיטוי, תחבושת לעצירת הדם, גם כוס משקה משיב נפש, ומשכך כאבים למקרה הצורך... הן לא משנאה חלילה הוא פוצע אותו, רק מתוך דאגה לבריאותו!

"כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, כי אני ה' רופאך" - אומר הקב"ה: בני היקרים, היסורים והצרות שאני נותן לכם, אינם כמו המכות שנתתי על מצרים, כדי להענישם ולהתנגם בהם. אלא "אני ה' רופאך", אני דואג לשלומכם, רוצה בטובתכם. לכן -

"אין הקב"ה מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה!" (מגילה יג ע"ב) גם כאן הקדים הקב"ה את הרפואה למכה: "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן" - גדולת המן הגיעה רק לאחר שהכין ה' את הרפואה על ידי שאסתר נבחרה למלכה, ומרדכי אף הוא נזכר לטובה בכך שהציל את המלך ממוות. (מלבי"ם)

הושמן אחר שהושחזה סכינו...

הנה המן זוכה בכבוד מלכים שאין כמוהו! מדוע זה מגיע לו, לרשע הזה?

אמר רבי לוי: משל למה הדבר דומה? לנער משרת שקילל את בנו של המלך. אמר המלך: אם אהרוג אותו, מי ישמע על הריגתו של נער פשוט? מה עשה, בתחילה מינה אותו לקצין, ולאחר מכן עשאו למושל חשוב, ואחר כך דן אותו והתיו ראשו בחרב, כדי שידעו הכל מה עונשו של המקלל את בן המלך. כך אמר הקדוש ברוך הוא: אילו נהרג המן כאשר יעץ לבטל את בנין בית המקדש - מי היה מכיר באיש הפחות הזה? לכן סיבב הקב"ה שידגדלו המלך, כדי שידעו הכל וירגישו בעונשו של המיצר לישראל. (ילקוט שמעוני רמז תתרנג.)

ועוד משל לאדם שהיו לו: סייחה, חמורה וחזירה. והיה נותן לחמורה ולסייחה מאכל במידה, לפי הצורך בלבד, ואילו לחזירה היה נותן אוכל רב ככל שחפצה, ללא מידה. פנתה הסייחה לאמה החמורה ושאלה: "אמא, מדוע דווקא לנו, שעושים מלאכת בעל הבית - נותן בעל הבית אוכל במידה, ואילו לחזירה שאינה עושה כלום - נותן שלא במידה?" השיבה החמורה: "יבוא יום ותביני"... ואכן בבוא היום, ערך בעל הבית חגיגה, ולקח את החזירה ונחרדה... (שם)

אף המן - כל עלייתו היתה כדי שבבוא היום תהיה מפלתו מוחצת יותר! ועליו נאמר (עובדיה א ד): "אם תגביה פנשר, ואם בין כוכבים שים קנך - משם אורידך נאם ה'!" נורמו למפלתו: טעמי המקרא של המילים 'המן בן המדתא' הן 'דרגא תביר', לרמוז שאף על פי שהעלדו אחשוורוש ל"דרגה" רמה - לבסוף "תביר", נשברה גדולתו.

"אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן" - מתי הושמן? רק אחר שהושחזה סכיננו... (אלשי"ך).

ונפלא לראות, כיצד מרגע שהוא מתחיל להתנכל בגלוי לעם ישראל - מתחילים העניינים להתגלגל במהירות מסחררת, ותוך שלושה ימים בלבד המן מוביל את עצמו אל חבל התליה! המפליא מכל, שהוא עצמו כורה לעצמו את כל אותם הבורות שאליהם הוא נופל בדרך!

מרדכי אינו משתחוה להמן

"וכל עבדי המלך אשר בשער המלך פרעו ומשתחוים להמן, פי כן צוה לו המלך". לכל אשר פונה המן - כולם כורעים ומשתחוים לפניו. אפילו בשער המלך - מקום אשר בו אין מן הראוי לחלוק כבוד לאיש מלבד המלך, גם שם משתחוים לו, על פי צו מיוחד שהוציא המלך לכבודו של המן. גם היהודים השתחוו להמן, מפני השלום. (מע"ל)

"ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה!" רק מרדכי היה עומד בקומה זקופה ולא משתחוה. הוא לא ניסה כלל להסתיר זאת, ולהראות את עצמו כאילו אינו רואה את המן עובר, אלא להיפך - דווקא כשהיה המן עובר, היה מרדכי עומד למולו בראש מורם ובעיניים פקוחות לרווחה, להראות לכולם שאינו משתחוה.

בכך רצה מרדכי לכפר על ישראל שהשתחו בעבר לצלמו של נבוכדנצר. הוא אף ידע כי עתיד זרעו של עשו [המן] ליפול על ידי בניה של רחל [מרדכי], והיה ליבו סמוך ובטוח שהדבר אכן יתרחש, ולא רצה להראות שום סימן של כניעה והתרפסות לפני רשע זה.

אך היהודים בראותם זאת, חששו מאוד מתגובתו של המן, וניסו לשדל את מרדכי להשתחוות לפניו, או לפחות להתרחק ממנו. אמרו לו: הלוא אף יעקב אבינו ובניו - השתחו לפני עשו, ומדוע אתה אינך משתחוה? אמר להם: אני באתי מזרעו של בנימין, אשר לא השתחוה מעודו לאדם רשע! אכן באותה שעה שהשתחו יעקב ובניו לעשו, עדיין לא נולד בנימין. ודווקא לזרעו של בנימין אשר לא השתחוה - הועיד ה' יתברך למחות את זרעו של עמלק. [ונרחיב בזה עוד להלן].

המן - עבד למרדכי

המן ראה את מרדכי, אך חשק שפתיים והעלים עין. בינו לבין עצמו ידע שלא כדאי לו להתחיל לפתוח כאן תיקים, כי אז יצטרכו לנבור בעבר המאוד לא מפואר שלו, שאותו הוא כה מתאמץ לטשטש ולהשכיח. וזאת עלינו לדעת, כי בעבר היה המן - בלן וספר, במשך 22 שנה! לאט לאט הוא הצליח להתקדם, ולקבל משרה אצל המלך. אבל גם זה לא הלך בקלות - לא מיד התמנה לאחד מהיועצים הבכירים. בהתחלה הוא עבד קשה מאוד בצבא של אחשוורוש, עד שהצליח לקבל תפקיד של מפקד פלוגה. ובתקופה זו אירעה לו תקרית לא נעימה עם מרדכי.

באחד הימים פרץ מרד באחת ממדינות מלכותו של אחשורוש. מיהר המלך לגייס כוחות צבאיים שילכו לדכא את המרד. שתי פלוגות נשלחו: פלוגתו של המן, ופלוגתו של מרדכי, אשר היה אף הוא שר צבא. לקחו עימם מרדכי והמן צידה לדרך כאשר יוכלו לשאת, ארגנו כל אחד את צבאו, ויצאו אל המלחמה. על פי החלטת שרי הצבא, הקיפו החיילים את העיר במצור עד שתיכנע, ובינתיים חנו סביבות העיר ימים רבים. חיילי מחנה המן, שהיו גרגרנים, אכלו כמויות גדולות של אוכל, והמן לא עצר בעדם, עד שכעבור כמה ימים נגמרה להם כל הצידה. לעומת זאת החיילים במחנה מרדכי, היו מקבלים את ארוחותיהם במידה קצובה, כי אמר להם מרדכי: אנו נתונים עכשיו במלחמה, ואין אנו יכולים לדעת מתי תגיע אספקת המזון הבאה, ולכן עלינו להצטמצם. כאשר תם האוכל במחנה המן, ניגשו כולם אל המן ודרשו ממנו מזון. אמר להם המן, מאיפה אביא לכם אוכל, הרי אתם זללתם את הכל, מה אתם רוצים ממני? כעסו עליו החיילים ואיימו עליו שאם לא ידאג להם מיידית למזון, יהרגוהו. בצר לו להמן, הלך אצל מרדכי ושטח לפניו את צרתו, בהתחננו אליו כי יביא לו מעט מזון לחייליו, כדי שלא יהרגוהו. אמר לו מרדכי: איך אתן לך מהמזון של חיילי, והרי איני יודע מתי תגיע אספקת המזון הנוספת? נפל המן לרגלי מרדכי, והתחנן על נפשו בבכי מר: עבדך אני, אנא אל תתנני למות על ידי חיילי. אמר מרדכי: אם כן מכור עצמך לעבד אלי. ענהו המן, אני מוכן. אך לא מצאו קלף או נייר לכתוב עליו את שטר המכירה, לכן כתבו בכתובת קעקע על ירכו של המן בזו הלשון: "אני המן האגגי עבדו של מרדכי היהודי, נמכרתי לו לעבד בעבור ככרות לחם שסיפק לי".

עכשיו, כשהיה עובר המן על יד שער המלך, ורואה את מרדכי שלא כורע ולא משתחוה לו, היה זועם על כך, אבל מרדכי היה טופח על ירכו, לאמור: ראה וזכור מה כתוב על ירכך, ואיך ישתחוה האדון אל עבדו? לפיכך, כדי שלא יודע קלונו ברבים, העדיף המן להתעלם ממרדכי. (אגדת אסתר. ועיין מגילה טו סוף ע"א וברש"י)

אין שלום!

"וַיְהִי בְּאַמְרֵם אֵלָיו יוֹם וַיֹּם וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהֵם, וַיִּגִּדּוּ לְהָמָן... וַיֵּרָא הָמָן כִּי אֵין מֶרְדֵּכִי בִּרְעָ וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ, וַיִּמָּלֵא הָמָן חֲמָה". עבדי המלך לא השלימו עם זה. מדוע כולם צריכים לכרוע ולהשתחוות, ורק מרדכי לא משתחוה? כנראה שהמן לא שם לב לכך, עלינו ליידע אותו! ואכן הלכו ואמרו להמן כי מרדכי לא משתחוה לו. המן "הופתע" והעמיד פנים: ברצינות? מה פתאום, לא יכול להיות!

כעת כבר לא היה לו מנוס מלעמוד פנים מול פנים לפני מרדכי. הוא ניסה לנצל את טוב ליבו וענוותנותו של מרדכי, אשר תמיד היה משיב שלום לכל אדם, אפילו לפחות שביהודים, ומרכין את ראשו לפנייהם בענווה. יגש הוא אפוא אליו בברכת שלום, ובודאי יזכה ממנו לפחות לניד ראש קל, שיכול להתפרש כהשתחויה. ניגש המן אל מרדכי ואמר לו: "שלום עליך!", אך מרדכי זקף את קומתו והשיב לו בעזות: "אין שלום - אמר ה' לרשעים!".

כאן בערה בו חמתו של המן להשחית! הוא היה כל כך רוצה להלשין עליו למלך, להורגו בגין הפרת פקודה, או לפחות לבקש מן המלך לבטל את כתב העבדות תמורת סכום כסף. אבל הכבוד העצמי שלו לא נתן לו, שיתחילו לבחוש בתבשילו הקודח... (ילקוט תרנ"ד. מדרש פנים אחרים פ"ג. מע"ל. תוספות השלם)

ויבקש המן להשמיד...

"וַיִּבֶזְזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמִרְדֵּכִי לְבָדּוֹ, כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מִרְדֵּכִי, וַיִּבְקֹשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחַשְׁוֵרוּשׁ עִם מִרְדֵּכִי".

גאוות לבו של המן הרשע לא נתנה לו מנוח. אם אינו יכול להפליל את מרדכי ולהגיש נגדו כתב אישום ישיר וגלוי - הוא עוד יתנקם בו בצורה אחרת. ולא רק בו, אלא בכל העם שלו! עליו למצוא דרך כיצד להטות את ליבו של אחשוורוש, שיסכים להוציא גזירה על היהודים כולם!

משל לעוף אחד שבנה קן על שפת הים, והנה עלה הים והציף את הקן. כעס העוף מאוד על הים, מה עשה? מילא פיו מים מן הים ושם בחול, ושוב מילא פיו מים ושם בחול, וכך חזר ועשה שוב ושוב. שאל אותו חברו: מה אתה עושה ומתייגע? אמר לו: איני זז מכאן, עד שאעשה את כל הים הזה חול, ואת החול אהפוך לים!...

כך - "ויבקש המן להשמיד את כל היהודים". אמר הקב"ה: רשע בן רשע, בן בנו של עשו הרשע, אני בקשתי ולא יכולתי, שנאמר (תהלים ק"ג): "וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם - לֹאִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ עֹמֵד בְּפֶרֶץ לְפָנָיו" [אפילו הקב"ה כביכול לא הצליח להשמיד את עם ישראל, מתוקף הבטחתו לאבות האומה], ואתה מבקש!... חייך, ראשך תחת ראשם, אתה תהיה כפרה עליהם. (אסתר רבה ז')

ולמה הדבר דומה? לאבן, וקדרת חרס. אם תיפול האבן על הקדרה, אוי לקדרה, ואם תפול הקדרה על האבן, גם כן אוי לקדרה. כך - עם ישראל נמשלו לאבן נכמו שנאמר: "כי מראש צורים אראנו", ואומות העולם נמשלו כחרס הנשבר. כשעם ישראל נלחמים באומות - אוי לאומות, וכשהאומות מנסים להרע לישראל, גם כן אוי לאומות.

המן עורך גורלות

"בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִסָּן בְּשָׁנָה שְׁתִּים עָשָׂרָה לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ, הָפִיל פֹּר הוּא הַגּוּרָל לְפָנֵי הָמָן". המן מחשב היטב את צעדיו. לפני שיגש אל אחשוורוש להסיתו נגד היהודים, עליו לחשב ולבדוק מהו הזמן הטוב והמסוגל ביותר להוציא לפועל את מזימתו. כמכשף וקוסם מדופלם, היה המן שוקל את צעדיו על פי גורלות וקסמים.

ובכן, הוא ניגש למלאכה. הוא לקח 3 קוביות משחק, המשמשות אותו לקסמיו, הטיל אותן, והנה עלו לפניו המספרים: 1, 3, 3. המן חייך בהנאה: הלוא אלו הן אותיות "א-ג-ג" יש להסיק מכך שידי על העליונה, שהרי אני מזרעו של אגג מלך עמלק. שמחתו גדלה יותר, כאשר הפך את הקוביות לראות מהם המספרים שיצאו למטה, ולנגד עיניו נגלו המספרים: 6, 4, 4 - "ד-ו-ד"! הן זאת אלא שמזלו של דוד למטה ומזלו של אגג למעלה. אבל הוא לא ידע, כי בכך שהפך את הקוביות לראות את המספרים שלמטה, הפך הוא במו ידיו גם את גורלו, ונעשה דוד למעלה ואגג למטה... (מדרש תלפיות ענף אחשוורוש)

המן אף ראה בגורל, שבקרוב בקרוב תהיה לו עלייה גדולה. מרוב שמחה הוא לא הבחין בדיוק באיזו עלייה מדובר. הוא אכן יעלה מעלה מעלה... על עץ גבוה גבוה חמישים אמה. בקרוב ממש...

כעת נותר לו להמן, רק לבדוק מתי הוא הזמן המתאים לבצע את מזימתו...

ובכן, התחיל המן להעביר בגורל את חודשי השנה בזה אחר זה, כדי לדעת מהו המזל המתאים שבו יסייעו לו הכוכבים מן השמים: העביר בגורל את החודש הנוכחי - חודש ניסן, ולא עלה בידו. הבין המן שזכות חג הפסח שחוגגים עם ישראל בחודש זה עומדת להם ולא יוכל להפילם. העביר בגורל את חודש אייר - ואף הוא לא עלה בידו, משום זכות פסח שני. העביר את חודש סיון - ולא עלה בידו, משום זכות קבלת התורה. העביר את החודשים תמוז ואב - ולא עלה בידו, מפני שבחודשים אלו ארעו פורענויות קשות לעם ישראל, ו"לא תקום פעמיים צרה". העביר בגורל את חודש אלול - ולא עלה בידו, כי זהו חודש של תשובה וכפרה לעם ישראל. העביר את תשרי - ולא עלה בידו, מפני זכויות החגים. העביר את חודש חשוון - ולא עלה בידו, מפני שבו ירד המבול וניצלו נח ובניו. העביר את חודש כסלו - ולא עלה בידו, שבו הונחו יסודות בית המקדש. העביר את חודש טבת - ולא עלה בידו, כי ארעה בו כבר פורענות קשה, שצר נבוכדנצר על ירושלים, העביר את חודש שבט - ולא עלה בידו, שבו ראש השנה לאילנות, שמהם מביאים ישראל ביכורים. (מדרש פנים אחרים פ"ג. מע"ל קיא)

הוא כבר היה מודאג, מכך שלא עלה בידו שום חודש, בגלל החגים הרבים והאירועים של ישראל, אבל מה מאוד שמח בראותו שהחודש האחרון, חודש אדר, דווקא הצליח לעלות בגורל. אכן, בחודש זה אין לעם ישראל שום חג ושום זכות...! [רשע מרושע, אתה מטיל עין הרע בחגים של ישראל. עוד תראה... בזכותך יתווסף להם עוד חג. חה, חה, חה...]

המן שמח שמחה גדולה. אכן אין מתאים יותר מאשר חודש אדר, שמזלו - מזל דגים. האח... תפוסים הם בידי כמו דגים במצולה! אבלע אותם כמו דגים חיים... [רשע, הם אינם בידך, אלא אתה בידיהם. הלוא גם הדגים - פעמים שבולעים אותם ופעמים שהם בולעים את האחרים. על האפשרות הזאת לא חשבת, נכון?...]

עוד המשיך המן לחשוב בלבו: הוכחה לכך שבחודש זה מזלם של ישראל בירידה - הנה בחודש זה, בשבעה לחודש, נפטר משה רבם! אכן תאריך פטירתו של משה רבנו היה מפורסם בעולם, היה זה יום של אבל. אבל מה שלא היה מפורסם הוא תאריך הולדתו, מפני שמשה הוטמן שלושה חודשים בתיבה, ואף אחד לא ידע מתי נולד. ומתי באמת נולד משה? אכן, בשבעה באדר. אבל את זאת המן לא ידע...

וַיִּפֹּל פֶּהּ וַיִּדּוּ בְּגוֹרֵל הָדָה. וַיֵּרָא פִּי בְּאֶדְרֵי מֵת אֲבִי הַתְּעוּדָה. וְלֹא זָכַר פִּי הִיא עֵת הַלֵּידָה. חֲבִלִּי יוֹלֵדָה יָבֵאוּ לוֹ. (מתוך הפיוט "מי כמוך" לרבי יהודה הלוי)

כעת נותר לו רק להעלות בגורל את היום בחודש. הנה עלה - י"ג באדר! נפלא. המן היה בקי היטב בהיסטוריה של ישראל. ביום זה בדיוק היתה במצרים מכת חושך, ובעם ישראל פרצה מגיפה קשה - שמונים אחוז מתוכם מתו! [נכמבאר בחוברת המרתקת "חג הפסח בהלכה ובאגדה"] סימן שזה יום של ירידה לישראל!

אומנם קצת חבל, שזה יוצא בעוד כל כך הרבה זמן - כמעט שנה! ממש קשה לו לחכות. אבל לא נורא, הכל לטובה. הלוא אגרות השמד צריכות להגיע ל-127 מדינות, מהודו ועד כוש. זה לוקח זמן, לא כדאי לעשות זאת בחיפזון. עלינו לוודא שהן תגענה לכל מחוז ולכל פינה! חבל שאיזה כפר נידח יפספסו את היום הנפלא הזה, רק בגלל איזה

עיכוב טכני. אז שווה לחכות עוד כמה חודשים, העיקר שיהיה באמת "פתרון סופי", כמו שאומרים.

ובכל מקרה, בינתיים הוא כבר יכול להתחיל לחגוג. הוא כמובן לא ישמור ליהודים את ההפתעה בסוד, מה פתאום? הוא ידאג לפרסם אותה כמה שיותר, כדי "להומם ולאבדם", שיהיו המומים ומבולבלים, שימותו מפחד ומטרף הדעת. גם הגויים כבר יתחילו להטעים אותם מנחת זרועם. בקיצור, אל דאגה, במשך השנה הזאת הוא יספיק לעשות ליהודים קצת שמח לפני מותם. [רשע, מאת ה' היה העיכוב הזה, כדי שיספיק ישראל לעשות תשובה ולבטל את הגזירה...!]

עלינו להבין, כי הגורלות של המן לא היו סתם מעשה משחק, אלא יש בהם צד של אמת. אבל "ישראל - מעל המזל", שבשעה שישראל עושים תשובה, הם יכולים להפוך את הגורל, כך שהוא יפעל לטובתם.

ואכן בשעה שהפיל המן גורלות, יצאה בת קול ואמרה: "אל תיראי עדת ישראל!", שאם תחזרו בתשובה ישתנה הגורל, שכל מה שרואה המן בגורל לרעתכם - יהיה לרעתו.

וזה שכתוב: "הפיל פור - הוא [המן] הגורל" - אמר רבי חמא בר חנינא: "אתה הוא גורלן של בני!", דהיינו הגורל שאתה מטיל על בני - הוא הגורל על עצמך.

אמר הקב"ה: רשע, הגורל שלי קדם לגורל שלך. אני כבר הפלתי גורלות, כמו שנאמר: "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". בגורל שלי - מכל שבעים האומות, נפל חלקי בישראל. והגורל שלך הוא הגורל לעזאזל, שהולך לכפרה על עם ישראל, כמו שנאמר: "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם". (תוספות השלם עמ' 64. מדרש רבה ז יד. ילק"ש רמז תתרנ"ד)

המן מסית את אחשוורוש

מבחינתו של המן התאריך כבר סגור, מה שנשאר זה רק לשכנע את אחשוורוש להסכים למזימה. הוא חשב שזה ילך די בקלות, שהרי אחשוורוש אינו חבר כל כך טוב של היהודים, אבל בפועל - זה לא היה פשוט, אחשוורוש חשש והיסס מאוד. הוא היה בקי בהיסטוריה, וידע מה עלה בגורלם של צוררי ישראל לדורותיהם. הוא פחד להצטרף לשורותיהם.

אבל המן לא ויתר, הוא היה נחוש בדעתו, ופתח במסע שכנוע. הוא הבין שקודם כל עליו 'לחמם' יותר את אחשוורוש נגד היהודים, לערוך לו שטיפת מח טובה, ואז ההמשך יהיה קל יותר.

ואכן המן גילה בכך מומחיות רבה! "אמר רבה: אין מי שיודע לספר לשון הרע כמו המן!". השכם והערב היה מגיע לפני אחשוורוש, מסית אותו ומרעיל את מוחו בדברי בלע על היהודים.

"ישנו עם אחד מפזר ומפחד בין העמים בכל מדינות מלכותך, ודתייהם שנות מפל עם, ואת דתי המלך אינם עושים, ולמלך אין שוה להניחם".

דת משונה יש להם, אדוני המלך. ולא רק משונה - אלא גם מרדנית ומסוכנת! אולי אתה

רואה אותם שקטים ותמימים, אבל הכל רק הצגה זמנית, מפני שאין להם עכשיו אפשרות להרים ראש, אבל דע לך שלאמתו של דבר הם מחפשים בכל נפשם את ההזדמנות לבעוט ולהתנקם בנו, ולכונן ממלכה עצמאית משלהם. הנה, בכל יום הם מתפללים: "לעשות נקמה בגויים", מחפשים היאך להפיל אותנו. גם הם אומרים: "שובר אויבים ומכניע זדים", איך הם לא מתביישים לקרוא לנו "זדים"? מה עשינו להם, אדוני המלך? קיפחנו אותם במשהו? עוללנו להם משהו? שום דבר, יש להם שנאה עיוורת כלפינו! גם הם אומרים לאלוקים שלהם: "מלך אוהב צדקה ומשפט" - מחכים מתי יעשה בנו האלוקים שלהם דין ומשפט.

גם החגים שלהם - כולם סובבים סביב התקווה שלהם למרוד בנו ולכונן את מלכותם מחדש. בפסח הם מבערים חמץ ואומרים "כך יבוערו האומות", בשבועות הם קוטפים פרחי שושנים ותפוחים, משליכים אותם בבית הכנסת, ומלקטים אותם חזרה ואומרים "כך ילוקטו ויקובצו כל בני עמנו מבין האומות". בראש השנה הם תוקעים בשופר ואומרים: "כך תיפח רוחם של שונאינו". ביום כיפור הם עושים כפרות ושוחטים תרנגולות ואומרים "כך ישחטו האומות". בסוכות מנענעים לולבים ואומרים: "כך ינוענעו האומות". כל חפצם ומגמתם, כל תקוותם ותפילתם - לבער אותנו מן העולם. איך אפשר לסבול אותם ולהניח להם, איך?

והם לא רק שונאים אותנו, אלא ממש לועגים לנו, מבזים אותנו! הנה תראה: יהודי שותה כוס יין - אם יפול לו לפתע זבוב לתוך הכוס, מה הוא יעשה? יוציא את הזבוב וישתה את היין. אבל, תקשיב היטב: אם אתה, אדוני המלך, תיגע מעט בכוס היין שלו - מה הוא יעשה? מיד הוא ישפוך את כל היין, וישטוף את הכוס שלוש פעמים! הרי שאתה מאוס עליהם יותר מן הזבוב! (מגילה יג ע"ב)

חוץ מזה, אדוני המלך, הדת המשונה שלהם גורמת לפיחות כלכלי! למה? כי אין להם מוסר עבודה נורמאלי! כל שבוע באופן קבוע הם עושים יום של שביתה, סוגרים את כל החנויות, את כל העסקים, לא מעניין אותם כלום. אפילו יגיע איזה גוי מסכן לפרוע את חובו ולפדות את המשכונות שלו, הם לא יתחשבו בו, יגידו לו "שבת היום", "חג היום", וישאירו את המשכון אצלם. ולא רק שהם לא עובדים ולא מרוויחים כסף ביום הזה - אלא שהם מבזים את כל הכסף שכבר הצליחו להרוויח במשך השבוע! אוכלים בשפע בשר ומעדני מלכים, שותים יין, משתכרים. גרגרנים שכמותם.

אני אומר לך, אדוני המלך, לא משתלם לך להחזיק את הפרזיטים האלו! "לְמַלְךְ אֵין שְׁוֵה לְהַנִּיחָם". גם מן המיסים שנראה לך שאתה מרוויח מהם - הם יודעים להתחמק יפה מאוד. רק מגיע גובה המיסים - ישר: "שבת היום", "חג היום".

ומה שהכי מקומם - שהם מצליחים עם הטענות השחוקות שלהם - גם להשתמט מן הצבא! כל צו גיוס שמגיע - "מצטערים. שבת היום, חג היום". בטח, למה להם לתרום ולהקריב מעצמם למען המדינה? לא יותר נוח לשבת בכוללים ובשיבות ולחמם את הכיסאות...!?

אמר הקב"ה: "רשע, אתה מלעיג על מועדי בני! חייך שבזכותך אני מוסיף להם מועד נוסף, שאפילו כל ימים טובים בטלים - זה לא יהיה בטל". (אסתר רבה ז יד)

אמר רבי לוי: על מה שהיה המן מקטרג מלמטה על ישראל, היה המלאך מיכאל מלמד עליהם סנגוריה מלמעלה. אמר לפניו: ריבונו של עולם, אין בניך מתקטרגים לא על שעבדו עבודה זרה, ולא על ששפכו דמים, אלא על שהם משמרים את דתך. אמר לו הקב"ה: לא עזבתי ולא אעזוב! שנאמר: "כי לא יטוש ה' עמו". (ילק"ש אסתר ג תתרנ"ד)

ההיסטוריה מספרת

המן המשיך להסית: אדוני המלך, תתבונן קצת על ההיסטוריה שלהם, ותווכח לראות עד כמה הם כפויי טובה. הנה תראה מה קרה לפרעה מלך מצרים: כאשר ירדו ישראל למצרים, קיבל אותם פרעה בסבר פנים יפות, הושיב אותם במיטב הארץ, זן אותם בשנות הרעב ונתן להם כל טוב שבארצו. במקום להגיד יפה תודה - הם החליטו לנצל אותו עד הסוף, ועשו לו כזה תרגיל: באו בהתחלה בבקשה 'צנועה': אנחנו רוצים ללכת לזבוח לאלוקינו למשך שלושה ימים, אחר כך נחזור. אולי אתה מסכים בבקשה להשאיל לנו כלי כסף וכלי זהב ובגדים יפים, כדי שנוכל לחגוג כראוי? והמצרים התמימים ברוב טובם אכן השאילו להם בנדיבות כסף וזהב ובגדים, והטעינו לכל אחד מישראל עשרות חמורים מלאים בכל טוב מצרים. אבל מה הנצלנים האלו עשו בסוף? ברחו, כמובן, יחד עם כל הרכוש, הלכו ולא חזרו!

וכך, כשהם מצוידים בכל טוב, הם פנו לעבר מסע הכיבוש האכזרי שלהם. סבא שלי עמלק - לא היה יכול לסבול את העוול הזה שנעשה למצרים, וניסה להילחם בהם בדרך, אבל הם הצליחו להתגבר עליו. אל תשאל אותי איך, אדוני המלך, אני באמת לא יודע. אולי הם עשו עליו כשפים. אחר כך הם המשיכו לארץ כנען והדפו באכזריות ובעריצות 31 מדינות ששכנו בה. ככה בלי רחמים, הרגו וגרשו אזרחים תמימים מבתיהם, אנשים נשים וטף, וחילקו ביניהם את ארצם.

לאחר שהתיישבו והתאזרחו בארץ כנען - העמידו להם מלכים עריצים וקשים. הראשון שבהם היה שאול. הוא המיט שואה של ממש על העם שלי - עמלק! ביום אחד הוא הרג מאה אלף פרשים, וכן השמיד את העם מקטן ועד גדול, מבלי לחוס ומבלי לחמול, לא על איש ולא על אשה, וגם לא על עולל ויונק! ומה עשו למלך אגג סבא שלי, אתה יודע? בא הנביא שלהם שמואל, ושיסע את גופו באכזריות, ונתן את בשרו למאכל לעוף השמים! לאחר מכן עלה לשלטון המלך דוד, וגם הוא ערך מלחמות עקובות מדם בעמים השוכנים באזור. אחריו עלה מלך נוסף - שלמה, והוא הקים להם מרכז דתי לאומי, שהם קוראים לו "בית המקדש". אוי, כמה צרות המרכז הזה גרם לנו! שם יושבים המנהיגים שלהם ומסיתים אותם נגדנו, שם מתאספים כל הגברים 3 פעמים בשנה, עורכים אסיפות לאומיות, זובחים ומקריבים קורבנות לאלוקיהם. המרכז הזה הוא ממש איום רציני לשלומנו של העולם כולו!

המזל שלנו הוא שהיהודים המושחתים הללו הרגוזו גם את האלוקים שלהם, עד שתשש כוחו [עפר לפיו], ובא נבוכדנצר ושרף את הבית שלהם, ופירק את מלכותם, והגלה אותם מארצם. אבל דע לך, אדוני המלך, שעדיין סכנת קיומם מרחפת על העולם! כל עוד שלא הושמדו סופית, מעיב צל כבד של סכנה איומה לאנושות כולה. כמו שאמרתי לך, יש להם חזון ותקווה להשתקם ולכונן מחדש את ממלכתם העריצה, הם רק מחכים להזדמנות המתאימה.

הפתרון הסופי

"אם על המלך טוב יכתב לאבדכם, ועשרת אלפים כבר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך".

אדוני המלך, כשר וכמשנה במלכותך הרוממה, חש אני אחריות כבדה. לנגד עיני עומדת טובתו האישית של המלך, טובת הממלכה כולה, וטובת אזרחים חפים מפשע - טובתם הביטחונית וטובתם הכלכלית.

כפי שהסברתי, היהודים מהווים מפגע מסוכן לאנושות. אני חש צורך לקחת לידי את האחריות ואת היוזמה, להרים את הכפפה, לאזור אומץ, להישיר מבט ולהגיד: הבה נמצא פתרון סופי לבעיית היהודים! הבה נסיר את הצל הקודר המעיב על האנושות!

איננו יכולים להסתפק בפתרונות חלקיים בלבד. עלינו ללמוד מן ההיסטוריה: כשרצה פרעה לאבד את ישראל, שם את ידו רק על הזכרים ולא על הנקבות, ולא הבין כי הבנות נישאות לאחרים, והן פרות ורבות, ומהן יכולה האומה לצמוח מחדש (מדרש תהילים ב). אנחנו לא נחזור על הטעות הזאת, אלא נאבד גברים ונשים כאחד. אף לא נוכל להרשות לעצמנו לחוס על עוללים ויונקים, שהרי "גדיים יעשו תיישים". עלינו לפתור את הבעיה מן השורש, דהיינו: להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד!

אחשורוש מהסס

אחשורוש שמע את הדברים בשימת לב. איי... כמה שהוא מזדהה עם הדברים! הלוא אף הוא חש שקיומם של היהודים מעיב עליו כצל קודר. מי יודע אם לא יצליחו אכן לממש את חזונם, ולכונן לעצמם ממלכה עצמאית ומתנשאת? וחץ מזה, רובץ על ליבו סוד מעיק וכבד: פעם שאל את החוזים בכוכבים, מי ישב על כיסאו וימלוך אחריו, והם ענו לו כי תחתיו ימלוך יהודי! ומאז איננו מוצא מרגוע לנפשו, מי יודע איזה פח עתידים לטמון לו היהודים... [הוא לא ידע כי אסתר אשתו יהודיה היא, והיהודי אשר יירש את כסאו - יהיה בנם דריוש]. (יערות דבש)

לכן מבחינתו הוא היה רוצה לאשר מיד את התוכנית של המן. אבל היו לו כמה חששות.

"תראה", הוא אמר להמן, "מה שאתה מציע אינו פשוט בכלל. תאר לעצמך מה עלול לקרות אם נקום לפתע יום אחד ונתחיל להרוג עם שלם. ראשית - יש כאן נזק מדיני, במחיקת עם שלם מן המפה, הדבר יוצר מין 'קרחת' וחסר בממלכה. שנית - הדבר יעורר עלינו את דעת הקהל העולמית! יצא לנו שם של מלכות עריצה ואכזרית, תהיה תסיסה בקרב האזרחים, ומי יודע לאן זה יוביל. ואל תשכח המן, שמן הסתם יש ליהודים ידידים וקרובים שיתנגדו להריגתם, ויכולה להתפתח מלחמת אזרחים קשה. אני כבר לא מדבר על הנזק הכלכלי שיגרם בעקבות השבתתם הפתאומית של חנויות, מפעלים ובתי חרושת שונים. ומה עם המיסים שנפסיד מכך".

אין בעיות!

"אדוני המלך", השיב המן, "אני כבר חשבתי על כל הבעיות שהזכרת, אך תתבונן

ותראה שאין מקום לדאגות. קודם כל, הנזק המדיני שדיברת עליו, במחיקת עם שלם מן המפה - אינו קיים כלל, כיון שהעם הזה הוא "מִפְּזָר" - איננו מרוכז במקום אחד, כך שהחיסרון שלהם לא יהיה ניכר. דבר שני, העם הזה "מִפְּזָר" - הוא לא מעורה כלל וכלל ביתר העמים, הוא נפרד ונבדל מהם, כי החוקים הגזעניים שלהם לא מתירים להם להתחתן איתנו, כך שאין מה לחשוש ממלחמת אזרחים או מהתקוממות של קרובים שיתבעו את דמם. ודעת הקהל העולמית? אל תדאג, כשמדובר ביהודים - בקלות נצליח להשתיק אותה. נצא במסע הסברה נחמד, וזה כבר יספיק. אתה תראה: יהודים יובלו להריגה - והעולם ישתוק!

ובקשר להיבט הכלכלי. קודם כל כבר הקדמתי והסברתי לך, שברמה העקרונית, היהודים אינם תורמים כלל לכלכלה, להיפך: הם פרוזטים ובטלנים, חסרי מוסר עבודה, מרמים במסחרם ומייקרים את השער. גם מהמיסים והארנונה הם מתחמקים, אתה יכול לפתוח את הפנקסים ולבדוק. בטווח ארוך ורחב, השמדתם תוביל לצמיחה במשק, ואף תפנה מקומות עבודה לאלפי מובטלים בני עמנו.

אומנם יתכן שבטווח הקרוב והמידיי אכן ייווצר חסר מסוים בקופת המדינה. גם על זה חשבתי, ואני לוקח את מלוא האחריות גם לכך. ובכן - "עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים כֶּסֶף אֲשָׁקוּל עַל יְדֵי עֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה, לְהָבִיא אֶל גִּזְיֵי הַמֶּלֶךְ". אני אדאג לגייס לקופת המדינה סכום כסף רציני, ככיסוי וככופר נפש עבור כל היהודים.

דרך אגב אני רוצה לגלות לך מאין אני מגייס את הכסף. הרי אמרתי לך שהיהודים מרמים במסחר, מפקיעים את השערים, וגורמים נזק למשק הפרסי. לבעלי המקצוע [עושי המלאכה] הפרסיים זה כבר נמאס, היהודים הללו ממש כורתים את לחמם מפיהם, משיגים את גבולם, ואינם נותנים להם להרים ראש. לכך עלה בדעתי לפנות אליהם בהצעה לתת סכום כסף חד פעמי, כדי להתפטר אחת ולתמיד מן היהודים שנואי נפשם. אתה צריך לראות את ההיענות שלהם! לא שאני צריך דווקא את הכסף שלהם, תאמין לי שבשבילי עשרת אלפים ככר כסף זה שטויות, מהגרוטאות של הבית שלי אני יכול להביא את זה. אבל אני רק רוצה שתבין לאן נושבות הרוחות. לכולם כבר נמאס מהם, הם כמו קוצים בעיניים. [בעלי המלאכה אכן פתחו את כיסם ותרמו בעין יפה, אך זאת דווקא מפני שהיהודים בפקחותם היו משווקים תוצרת מעולה יותר במחירים אטרקטיביים, עד שהסוחרים הגויים לא יכלו לעמוד בתחרות מולם, ורצו להתפטר מהם.] (זרע ברך פרשת פקודי ח"א)

לסיכומו של דבר, פונה אני אליך אדוני המלך ואומר: תעלה על הגל! לא נדרש ממך בעצם לעשות שום דבר, כי כפי שראית אני לוקח על עצמי את מלוא האחריות על הפרויקט הזה, חושב על כל הפרטים, ומקדם כל בעיה אפשרית. מה שנותר לך אדוני המלך - זה רק לחתום, רק לאשר את התוכנית. משיכת קולמוס אחת - ועשרת אלפים ככר כסף זורמים אל קופת המדינה, ותשקוט הארץ, ותשכון ממלכתנו לבטח, ואין מחיר.

התייעצות עם חכמי גויים

אחשוורוש עדיין מהסס. נכון שהמן כבר מסדר את העניינים ולוקח את האחריות על עצמו. ובכל זאת - סוף סוף הלוא העם הזה מופקד כרגע בידי, ואם אסכים למכור אותם לידי של המן, עדיין הקולר תלוי גם על צווארי, עדיין יש לי מה לפחד מהאלוקים שלהם, שמא יתנקם גם בי.

הוא פונה להמן ואומר לו: "תאמין לי, שהייתי רוצה להסכים ולחתום לך. אבל אני ירא שמא יעשה לי אלוהיהם כמו שעשה לקודמי - לפרעה, לסיסרא ולסנחריב. אתה יודע מה? הייתי רוצה לשאול את החכמים והיועצים שלי מה דעתם בענין".

כאשר שמעו היועצים על תוכניתו של המן, הביעו כולם פה אחד את דעתם הנחרצת: לא שייך, לא בא בחשבון. היהודים הם עמו של האלוקים, אשר נפש כל חי בידו - להגביה ולהשפיל, להמית ולהחיות. מי שמנסה לגעת בהם לרעה - נענש על כך בחומרה, וההיסטוריה כבר הוכיחה זאת!

השיב להם המן: כל זה היה טוב ונכון עד לאחרונה. אבל מאז שהיהודים התחילו להרגיז ולהכעיס אותו, תשש כוחו והכל השתנה. הנה ראו היאך הצליח נבוכדנצר להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו, הוא אף ערך טבח בעמו, ואת הנותרים הגלה ופיזר בין האומות. והיכן כוחו וגבורתו? כפי שאמרתי, תשש כוחו, הוא התעייף והזקין.

המהומים של הסכמה נשמעו מכל עבר. כן, הדברים בהחלט משכנעים ומתקבלים על הדעת. אכן, ניתן להוציא לפועל את התוכנית של המן. (אסתר רבה ז יג)

וַיִּבְעֵז יְדִבְרוּ עֵתָהּ, יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעָלֵי אָנֹכִי... וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יְהוָה, וְלֹא יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. בֵּינוּ בְּעָרִים בָּעָם, וּבְסִילִים מְתֵי תַשְׁפִּילוּ!... כִּי לֹא יִשֶׁשׁ ה' עִמּוֹ, וְנִחַלְתּוּ לֹא יֵעֹזֵב. (תהילים צד)

שקלים כנגד שקלים

הוסיף המן ואמר למלך: תראה, אם אתה בכל זאת מהסס, אני רוצה לומר לך שאתה יכול להסיר כל דאגה מליבך, כי למעשה אני משלם לך כל כופר פדיון נפשם, כך שכל האחריות היא עלי.

הרי כבר אמרתי לך שאשקול אל גנזי המלך 10,000 ככר כסף. האם אתה חושב שזהו סכום מקרי? בכלל לא! אצלי הכל מחושב ומדוקדק. הקשב היטב: כאשר בית המקדש של היהודים היה קיים, הם היו תורמים בכל שנה "מחצית השקל", ומכסף זה היו מביאים את כל קורבנות הציבור - תמידים ומוספים, וכן את הקטורת ולחם הפנים, עומר ופרה אדומה, שעיר המשתלח ולשון זהורית שקושרים בראשו, ועוד דברים נוספים, כך שרוב טוב לבית ישראל הגיע משקלים הללו, ובגינם היה אלוקיהם רצוי להם.

הרי שכל זכותם של ישראל רק בזכות השקלים הללו, לכן רוצה אני כעת לשלם לך פדיון נפשם כנגד כל השקלים הללו שהביאו. אומנם אינני יודע מהו מספרם של היהודים כרגע, אבל אעשה את החשבון לפי המספר שהם מנו בצאתם ממצרים - 600,000 גברים. אתן כנגד כל אחד מהם את כל חצאי השקלים שהביא במשך ימי חייו, והרי לך בדיוק עשרת אלפים ככר כסף! (את החשבון, עיין בחזון עובדיה פורים עמוד רפח)

אני יכול אף לייעץ לך עצה טובה: אם תרצה, תוכל להקדיש את כל הכסף הזה לצדקה! זכות הצדקה ודאי תגן עלינו ותעמוד לימיננו להצליח במעשינו, ותגבור על זכותם של ישראל! כדאיים הם השקלים שלנו שיבטלו את השקלים שלהם. זוהי אף העצה שנתן

הנביא של היהודים למלך נבוכדנצר: "וַיִּחַטְּאֵךְ בְּצִדְקָה פֶּרֶק" [חטאך - בצדקה יכופרו] (דניאל ד כד), (אהבת דוד להחיד"א דרוש א לשבת זכור דף יא ע"ד)

Ⓢ לא כמחשבותיכם מחשבותי, אמר ה'. אצל הקב"ה, אשר העבר ההווה והעתיד פרוסים לפניו, היה החישוב הפוך. אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, שזכות השקלים שלהם תעמוד להם להינצל משקליו של המן הרשע. (מגילה יג ע"ב)

על כך דרשו את הפסוק (שיר"ש ח ז): "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן פִּיתוּ בְּאַהֲבָה - בּוֹז יִבּוֹז לוֹ" זה המן שנתן עשרת אלפים ככר כסף כדי לנסות לכבות את האהבה שאוהב ה' יתברך את עמו ישראל. בוז יבוז לו, שזכות השקלים של ישראל כבר קדמה. (מע"ל)

ועל עמי ידו גורל

אחשוורוש היה נתון בדילמה קשה. אין ספק שהוא רוצה להתפטר מן היהודים, אבל מפחיד אותו להתעסק איתם! עם כל ההסברים היפים של המן על כך שהאלוקים עזב אותם, הוא עדיין חושש, אינו מעיז לשחק באש. אבל מה שכן משכנע אותו - זה שהמן מציע לקחת את כל האחריות ואת כל הסיכון לידי. הוא מוכן לקנות מידי את כל היהודים, ולשחרר אותו מכל אחריות. אם כן יש כאן הזדמנות פז של ממש! השאלה היא אם זה באמת 'תופס', האם באמת הוא יכול למכור לו אותם ולהתנער בכך מכל אחריות?

אחשוורוש התחבט רבות בשאלה זו. והנה, שנאתו הבוערת כלפי היהודים הולידה בליבו רעיון. "תשמע", הוא אמר להמן, "כמו שאמרתי לך, היהודים הם פיקדון בידי, זה לא פשוט בשבילי למכור לך אותם. אבל בשביל הכבוד שלך, ובשביל שאני מעריך אותך בתור קוסם הבקי לערוך גורלות נכונים ואמיתיים - אני מוכן שנערוך בינינו גורל: אם יעלו היהודים בידך והכסף בידי, סימן שכדברך, ואני מוכר לך אותם. אך אם יעלו העם בידי והכסף בידך, סימן שאינני יכול למכור לך אותם".

הסכים המן להצעה, ומיד ערכו ביניהם גורלות. ורוח הקודש צווחת ואומרת: "ועל עמי ידו גורל"... גרמו העוונות, ועלה העם בידי של המן, והכסף בידי של אחשוורוש. (ילקוט אסתר רמז תתרנ"ד. מנות הלוי)

בעל התל ובעל הבור

שמח המן שמחה גדולה בכך שהעם נפל בחלקו. שמח גם אחשוורוש שהנה נקרתה לפניו הזדמנות פז להתפטר מן העם בצורה טובה מבלי שידו תהיה בהם.

משל למה הדבר דומה? לשני בני אדם שהיו להם שדות, אך לשניהם היתה בעיה: האחד - באמצע שדהו היה עומד תל גדול של עפר, ולא מצא מקום היכן לפנות אותו. וכשהיה עוֹדֵר ומשקה את שדהו, היה טורח לעלות ולרדת מן התל אל השדה. לעומת זאת, לשני היתה בעיה אחרת - היה לו בור באמצע השדה, ולא מצא עפר למלאות אותו. וגם לו היה הבור מפריע מאוד בעת עבודתו בשדה. יום אחד עבר בעל התל ליד שדהו של בעל הבור, וחשב לעצמו: מי יתן והיה לי בור כזה, מוכן אני לקנותו אפילו בדמים מרובים, כדי להתפטר מתל העפר שבשדה שלי. עמיתו בעל הבור, אף הוא עבר

יום אחד ליד שדהו של בעל התל וחשב לעצמו: הלוואי שהיה לי תל כזה, והייתי מכסה בו את הבור, מוכן אני לשלם כסף רב עבור תל כזה. לימים נפגשו זה עם זה, אמר בעל הבור לבעל התל: אנא מכור לי את התל שברשותך, ואשלם לך כסף טוב. אמר לו: טול אותו בחינם, והלוואי שתיטול אותו כמה שיותר מהר!

כך - המן ואחשוורוש, שניהם שמחו שמחה גדולה בעסק שעשו במכירת היהודים. אחשוורוש שמח להתפטר מהם, ואילו המן שמח שהם נפלו לידי ויכול הוא כעת לבלות בהם את שנאתו היוקדת. (מגילה יד ע"א)

אולם אחשוורוש הבחין על פניו של המן, כי עינו צרה על הכסף שהוא צריך עכשיו להוציא מרשותו. חשש אחשוורוש, שמא התחרט המן על הסכום הגבוה בו נקב, ואולי הוא ירצה חלילה לחזור בו כליל מן העסקה. לפיכך מיהר ואמר לו: "הכסף נתון לך!", אל תדאג, אתה יכול כבר לראות את הענין מסודר, כאילו כבר קיבלתי ממך את כל הכסף, ועכשיו אני נותן לך אותו במתנה גמורה. בכבוד רב, אתה יכול לעשות בכסף כטוב בעיניך. אולי באמת תתן אותו לצדקה כמו שאמרת, כדי שהזכות הזאת תגן בערך ותצליח במעשיך. בכל מקרה תזכור, שאני כבר לא צד בענין. תסגור אתה לבד את החשבונות שלך עם האלוקים. (ילקוט ש. מנות הלוי דף קכג ע"ב - קכד ע"א. טעמא דקרא להגרי"ח קנייבסקי עמי קמח)

המן אכן לקח את הכסף, וחילקו לצדקה לעניי ישראל, להצלחתו של 'המן בן אמתלאי בת עורבתי'... מתוך תקווה שזכות הצדקה של עשרת אלפים ככר כסף תגבור על זכות השקלים שתרמו ישראל לעבודת הקורבנות. (אהבת דוד להחיד"א ע"ד בשם יערות דבש. בבא בתרא צא ע"א)

הסרת הטבעת

אחשוורוש לא מסתפק בזאת. הוא יוצא מגדרו ומעניק להמן כפיקדון - את הטבעת היקרה עם חותם המלך! הוא אינו מסתפק בכך שהוא עצמו יחתום על האגרות, אלא מפקיד בידי המן את הטבעת המלכותית, עם כל הסמכויות שהיא נושאת. זהו צעד חסר תקדים, שאותו עושה אחשוורוש כדי שלא יבוא לידי חרטה על העסק שעשה.

השנאה מקלקלת את השורה! מנהגו של עולם, הקונה נותן למוכר ערבון או סכום על החשבון, כדי להבטיח שהקונה לא יחזור בו מן הקניה. אבל כאן להיפך, אחשוורוש המוכר נותן ערבון, כדי להבטיח שהוא עצמו לא יתחרט על המכירה! שהרי הוא הסכים לה רק לאחר שכנועים רבים והפצרות חוזרות ונשנות מצד המן. (ילקוט ש. מנות הלוי קכג ע"ב)

"וַיִּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ" - אחשוורוש אף רצה לנטרל את עצמו מכל אחריות. הוא לא רצה לחתום על האגרות בעצמו, אלא מסר את כל הסמכות בידי המן, בבחינת: "אֶל תְּהִי יָדִי בּוֹ, וְתִהְיֶה בּוֹ יָד פְּלִשְׁתִּים" [המן]. אני כבר לא צד בענין. "וַיִּתֵּן הָהֶמֶן בֶּן הַמִּדְיָן אֶת טַבַּעְתּוֹ לְהַמָּן" - הוא הפקיד את העבודה "בידיים טובות", בידי מי שהוא מכיר אותו כצורך יהודים מלידה, מבטן ומהריון, הוא כבר יעשה את העבודה במקומו על הצד הטוב ביותר! (מנות הלוי. ודייק כן מאריכות הלשון, שהרי די היה לו לומר: ויתן המלך להמן את טבעתו)

אמר רבי אבא בר כהנא: "גדולה הסרת הטבעת, יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שהתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב - ואילו הסרת הטבעת החזירתם למוטב". (מגילה יד ע"א)

שליחת אגרות השמד

מרגע שמקבל המן את הטבעת לידו, ביום י"ג בניסן, הוא מתחיל לפעול במהירות. נכון אומנם שהגזירה מתוכננת רק לי"ג באדר, בעוד אחד עשר חודשים, אבל המהירות כאן יפה. הוא יודע היטב שלא בלב קל הסכים אחשוורוש לתוכנית, קדמו לכך חששות כבדים והתלבטויות ארוכות, ימים ולילות היה עליו להפציר בו. ואם כן, לא יפלא אם לפתע יתחרט אחשוורוש ויחזור בו מדבריו. לכן עליו לפעול במהירות, לא להשאיר את התוכנית בין שניהם בלבד, אלא לפרסם אותה כמה שיותר, וכך תהיה זו בושה למלך לחזור בו. (מנות הלוי)

עוד חשב המן בדעתו, כי דווקא ביום זה - יום י"ג בניסן, תאיר לו ההצלחה פנים, כי ביום זה אין לישראל זכויות כלל. שהרי מיום א' בניסן ועד יום י"ב בניסן - יש לישראל זכויות של הנשיאים שהיו מקריבים קרבנות בימים אלו. ובי"ד בניסן יש לעם ישראל זכות של קרבן פסח, ומט"ו מתחיל חג הפסח. אבל בי"ג בניסן אין שום זכות על עם ישראל, והוא יוכל להתחיל לגבור עליהם. לכן אין לו לדחות את כתיבת האגרות כלל וכלל. מה גם שזה יהיה מאוד נחמד לבשר ליהודים את הבשורה המיוחדת לפני פרוס חג הפסח, להשבית להם קצת את שמחת החג. (תוספות השלם עמוד עא. טעמא דקרא עמוד קמו)

"וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, וַיִּכְתֹּב בְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּן אֶל אַחֲשֵׁרְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֵל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְאֵל שָׂרֵי עָם וְעַם, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם כְּלָשׁוֹנוֹ, בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ, נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ."

בזריזות רבה מגייס המן צוות של סופרים ומתורגמנים, אשר כותבים אגרות בשפות שונות לכל 127 מדינות המלך. עוד באותו יום אף מתגייסים הרצים והשליחים להפיץ את האגרות.

וַיִּנְשְׁלוּחַ סִפְרֵים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ, לְהַשְׁמִיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, מִנֶּעֶר וְעַד זָקֵן, טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אָדָר, וּשְׁלָלָם לְבוֹז."

כותב הרב שלמה אלקבץ: אחינו בני ישראל, שמעו אהבת ה' אותנו גם בעת חרון אפו עלינו. כי בפסוק המר הזה, נכתבו כל אותיות האלף בי"ת הפשוטות והכפולות. וכל זה להורות כי אותיות התורה עומדות להגן בעדנו. נוביען בעת ההיא נמצאו מעם בני ישראל פושעים ומורדים בדבר זנות יין ותירוש בסעודת אחשוורוש, על כן נגרעה אות צדי"ק פשוטה (סופית). וזה שאומר המדרש: אמר הקדוש ברוך הוא לשטן, הבא לי מגילה ואכתוב עליהם כליה, באותה שעה הלך השטן הביא לו מגילה וכתב עליה. מיד יצאה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקדוש ברוך הוא... וסנגרה על ישראל". (מנות הלוי קכה)

רעש תקשורתי

"פִּתְשָׁן הַכְּתָב לְהַנְתֵּן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, גְּלוּי לְכָל הָעַמִּים לְהִיּוֹת עֲתִידִים לְיוֹם הַזֶּה". המן דואג לעשות לאגרות פרסום נרחב ורעש תקשורתי חזק - כדי שלא יהיה לאף אחד סיבה לחשוש שמא יש כאן איזה זיוף שהתרקם במחתרת. זאת ועוד, לאחר הפעם הראשונה שהוא שולח את האגרות, הוא ממשיך ושולח עוד ועוד משלוחים של אגרות [המילה "נשלוח" מורה על התמדת השליחה, שלא נשלחו באופן חד פעמי], כדי שלא יהיה שום מחוז או איזה

כפר נידח שלא יגיעו אליהם האגרות. אם יהיה עיכוב כלשהו במשלוח אחד, יגיע משלוח אחר, כך שאף אחד לא יפספס חלילה את היום המיוחד. (מנות הלוי)

כדי להלהיב את ההמון לבצע את המזימה, הודגש באגרות כי "שָׁלַלְם לְבוֹז" - השלל לא ילך אל קופת המדינה, אלא כל מי שיהרוג יהודי - יטול את ממונו, כך שהעסק הזה מאוד משתלם. כך אף לא יוצר מצב שהיהודים ינסו לשחד את הגויים בכסף שלא להורגם.

Ⓐ "לְהַיִּיחַ עַתִּידִים לַיּוֹם הַזֶּה" - אמר רבי לוי: אומות העולם - נבואתן סתומה, ואינם יודעים אם להיהרג או אם להרוג. משל לאדם שהיה מהלך בדרך, והיה עייף ויגע, אמר: הלוואי אשיג איזה חמור! עבר שם חייל רומאי שאתונו המליטה, והסייח לא היה יכול לעמוד בקצב ההליכה. אמר החייל להולך הרגל: קח את הסייח והרכיבהו על כתפך. אמר הולך הרגל: אהה, תפילתי התקבלה! קבלתי חמור, אך שכחתי לפרט למה אני מתכוון... אני התכוונתי לחמור שארכב עליו, ולבסוף קיבלתי חמור שרוכב עלי. כך על הגויים נאמר "לְהַיִּיחַ עַתִּידִים", ולא מפורש אם להרוג או להיהרג. אבל על היהודים (באגרות ההצלה דלהלן) נאמר במפורש: "וְלְהַיִּיחַ הַיְּהוּדִים עַתִּידִים לַיּוֹם הַזֶּה לְהַנָּקָם מֵאִיְבֵיהֶם". (אסתר רבה ז כד)

מסע הסברה

מלבד אגרת השמד המרכזית, שבה נכתב הצו המלכותי להשמיד ולהרוג ולאבד, נשלחו אגרות נוספות: ארוכות, מפורטות ומנומקות.

המן ערך מסע הסברה עולמי, בו היטיב לשתף את ההמון בבעיית היהודים, המטילה צל כבד על העולם כולו. הוא הסביר את הסכנה האורבת לאנושות כולה מקיומם, ואף הביע את תחושת האחריות שהובילה אותו אל התוכנית האמיצה, תוכנית "הפתרון הסופי", אשר כולם צריכים להיות שותפים נאמנים לה.

הוא קרא לכולם להתגייס למשימה החשובה, ולעשות עבודה יסודית וטובה: אין להותיר יהודי אחד בכל רחבי הממלכה! ולשם כך כל מדינה נדרשת לפתוח את פנקסי משרד הפנים, לבדוק תעודות זהות, לערוך ביקורת בגבולות - שלא יהיו יהודים שינסו לטשטש את מוצאם או לברוח ממקום למקום! (תוספות השלם פא)

וזהי האיגרת ששלח המן: (מדרש פנים אחרים פרק א)

אחי ורעי היקרים די בכל אתר ואתר,

אני גדול המלך ושני לו, ראש לסגנים ומובחר שבגדולי המלכות, התוועדתי יחד עם כל שרי המלוכה, הפחות, הסגנים והאחשדרפנים, והוסכם בינינו בעצה אחת, בפה אחד ובדיבור אחד, בהסכמתו של המלך אחשורוש ירום הודו ובחתימת טבעתו, אודות הנשר הגדול [עם ישראל], שהיו כנפיו פרוסים על כל העולם כולו [בזמנים הטובים של עם ישראל] ולא היו עוף ובהמה [שום אומה] יכולים לעמוד בפניו, עד שבא הארי הגדול [נבוכדנצאר מלך בבל] והכה את הנשר מכה גדולה ונשרו כנפיו ונמרטו נוצותיו ונתקצצו רגליו [החריב את בית המקדש ועם ישראל נחלש והתפזר בגלות]. ואז היה העולם שרוי בנחת ובשלווה ובהשקט עד היום הזה. ועכשיו רוצה הנשר שוב לגדל כנפיו ולהפריח נוצותיו ולשוב אל קינו, ולהטיל אימתו על כל יושבי הארץ. לכן נקבצנו כל גדולי מדי ופרס להיות כולנו מוכנים להכין מלכודת לנשר הזה קודם שיגדל כוחו ויחזור אל קינו [שלא יצליחו לבנות שוב את בית המקדש ולהשתקם מחדש]. וראינו לכולנו לגמרי מן העולם, לשבור את כנפיו, ולתת את בשרו מאכל לעוף השמים, לבקע ביציו ולפצוע אפרוחיו ולעקור זכרו מן העולם. ולא תהא עצתנו כעצת פרעה שגזר רק על הזכרים והשאיר את הנקבות, ולא כעשו אשר המתין למותו של אביו כדי להרוג את יעקב, ולא כעמלק שרדף אחר עם ישראל והרג הנחשלים שבהם והשאיר את הגיבורים, ולא כנבוכדנצאר שהגלה אותם והושיבם בעיר מלכותו. אלא הסכמנו ברוח ברורה להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, עד שלא יהיה להם שום זכר בעולם כלל. שלא יקומו עלינו ויעשו בנו כדרך שעשו באבותינו ובמלכינו הקדמונים, אשר השיבו להם רעה תחת טובה [כאן פירט המן את ההיסטוריה כפוית הטובה ורבת האכזריות של העם היהודי, כפי שהיטיב לתאר לפני אחשורוש וכו"ל].

ועל זאת באתי על החתום. יום י"ג לחודש ניסן שנת ג'ת"ד
המן האגגי יש"ו. היושב פה עיר הבירה שושן.

גם מלשכת הדובר של אחשורוש הוצאו אגרות הסברה מנומקות, המסבירות את פשר הצו המלכותי: (מנות הלוי קכד ע"ב. בשם תרגום ירושלמי)

ממני המלך אחשורוש לכל העמים והאומות והלשונות השוכנים בכל הארץ, שלומכם ירבה.

מודיע אני לכם שאדם אחד בא אלינו, לא ממקומנו ולא ממחוזנו הוא, ונוסף בנו להתגבר על שונאינו. חקרנו ודרשנו אודותיו, ונגלה לנו שמגזע תרשישים הוא, מזרע מלכים אדירים, נין ונכד למלך אגג, בן עמלק הגדול, בן רעואל בן אליפז בכור עשו, בן גדולים בעל נכסים. הזמן שמו. ושאל ממני שאלה קטנה וקלה, והגיד לי על היהודים ועל מעשיהם ועל נימוסיהם הבלתי טובים, ונתן לי כופר נפשו בעבור הריגתם. ועתה אני המלך אחשורוש הרבה אני שמח, ודעתי מיושבת עלי, והעם מכרתי לו להריגה. עתה אכלו ושתו ושמחו כמו שאני אוכל ושותה ושמח.

ובזאת פונה אני בקריאה נרגשת לכל אזרחי הארץ, איש את רעהו יעזור, חזקו ונתחזקה בעד עמנו. תופס הקשת יתפוס קשתו, האוחז בחרב יאחז חרבו, צאו ושלטו בהם בשלושה עשר לחדש אדר. ולא תחוסו לא על מלכיהם ולא על שלטוניהם ולא על גדוליהם ולא על קטניהם. הרגו אנשים נשים וטף, וממוניהם בווזו לכם.

ומתריע אני בהתראה חמורה, לכל עם אומה ולשון בכל מקום ומקום, בכל מדינה ומדינה, בכל משפחה ומשפחה, ובכל עיר ועיר - שימצא שם עבד יהודי או אמה יהודיה - שאעשה דין חרוץ על יושבי המקום הזה, וייהרגו גדוליהם על שער המדינה ההיא, יען לא קיבלו את מצות המלך, ונתנו ליהודים מקום מקלט לנוס שמד. שאני אחשורוש חפץ שלא ימצא יהודי אחד על פני ארץ מלכותי.

החותם פה עיר הבירה שושן ביום י"ג לחודש ניסן ג'ת"ד
נאום המלך אחשורוש ירום הודו.

בוקה ומבולקה בשושן

"הָרָצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדִבְרֵי הַמֶּלֶךְ, וְהָדָת נִתְּנָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה, וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יָשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת, וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן נְבוֹכָה".

האגרות החתומות יצאו לדרך. חלקן תגענה ליעדן תוך ימים ספורים, וחלקן מיועדות למדינות רחוקות ותגענה רק בעוד ימים ארוכים. הבהלה והפחד שהן עתידות להביא עימן לכל מקום - הם רק ענין של זמן.

אבל לשושן הבירה - הגיעה הבשורה הקשה בו ביום. בעוד היהודים עסוקים בהכנות אחרונות לקראת חג הפסח הממשמש ובא - מתפרסמות לפתע אגרות שמד נוראיות, הקוראות להמון להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד!

בהלה נוראה תוקפת את היהודים. הם המומים ומבולבלים. האם נכון ראו עיניהם, שעל כל האגרות מתנוססת לה לתפארה חותמתו של המלך? הוזהו המלך הליברלי רב החסד שהזמין אותם למשתה ברוב כבוד ויקר? מה זה היה לו? מה קורה כאן בכלל? ואולי זו טעות, או איזה תרגיל מרושע של המן צורר היהודים. עליהם לשלוח בדחיפות משלחות אל המלך אחשוורוש, לברר את פשר הענין ולתקן את הטעות האיומה.

אבל, מה זה? היום אין קבלת קהל אצל המלך! המלך מסב למשתה היין עם המן הרשע, ואין רשות לאף אחד להפריע לו באמצע. אוי ואבוי! משמע שאכן הגזירה נעשתה בהסכמתו המלאה של המלך. הנה יושבים הם יחד כדרך שעושים בני אדם בסחורתם, כדי לתת משנה תוקף לעסק שעשו. (תוספות השלם עמוד עה)

הצרה היא שהמן מתחכם להאריך את זמן המשתה, כדי לא לתת להם שום הזדמנות לדבר עם המלך! (מנות הלוי קבה ע"ב)

ובינתיים - בוקה ומבולקה בעיר. ההמון הנוכרי חוגג בחוצות, וקול קריאות הנאצה והשמחה לאיד מתערבב עם קול בכיות היהודים (תרגום). הגויים מרימים ראש, ומתנכלים ליהודים. הולך יהודי בשוק, ולפתע בא פרסי וחונקו ואומר לו: חכה חכה, עוד מעט אני הורג אותך ונוטל את כל ממונך. מרוב בכייה ובהלה, קורים לפתע מקרים קשים: אשה הולכת לשטוח פירות על הגג, ונופלת מן הגג ומתה; אדם הולך לשאוב מים מן הבור, נופל בו ומת. (ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנו)

פרק ד

מררכי ידע

"וּמִרְכֵי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה, וַיִּקְרַע מִרְדְּכִי אֶת בְּגָדָיו, וַיִּלְבֹּשׁ שָׂק וְאַפֵּר, וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר, וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְדֹלָה וּמְרָה".

העיר שושן הומה וסוערת, היהודים אינם יודעים את נפשם מצער ומדאגה. הידיעה המרה הולכת ומתפשטת אף בערים נוספות, ובכל מקום שהיא מגיעה היא מביאה בכנפיה אבל ובכי ומספד.

אבל מרדכי היהודי ידע מעבר למה שידעו כולם. "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה" - הוא ידע את מה שעומד מאחורי הדברים, על מה ולמה נגזרה הגזירה הנוראה. דומה הדבר לאדם שמבלי משים זרק אבנים על אנדרטה של המלך, והיו כולם מתכנסים ומסתכלים עליו בתרעומת ובתדהמה. אבל הוא כלל לא הרגיש במעשהו, והיה יושב ומתעסק בנחת בענייניו. כך היהודים באותו דור כלל לא שיערו מהן ההשלכות החמורות שנגרמו מהליכתם למשתה אחשוורוש לפני כתשע שנים, הם המשיכו בשגרת החיים בנחת ובשלווה. וכעת, כשנגזרה הגזירה הנוראה, ידע מרדכי היהודי את סיבתה, ואף ידע היאך אפשר לרפא את המכה הכואבת. (ילקוט ש אסתר רמז תתרנז)

אמרו חז"ל: לאחר שהלכו ישראל אל המשתה, קיטרג עליהם השטן לפני הקב"ה... אמר הקדוש ברוך הוא לשטן, הבא לי מגילה ואכתוב עליה כליה. באותה שעה הלך השטן והביא לו מגילה וכתב עליה. מיד יצאה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקב"ה, וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכייתה ואמרו לפניו: רבונו של עולם, אם ישראל יהיו בטלים מן העולם - אנו למה אנו נצרכים בעולם? שנאמר (ישעיה לג ז): "הֲיֵן אֲרָאֵלִים צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכֵי שְׁלֹם מֵרַיָּכִיּוֹן". כיון ששמעו חמה ולבנה כך, אספו נוגהם, שנאמר (ישעיה ג א): "אֲלֵבִישׁ שְׁמִים קְדָרוֹת וְשֶׁקֶט אֲשִׁים פְּסוּתִם".

באותה שעה רץ אליהו הנביא בבהלה אל אבותינו הקדושים אברהם, יצחק ויעקב, ואל משה רבנו ואמר להם: השמים והארץ וכל צבא השמים בוכים במר נפש, מפני הגזירה שנגזרה לכולות את ישראל, ואתם ישנים ודוממים, ואינכם משגיחים על הצרה שבניכם שרויים בה? אמרו לו, מפני מה נגזר עליהם כך? אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר, ואכלו ושתו מסעודתו של אחשוורוש, ועתה נמסרו ישראל לטבח כדי לאבד שמם מן העולם.

אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקדוש ברוך הוא, ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות? חזר אליהו ואמר לו למשה: רועה נאמן! כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל, וביטלת גזירתם לבלתי השחית, מה תענה על הצרה הזאת? אמר לו משה לאלהו: האם יש אדם כשר בדור? אמר לו: יש, ומרדכי שמו. אמר לו משה: לך מיד והודיעו, שהוא יעמוד למטה בתפילה ובתחנונים, ואנו נעמוד לפני הקב"ה למעלה, ונבטל את הגזירה. אמר לו אליהו למשה: רועה נאמן, כבר חתומה הגזירה בשמים על צאן מרעיתך. אמר לו משה: דע לך, אם בדם היא חתומה - מה שהיה היה ואין תקנה, אבל אם בטיט היא חתומה - עדין יש תקנה, ורחמי הקדוש ברוך הוא מרובים. אמר לו: בטיט היא חתומה (וזה שנאמר: "אם על המלך טוב, יכתב לאבדם" - לא בדם). תיכף רץ אליהו והודיע למרדכי, שנאמר: "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו". (אסתר רבה ז יח)

זעקת מרדכי

קרע מרדכי את בגדיו, לבש שק ואפר, והתחיל להתפלל בפני בורא עולם. אמר: איני זו מן השק עד שיעשה הקב"ה ניסים כמו שעשה לאבותי! [ביעקב נאמר: "וישם שק במתניו", ולא הוריד השק עד שהתבשר שהנה יוסף חי. וכן יהורם לא הזיז השק מעליו עד שכלה הרעב משומרון. שלבשת השק מורה על התפללות והכנעה לפני בורא עולם (אס"ר ח א)].

"ויועק זעקה גדולה ומרה" - היה מרדכי הולך וזועק ומתפלל: יצחק אבינו, ראה מה עשית בשביל צעקה אחת שצעק עשו לפניך בשעה שברכת את יעקב, מיד ריחמת עליו וברכת אף אותו. ועכשיו הלא תשמע לקול צעקה של אומה קדושה זו שנמכרה וצועקת